

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
9/2009

Festival fantazie – Avalcon 2009

Prolog

Jmenuje se Aeronautilus. Prý je to raketa, ale vypadá to jako vibrátor pro sadisty. Je to cena, která povstává z lidového hlasování účastníků Festivalu fantazie v Chotěboři (lid vybírá z nominovaných kusů, navržených odborníky). Uděluje se už 5 let. A v roce 2006 jsem ji dostala za Obojek, avšak od té doby jsem ji neměla možnost převzít. Sice jsem se snažila opakovaně donutit Vaška Pravdu, aby mi ji přivezl do Prahy, ale ten zarytě odmítal. A tak jsme oba trucovali a cena hnla v Chotěboři. Protože počátkem léta mívám obvykle jiné plány než jezdit někam na con, zvlášť tak masový con, jako je FF.

Ani tentokrát jsem na žádný con jet neměla. Ale plány jsou od toho, aby se měnily, a když mi vybuchl původní program, usoudila jsem, že pojedou do Chotěboře. S Jirkou (Pavlovským), který tam měl mít přednášku o komiksech. Bohužel skutečnost, že Comicscon, kam jel Jirka, a Avalcon, kam jsem chtěla já, jsou každý jiný víkend, mi delší dobu unikala, a když jsem to zjistila, bylo již pozdě – měla jsem zajištěný odvoz a domluvené srazy s kamarády.

Po několika hodinách napínavé bitvy jsem porazila i registrační systém Amber a přihlásila se a ubytovala. Když jsem si Vaškovi Pravdovi na systém postěžovala, ujistil mě, že systém je pro dobro věci (aby se po festivalu nepohybovala divná individua a aby byla dobrá evidence lidí... a třeba kvůli tvorbě programu, napadlo mě, aby nějaký program nedali na čas, kdy tam člověk není, to je ale chytré, proto se určitě ten systém ptá na hodinu příjezdu a odjezdu účastníka!), a navrhl, ať si udělám

přednášku. Takže další hodinu jsem na Amberu přihlašovala přednášku (prosim správce systému, aby kolonka „hlavní typ pořadu“ a „vedlejší typ pořadu“ byla nějak upravena, je to opravdu matoucí a otravné!). Vedle boje s Amberem se mi další překážky, jako akutní zánět kyčle a nutnost zařídit nový byt, jevily jako podružné. Dokonce jsem ignorovala i poněkud alarmující skutečnost, že na internetu nebyl ani den po zahájení FF vyvěšen program Avalconu a já tedy nevěděla, kdy mám přednášku a zda se mi třeba nekryje s fotballem!

A tak jsem vyrazila.

Pátek

Jeli jsme v pátek. Autem. Já, Pavel Renčín, Martin Šust a Leoš Kyša. Takže v autě bylo veselo. Ještě veseleji začalo být, když po desáté hodině, sotva jsme z Prahy vyrazili, volali Pavlovi z Chotěboře, že od 11 hodin má křest svého povídkového sborníku. A to přesto, že Pavel v přihlášce na Amberu výslovně uváděl, že přijedeme až po poledni. Tak fajn, Amber funguje a pořadatelé zohledňují, co do něj člověk napíše. To určitě...

Ale o půl dvanácté jsme opravdu naklusali do Velkého sálu obecního kulturáku, abychom provedli křest *Betonu, kostí a snů*. Pár lidí i vydrželo a přišlo, dostala jsem kapku šampusu a kluci mi galantně na pódiu přenechali židli.

Prezence mě taky pobavila. Sice jsem vyfasovala taštičku s vselikými dokumenty a nějakou tu obálku s visačkou a papírem od ubytování, nikoli však program! A na prezenci ani žádný vyvěšený neměli, takže jsem stále pokračování na straně 6

OBSAH

Festival fantazie – Avalcon 2009	1	6000 miliard	24
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Hlídká jako symptom	25
Hvězdný bulvár	3	Láskyplné povídky	26
Jak jsem přišel k SF	8	Stín města	27
PARCON 2009	9	Časem s vědou – astro-fyzikální záři	28
Tajemství saténových klobouků	9	Výstava Káji Saudka	29
Český fandom a národní obrozenie	10	Obrázky z časů budoucích	31
Horizonty Horzenburku	14	Vlk samotář	31
KVARK:		PLAV 7-8/2009	32
POTREBUJEME SAMI SEBA?	15	Cena Fantazie 2009	
Civilizační šok: Vyprávění pojaté jako příručka pro potenciální emigranty	22	(Nadvláda žien pokračuje)	32
		Životy Římanů	32

AERONAUTILUS

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Mám za to, že jsme asi dosáhli rekordu, co se zpoždění týče, ale děláme vše pro to, abychom jej v rekordním čase zase dohnali a co nejvíce letošních čísel vyšlo ještě v tomto roce :-). Můžete k tomu přispět i vy, když nám včas pošlete své články, abychom nemuseli až na internetu zjišťovat, že se vám podařilo napsat něco zajímavého. Celkem chápou touhu oslovit co největší počet čtenářů, ale vzhledem k tomu, že většina webů má vlastnost kanalizační klesáčky (opak vodovodní stoupačky) a i nejlepší články jsou po nějaké (obvykle velmi krátké) době nahrazeny dalšími produkty touhy po aktuálnosti, má pevné umístění v Interkomu a jeho stálá čtenářská obec svůj význam.

Poudačka o tom velkém zpoždění

Po tom, co jsem v práci přišel o několik dnů pošty, jsem se vrátil z Dinoconu a zjišťuji, že můj domácí počítač nenabíhá, servis od HP ale praví, že na softwarové chyby se záruka nevztahuje, spíš bych ale řekl, že hlavně neuměli nainstalovat systém bez likvidace dat, vyřešil jsem to koupí nového systémového disku s tím, že starý bude sloužit jako datový, ale směla pokračovala, nějaký špindíra neměl nic lepšího na práci než zavírovat server, kde máme webový Interkom. Ve snaze opravit to jednoduchým přehráním nakažených souborů jsem si kvůli nedůtklivému vztahu Symanteku k FTP na chvíli vypnul Firewall a už jsem měl na PC úžasný virus Antivirus Pro 2010. Po několika dnech jsem se jej zbavil, ale zmizel mi panel jazyků a musím přepínat pomocí klávesové zkratky, pokud někdo víte, čím je tento panel realizován a jak jej obnovit, dejte mi vědět :-)

Do toho Istrocon, Podzimní porada ČS fandumu, již zmíněný Dinocon a konference o SF v Brně, vlastně je zázrak, že nějaký Interkom vůbec vyjde, a musím se přiznat, že kdybych necítil zodpovědnost k předplatitelům a dělal jej jen jako webově stránky, asi bych si naordinoval půlroční dovolenou.

Zdeněk Rampas

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 9/2009 (255)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

tel. + fax:

v prac. době +420 224 239 645

tel., fax: +420 233 313 093

e-mail: ram@apro.cz

<http://interkom.vecnost.cz>

<http://interkom.scifi.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klíčnick a Michaela

s korekturami pomohl Jan Vaněk jr.

Autoři tohoto čísla:

Libuše Čermáková, Miloš Ferko, Martin Gilar, Ondřej Herec, František Houdek, Pavel Houser, Jana Jůzlová, Jarek Kopeček, Jan Kovanic, Marek Küchler, Pavel Nosek, Pagi, Richard Podaný, Zdeněk Rampas,

Sponzoři tohoto čísla

Ing. Jiří Doležal, CSc.

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 9. 11. 2009

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Ráno v Radiožurnálu oznamuje Jan Pokorný, že za chvíli bude rozprávět s Jiřím Paroubkem. Od jídelního stolu se ozve zoufalé: „Proboha, tady snídají lidi.“

Na Bílé hoře probíhá rekonstrukce slavné bitvy, děti se ptají, o co jde? Rodič vysvětluje a dítě zpřesňuje dotaz: A jak to dopadlo? Otec, dobrý katolík, odpovídá: Vyhráli jsme.

Vysvětlivky: ● Praha (nepodepsané ZR), ■ jinde

● **1. září** je Pavel Weigel přijat do PEN klubu. Blahopřejeme.

● **2. září** mu vyšla kniha Záznamník.

● **3. září** spolu sedíme u Kruhu a čteme si jeho verše z 21. srpna 1968.

Vedle Jiřína rozdává autoráky Mloka a Kočasu, díky tomu jsme poznali třeba Jiřího Vencluku, jehož povídku jsem četl jako porotce CKČ (samozřejmě jen v kategorii mikropovídka, na jiné nemám čas).

Seznámil jsem Vlada Říšu s vývojem okolo MegaMloka, má druhá návštěva u Netopejra skončila nejen nálezem korektur, ale i sazby, která je prakticky hotová a připravená k tisku, a když Pagi začal kouřit něco jako višňové listí, dal jsem se na útěk.

● **6. září** konečně dokončuji minulý (červencosrpnový) Interkom, auuuu.

● **7. září** RUR opět pod redakční pergolou v Letecké, nějak mě nenapadlo, že o tom budou vědět jen minule přítomní a že ne všichni z nich minule dávali pozor a jen tak nahození návrh sejít se zase za týden si zapamatují. Nicméně sešlo se nás dost, Tiri přivedla i nezletilého cca dvouletého synovce, Aiwai zase naložila výborný gyros, takže když jsme se šipkovým turnajem (zde je třeba pochválit Vládu Němce za vzornou obsluhu šipkovadla) dostatečně znávali, přišlo nám pár steaků docela vhod.

Jestli nám vydrží počasí a síly (a já přežiju Istrocon a cestu na něj), tak asi za týden zase.

● **8. září**, když mě navštívila Sanča, by mimo jiné dopravila Mloky do agentury ISBN, ptala se mě na podobné věci ohledně přestěhovaných Klímových jako Michaela. Nedalo mi to tedy a zavola jsem Martinovi. Všichni jsou zdraví a v mezích možného snášejí návrat do ČR dobře. Ani ne za dvě hodiny mi nezávisle na předchozím zavolala Vilma, které jsem se vyptal na to, co jsem s Martinem zapomněl probrat, a pak jsme se věnovali Vilminým Jantarovým očím.

● **10. září** ráno připravuji výstavu pro Istrocon, večer v Kruhu jen nechávám knihy pro Pagiho a jdu se léčit, bych na Istroco-

nu vydržel při smyslech, což byla docela škoda, zastavila se tu i Ivona Březinová, takže spolu s dcerou vlastně bylo přítomno 75% Březinovic rodiny.

● **11. září** posílám do tisku definitivní verzi Interkomu a vyrážím k Netopejrovi, se kterým jedu na Istrocon. Cestou nakládáme Jenny Nowak (Netopejr právě znovu vydal její Trůn pro mrtvého, který se bude na Istroconu křtít) a Simona.

Cesta svižně ubíhala, dokud jsme těsně před slovenskými hranicemi za Mekáčem, kde jsme se občerstvovali, v pravém dálničním pruhu nezahlédlí auto s řidičkou v nesnážích. Všichni ji vesele objížděli, kamióny se řítily jen pár desítek centimetrů vedle sedadla, kde měla dvě malé děti, dokud se u ní nezařadilo auto vyzdobené kostrami a satanistickou symbolikou, tak to chodí. To byl začátek událostí našťestí s dobrým koncem, které ale vedly k tomu, že nám cesta do Bratislavy trvala osm hodin.

Istrocon – Comics SALÓN

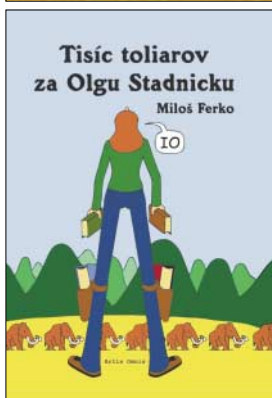
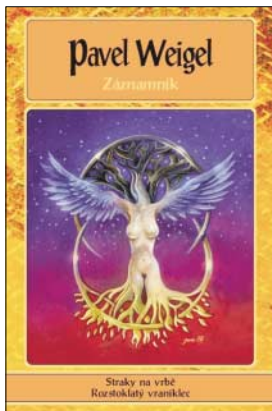
Chtělo by se říci konec dobrý, všechno dobré, našli jsme Dom odborov, tam jsem se dověděl, že nikdo moc nepočítá s tím, že bych chtěl spát v hotelu, ale abych se zeptal v ubytovací zariadeniu Zvárač na Pionierskej ulici. Což nakonec dobře dopadlo a já spal na stejném patře jako Karel, Simon a Jenny a mým sou- sedem byl Ivan Al'akša

Mezitím jsem udělal rozhovor pro Radio Fantastika (v čase mé přednášky, na kterou přišlo jen pár známých), popovídal si s Dášou Mehešovou, Tono Stiffelem (právě propadlým filmu), Hromovladem s manželkou Zuskou, Ivanem Pulmanem, Ivanem Al'akšou, Jurajem Malíčkem, Martinou Pilcerovou a Milošem Lacikem (na druhý den v doprovodu Michaely, kterou jsem v minulém Interkomu špatně uvedl jako Janu). Od Juraje Malíčka jsem dostal jeho knihu Vademecum popkultúry a ve stánku Brlohu jsem si koupil knihu Miloše Ferka Tisíc toliarov za Olgu Stadnicku.

V sobotu jsem uspořádal improvizovanou výstavu SF artefaktů, které jsem dovezl, popovídal si se Štěpánem Kopřivou, pak jsme zašli na pozdní oběd s Jurajem Maxonem, tuším, že potom jsme se Sančou Fülle a Martinou Pilcerovou odvážně pronikli na volbu nejlepšího cosplaye conu a pak jsme z dětského koutku, který byl zároveň SF částí conu, se Simonem pozorovali dění okolo. Více o Istroconu reportáž Jany Jůzlové v příštím čísle IK.

● **13. září** se jen tak tak vzpamatují z Istroconu a už zvoní Radomil Dojvina následovaný za chvíli Jardou Olšou jr., aby se domluvil mnoho let odkládané vydání antologie Bradburyho stín. Jde o výběr věcí Zlatého věku, který by byl určen pro anglicky mluvící svět a pro zbytek světa, který neumí česky, ale je schopný číst a překládat z angličtiny.

● **14. září** RUR zase v Letecké, Aiwai nezklamala, co se grilování týče, něco jsem se od ní dokonce přiučil, šipky se stávají

skoro tradicí, na chvíli se objevil i Netopejř se svou účetní, vyhrál jednu partii a jel dál; když už bylo příliš tma na sportování, došlo nakonec i na hovor o SF :-)

● **15. září** jsem zašel na oběd s autorkou fantasy Zuzanou Hlouškovou. Při pravidelné dovolenkové tortuře jsem opoznámkoval její rukopis a od té doby jsme se domlouvali, že se sejdem. Dokonce jsme se potkali dřív na Parconu, než se nám to podařilo. Nešťastná autorka se nad množstvím zásahů ptala, zda by nebylo jednodušší, kdyby začala psát novou knihu. Dle mého by alespoň s první částí mělo cenu dál pracovat.

● **19. září** se nějak přihodilo, že Sanča zůstala od Istroconu v Bratislavě, a tak jsem s Michaelou musel jet na trhy do Roztok sám. Kupodivu jsem nelitoval, stánky si v parku uprostřed města otevřeli kutilové a domácí všemělové všeho druhu i pár umělců a profesionálních řemeslníků, nebyli tam asi jen místní, ale i tak to budilo dojem velmi přátelské komunity, žádné bratrstvo Kočkovy pracky, Evě Hauserové by se tu líbilo a možná by zde i sama něco prodala.

Já ochutnal domácí pečivo krájené přímo na plechu a moc lituji, že bylo tak syté, že už jsem si nedal houbovník (asi nějaký masový koláč s houbami místo masa, vypadal, že by mi chutnal :-). Ale nebylo tam jen jídlo, Michaela si koupila originální krasohled a já dřevěné kleště na grilování.

● **20. září** odpolední nedělní dýchánek s navrátivšími se Klímovými, ti dokonce přijeli jako první, a tak jsme se konečně v křídle mohli vyptat na peripetie jejich stěhování a v duchu se těšit, že to nepotkalo nás. Když dorazili ostatní (Viktor Janiš, Honza Vaněk jr., Eckovi), přešli jsme na obecnější témata.

Martin se zmínil, že si nedávno do letadla koupil Pevnost (svou první :-)) a narazil tam na povídku Franty Novotného Královna Šumavy. Tuze se mu líbilo, jak Franta suverénně popisuje Československo a svět, kde nedošlo k žádnému listopadu 89, a byl překvapen, když z autorovy závěrečné poznámky vyznítl, že povídka vznikla v roce 1988.

Dále jsem se dověděl, kde se vzala rapperská móda nosit kalhoty o čtyři čísla větší. Je to zvyk z amerických lapáků, které jsou v podstatě životní univerzitou podstatné části afroamerické populace. Dinosauři pak tlachali o cestách rodiny Eckovy po USA, já líčil dobrodružství v Bratislavě, a u vedlejšího stolu (když se zrovna nemlátili badmintonovými raketami) diskutovali přítomní dvanáctiletí o Lukjaněnkových Hlídkách (zaslechl jsem slova jako: na rozdíl od Němců, kteří si přiznali zodpovědnost za válku, Rusové se stále tváří jako oběti a zachránci lidstva).

● **21. září** po delší době zase RUR v Časlavské. Nevšiml jsem si, že by krom dvou knih od Petry Neomillnerové vyšlo něco zajímavého, a protože jsme se měli vidět už v úterý na KJV, tak jsem brzy zmizel.

● **22. září** jsem si před KJV nechal aplikovat protichřipkovou vakcínu, která mě docela zničila. Na KJV jsem pospával a tak o

cestě Ivony Březinové po kraji La Mancha skoro nic nevím. Nicméně bdělý Filip pravil, že to chtělo proškrtat.

● **24. září** dorazím ke Kruhu později než jindy, Vlád'a Němec mi sděluje, že dopsal nový román, ale opravdu netuším, kdy budu mít čas na čtení.

● **26. září** se s Michaelou a Netopejřem jdeme podívat na den otevřených dveří opravy Karlova mostu. Dověděli jsme se docela dost o historii mostu a o poslední rekonstrukci v sedmdesátých letech, kdy to soudruzi přehnali s pevnostním betonem, který vydržel 3x větší zatížení než pískovcové kameny, a tak když si most trochu tepelně zadilatoval, kameny popraskaly jako první.

Karel to komentoval slovy, že za čtyřicet let někdo vysvětlí, jak blbě se to dělalo dnes. Z mostu jsme zašli do Muzea Karlova mostu (U Křížovníků), kde jsem si konečně udělal jasno, kde byl ten Juditin most a kdy a jak se sesypal.

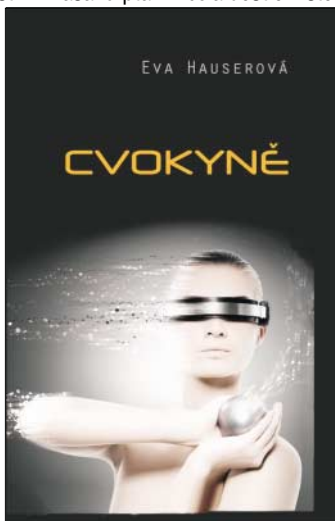
● **28. září** výstava Pěšky první světovou válkou. Pohled na obří mozdíře na ničení italských pevností (a na jejich ustřelené dělostřelecké a pozorovací věže) by evokoval atmosféru verneovek, kdyby ti mrtví nebyli tak reální.

● **30. září** uspořádala Eva Hauserová sešlost u příležitosti nového vydání jejího románu Cvkyně. Chvilku bloudím v místech, kde jsme před lety křtili U nás v Agonii, ale místo Flamingo je tam podobný podnik s jiným názvem, ačkoli ještě ráno bylo na Internetu vše po starém. Naštěstí si Michaela poznamenala i číslo popisné, takže jsme si troufli dovnitř. Tam už seděla Eva s Věrou Noskovou, pak dorazil dokonce i Richard Podaný, který sice čekal štěňátka, ale nakonec se odvážil. S drobným zpožděním, rovněž z části daným přejmenováním restaurace, přišli ještě Sanča a Honza Vaněk jr. a po nich našli cestu i Klímovi a Cyril Simsa. Nepřišel Viktor Janiš, asi byl na udílení Jungmannovy ceny.

● **1. října** se u Kruhu moc nezdržuji, jen Vladovi Řišovi dodávám recenzního Hlávku (tedy jeho příspěvek k JFK) a domlouváme, jak se domluvit okolo MegaMloka.

● **2. října** vyrážíme s Jirkou Doležalem na **Dinocon**, posádka vozu Honza Vaněk jr., Michaela a já. V restauraci u Austerlitzu jsem dopadl jak Napoleonovi protivníci, zelná polévka studená a řídká, rýže podivná, vzpomínával jsem se z toho ještě v Rožnově. Naštěstí tam už bylo vše jen skvělé, Michaela si po pěti pokusech vybrala ubytování podle svého gusta, myslím, že jsme zkoušeli i pokoj připravený pro Petrovy, protože tam byla dětská postýlka.

Následovalo večerní popovídání v salóнку, kde zjišťujeme, že letos dorazili, vedle našeho milého hostitele Petra Kotrleho: Martin a Vilma Klímovi, Marta Drahovzalová a Helena Šebestová, Zdeněk Tunelář Zachodil + Nightmare T, Dominik Petr s manželkou a dětmi, Martin Čapek, Tom Štipický, Komár a Standa Čermák, Dáreček, Honza Vaněk jr., Jiří Doležal, já s Michaelou, Honza a Jolana Tiší (nebo Tichých?), Dana Krejčová,

Jitka "Falka" Cardová a na ten první večer i manželé Kociánovi, Bob Svoboda a Jiří Engliš.

Seznámil jsem se s dívkou od rány Falkou (zná Regise a Terezu Dědinovou z Brna), také má ráda Egana a Wilsona a jako první, ještě před JVSC (Janišovsko-Vaňkovským spikleneckým centrem) upozorňovala na tristní úroveň překladu Rtuti.

Druhý den ráno ti méně líní vyrazili na túru a já s Michaelou na prohlídku Rožnova, letos jsme objevili obchod Království kamenů, viz někdy přiště foto úžasných ametystových geod. Večer jsme po návštěvě *království špízů* opět zamířili do salonku a pokračovali v hovoru.

Na závěr malé Jolanino odposlechnuto: posloucháme moc zajímavé Falčino povídání o Mongolsku a do toho přijde Viktor Janiš a zeptá se: co říkáte překladu toho a toho...

● **5. října** dorazila do RUR Jana Šturmová, dnes Libichová, s outěžkem; při pohledu na kalendář zjistila, že má první porodní termín, Filip ji začne vyhánět z obchodu, že nestojí o scénky tak populární v amerických komediích :-)

● **8. října** křtíme v Krakatitu2 knihu Jana Váchala 6000 miliard. Vedle autora dorazila i běžná posádka Kruhu, takže nás bylo tak akorát. Já zahájil proslovem, který si dovoluji přetisknout: *Vážení přátelé, vítám vás v prostorách klubu Krakatit, kde dnes opět přivítáme vznik další SF knihy.*

Jde o povídkovou sbírku se zajímavým názvem 6000 miliard a napsal ji zde přítomný Jan Váchal.

Autor není žádný začátečník, má už za sebou dvě knihy, které si napsal a vydal pro radost. Tahle je ale první jeho SF.

Kniha může být zajímavá i proto, že autor nepatří do jádra fandumu a sci-fi má rád a čte, ale pouze jako jeden z mnoha žánrů, a to ještě pod vlivem svého synovce (mimořadně autora obálky, a když jsme u toho, vnitřní ilustraci nakreslila zde přítomná Kristýna „Kris“ Benediktová).

Když se mi povídky z knihy, kvůli kterým jsme se dnes sešli, poprvé dostaly do rukou, oslovilo mě něco z mého čtenářského dětství, tohle jsem kdysi rád četl a dnes jsem zjistil, že ta radost je tu zas nebo stále ještě.

Milujete-li příběhy, ve kterých je vesmír veliký, ale pochopitelný a kde humor je stejně důležitý jako rozum a síla, je 6000 miliard čtení pro vás.

Teď dám slovo autorovi, aby uvedl na pravou míru nějaké mé omyly, a pak se jej mohou přítomní novináři zeptat na to, co je zajímavé.

Na to mnohem delším a vtipnějším způsobem navázal autor, který si pro křest nechal namalovat další obraz, na kterém demonstroval myšlenky v knize obsažené. Pak došlo na šampaňské a chlebičky, po kterých nám cca polovina osazenstva utekla na paralelně probíhající narozeniny JWP. Nakonec si Martin Antonín vzpomněl, že ještě nedošlo na podpisování na stropě, a tak se nám tam autor a Kris, každý po svém, zvěčnili. Celkově to byla velmi vydařená akce. Alespoň dle mého :-)

● **10. října** Podzimní knižní trhy v Havlíčkově Brodě. Pozván redakcí časopisu PLAV, konkrétně bratry Novosadovými, ku přednášce o komiksově adaptaci Malého prince. Setkání po letech, v Brodě jsem naposledy byl na vojně, a to ilegálně, na náměstí mě přistihl politruk a dostal jsem týden vojenské káznice podmíněně. Po letech mnohem příjemnější návštěva. Trhy ve věkovitém kulturáku, kde by mohli natáčet remake Hoří, má panenku, ale akce velmi milá. A fandom nečekaně hojně zastoupen. Leonid Křížek tu za asistence Honzy Kantůrka a Martina Corna křtil nádhernou novou veleknihu o husitech. Eva Hauserová četla z nového vydání Cvokyně a podpisovala se čtenářstvu. U prodejních stánků kompletní sestava Jirky Pavlovského a Tomáše Štípského. Těž Zdeněk Pobuda se svým nakladatelstvím Epoque. **-rip-**

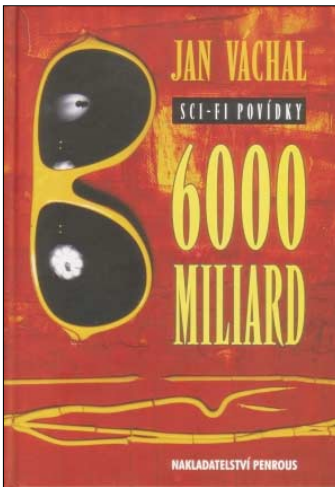
Podzimní porada SFK

● **9. října** odjíždím s Netopejrem na Podzimní poradu ČS fandumu do Březové. Po více než roční přestávce se opět objevila zdravá Hanka Pěchulová, takže bylo co oslavovat. Po čase přijel už v pátek Honza Škorpik a tak by spolu s Netopejrem byl přítomen celý SFK Malevil,

ale jako na potvoru nedorazil Jindra Rosenkranz. Zato se po dvaceti (nebo po pětadvaceti letech) odloučení mimo fandom na Poradě objevil Pavel Březina a zjistil, že se po dobu jeho nepřítomnosti zase tak moc nezměnilo. Dáreček letos nevymyslel žádná originální hlasovátka, takže budeme muset mávat ploutvemi, ale nezapomněl dovézt vynikající sýrové korbáčky.

● **10. října** ráno dorazil zbytek účastníků Porady (Lament, Benedictus, Brňáci), a jak se stává hezkou tradicí, objevila se i skupinka lidí, které nikdo neznal a kteří rovněž neznali nikoho z přítomných, vybavená pověřovacími listinami od klubů, kterým bylo do Březové daleko a asi něco potřebují od Vaška Právdy. Sám průběh Porady byl celkem bezkonfliktní, koneckonců na pořádání Parconu v roce 2011 byl jen jeden kandidát, ale celkem mě překvapila volby do Rady fandumu. Také díky stádečku zombii laskavě dodaných chotěbořskou zásilkovou službou Fše pro Fandom :-)) došlo k jejímu obrození (té Rady) a tak nějak se přihodilo, že lidmi, kteří obvykle nemají na práci nic lepšího než prohlašovat, že Fandom je mrtev. Uvidíme, zda svou činností budou napomáhat, aby se jejich chmurné tvrzení naplnilo, či zda dají přednost společnému zájmu. Více snad v zápisu z Podzimní porady.

Opoledne jsme se vydali v rámci stmelování kolektivu a abychom se také poznali v jiných situacích než při hlasování na automobilový výlet k pozoruhodnému vodnímu dílu, které, ač vzniklo ještě před první světovou válkou, zásobovalo done dávna vodou celé Brno. Zablbli a zabludili jsme si v kasematech vodovodu, ocenili poctivou práci zedníků před právě sto roky, Dáreček mě vyfotil u kola obrovského šoupěte, které vypadalo jak volant od zeměkoule a u kterého se nechal fotit i Václav Klaus. Zajímalo by mě, zda potom také nemohl z rukou dostat asfaltový lak, kterým bylo natřené. **Zdeněk Rampas**

pokračování ze strany 1 netušila, zda třeba náhodou má přednáška již neproběhla beze mě... Naštěstí jsem odchytila Janu Labíkovou, která mi půjčila svůj, a já se našla: přednášku jsem měla mít od 14 hodin. Tak fajn. Jinak ovšem veřejně a všele děkuji slečně Hanusové, která měla na starosti ubytování, že mě již s předstihem přestěhovala z ubytovny Vysočina do ubytovny OA – z Vysočiny bych to s tou kyčlí měla o moc obtížnější!

Ubytovala jsem se (a zjistila, že jsem na pokoji právě s Janou L.) a začaly padat trakaře. Takže jsem zůstala uvězněna na pokoji a čekala, až trakaře přejezdou, k čemuž naštěstí došlo ještě před 14. hodinou.

Přednášku na téma *Cestování jako inspirace* jsem zvládla se ctí, dokonce dorazili i nějací živí posluchači a obzvláště mě těšilo, že se podpůrně zapojili i kolegové úspěšnější autoři jako Vláda Šlechta a Pavel Renčín a sdělili publiku, že oni taky ověřují a obcházejí si lokality a lezou na kopec, aby zjistili, jaká je viditelnost... sice možná mají jiné obsese než já, ale jsou taky blázni.

Pak jsem pár hodin strávila v baru v kulturáku tlacháním se všemi možnými lidmi (zuřivé diskusi o Cenách Akademie jsem se tentokrát úspěšně vyhnula a raději si povídala s Wojtou Běhounekem o knížkách a obdivovala pěkné dresy fotbalového klubu Pevnost), které jsem zakončila večerí s výběrem z těchto lidí tradičně v Panském domě.

Zpět jsme se vrátili akorát na Aeronautila, takže jsem si vyzvedla vibrátor a přiznala se, že se mi nechce psát, tak třeba to pozdržené převzetí ceny prokletí prolomí. Zůstala jsem i na vyhlášení aeronautických velmistřů, jimiž se stali Jiřina Vorlová a Martin „Bouchi“ Kučera jako organizátoři Gameconu a výtvarník Martin Zhouf. Na jeho vystoupení plynule navázala prezentace výstavy scifistických modelů – mluvilo se o Zhoufových modelech pro film *Nexus* a na pódium nastoupili i pánové modeláři, kteří vystavovali své modely ve sklepech Sokolovny. Tehdy jsem zažila pocit, který mívám občas při pozorování některých příspěvků pořadu Toulavá kamera: je super se přesvědčit, že jsou na světě ještě mnohem, mnohem švihnutější lidé, než jsem já a mí kamarádi.

Zbytek pátku proběhl v zahradním stanu baru Velký voči. S obrovskou radostí jsem se zase po letech naživo viděla s Romisonem, se kterým jsem se seznámila právě zde v Chotěboři před 6 lety. Abstinence mi byla umožněna příjemnými cenami kofoly a schopností obsluhy namíchat půllitr z džusu a vody. Kolem půlnoci však únava z doléčovaného zánětu zvítězila nad skvělou společností a šla jsem spát.

Sobota

Vstaly jsme s Janou celkem časně, zašly si na náměstí koupit snídaní, popíknikovaly u kašny na hřejivém ranním sluníčku a popily kávu v kavárně v 1. patře penzionu Bene (mimochoodem: velký infrastrukturní objev!).

Od 10 hodin se měl konat křest sborníku *Memento mori*. A tak jsem asi v 9:55 volala Ondrovi Jirešovi, zda je již v Chotěboři. A zjistila (ne, že by mě to překvapilo), že Ondra sice v přihlášce na Amberu výslovně uvedl, že přijede až v sobotu večer, ale křest mu dali na 10 ráno a nikdo neuznal za vhodné mu

třeba zavolat. Takže jsme se na sebe se sotva probuzeným Pavlem Renčínem podívali (ani Petra Neomillnerová, která se měla křtu zúčastnit, nedorazila, i když u ní to bylo způsobeno poruchou na autě... ale pochybuji, že by se někdo z organizátorů zabýval otázkou, zda je vůbec někdo na místě) a vydali se improvizovat.

Jeden nadšený čtenář měl s sebou dokonce knihu, tak jsme si ji půjčili a mohli s ní mávat. Asi dvacitě křtuchtivých posluchačů jsme vyprávěli, jak sborník vznikal, a pak projeli všechny povídky a něco o nich stručně sdělili. Zvládli jsme improvizovat 40 minut, pak jsme to rozpustili. Nic jsme nepokřtili, ale diváci snad nebyli úplně zklamáni.

Zůstala jsem ještě na Pavlovu přednášku o Městských válkách, která byla fajn (a Velký sál bezmála nabitý), a pak vyrazila na fotbal. Chvilí mi sice hrozilo, že svah ke hřišti s bolavou kyčlí nevládnou, ale Leoš Kyša byl v případě potřeby odhodlán mě snést v náručí, tak jsem nechtěla sportovce příliš vyčerpávat a nějak to zbelhala.

Fotbalový turnaj se mi líbil, a to i přesto, že Pevnost nevyhrála, naopak se umístila čtvrtá z pěti (ale družstva na druhém až čtvrtém místě měla stejně bodů!). Zase měla Pevnost nejlepší dresy! Brankář Robert Pilch předváděl velmi zručné zákroky, obránce Vláda Šlechta zařatě bránil, ostatní se střídali spíš jako na hokeji. Hráli ještě Tom Němec, Leoš Kyša, Martin Šust, Jirka Popiolek, Lukáš Tůma a Pavel Renčín, který však odehrál pouze 2 zápasy. Během prvního zápasu jsme s Pavlou Lžičařovou zapáleně diskutovaly, které z plotových tyčí ohraničují branku na severní straně (na jihu byly popelnice, to bylo jasné), ale pak jsme se zorientovaly. Míč lítal do všech stran a kdosi z hráčů mě ubezpečoval, že „my sice vypadáme jako magoři, ale na těch drnec ten míč lítá fakt, kam chce“. Občas odlétl i do přilehlé zeleně a pár minut se hledal. Vášně bublaly, hráči se potili, občas padali a taky křičeli, někteří hráli bosí! A v jednom ze zápasů jsem dokonce dostala zodpovědnou funkci časomíry.

Fotbal se poněkud protáhl, takže jsem nestíhala přednášku o lukostřelbě, kterou jsem měla v plánu navštívit. Okolnosti však naštěstí stály při mně a lukostřelci dorazili na hřiště za Sokolovnou, takže jsem měla možnost kus výkladu sympatické lučištnice vyslechnout a slečnu si vyfotit.

Po fotbale jsme si zašli s Vládou Šlechtou a Robertem Pilchem na výborné steaky do zahrádky u kulturáku (další fantastický jídelní zážitek). Rozloučili jsme se s Robertem, který do Chotěboře přijel jen a pouze na ten fotbalový turnaj, a pak už mi přišlo, že těch lidí a slov bylo nějak moc a že by neškodila trochu klidu. Takže jsem si sbalila knížku (Kopřiva: Asfalt) a vydala se na náměstí do Zvolánkovy kavárny penzionu Bene. Cestou jsem potkala Bí, které jsem plán opatrně sdělila, načež ona pravila, že to je dobrý nápad a že budeme mlčet spolu. Takže jsme dostaly půllitrové kapučíno a dort a pohodlně si asi hodinku v tichosti četly. Kdybych měla na Festival fantazie jet na déle než na dva dny, asi bych toto zařadila do svého každodenního programu.

Kvůli požívaným antibiotikům jsem si bohužel netroufla ochutnat nové chotěbořské pivo. O jeho rozbor jsem proto po-

žádala dobře informovaný zdroj – experta na pivo a malé pivovary, který se sci-fi nemá nic společného a do Chotěboře zavítal právě jen kvůli pivu. Pro ilustraci mi zaslal celý úryvek odposlechnuté diskuse místních občanů.

Občan A: Tak co?

Občan B: Jo... hořký... je to... dobrý!

Občan A: Rebel je úplně jiný. Sladší.

Občan B: A za šestnáct, to se dá pít, ne?

Občan A: To jo... ty vole, vidíš tamto? (kolem prochází slečna s modrým čenichem)

Občan B: Já si snad skočím domu pro foťák

Občan A: Škoda že to neuvidí – ty vole, podívej se na tohle! (kolem kráčí dvě hochů v kápích a jedná atrapa Jacka Sparrowa) – škoda že to neuvidí Honza Pelouchů.

Občan B: Hovno, Honza přijede později a Ufouni tady budou až do dvanáctého.

Občan A: Tak to jo... (napije se) fakt dobrý. Hořký. Hele, a Honza byl na tý slavnostní vouchutnávce pro ty Vý, Výje... no, pro novináře?

Občan B: Prej jo.

Pak jsem si šel pro další, a když jsem přišel, už tam nebyli. Celkem jsem byl spokojený: na desítku je to solidní kousek, pravda, dvanáctka by řekla o skutečné formě piva víc.

Na šestou jsem se vrátila do centra dění na pořad o JFK. Mirek Žamboch byl omluven kvůli nějaké nehodě a JWP měl připravenou dramtizaci svého rozepsaného dílu pro čtyři hlasy: JWP sám četl vypravěče a jednu postavu, Vlado Říša padoušského vyšetřovatele, Mirek měl čist JFK, ale byl zastoupen Jirkou Popiolkem, čímž slovný agent získal pěkně ostravský punc, druhého agenta jménem Pierre měl čist Tomáš Němec, ale protože se zničil fotbalem, zastoupil ho Martin Šust. Dramatizace byla výborná a všichni přítomní doporučovali JWP, ať dílo vydá jako audioknihu. Kromě tohoto dílu se mluvilo ještě o již legendárním dílu Františky Vrbenské, ze které autorka svým obvyklým hypnotizujícím přednesem přečetla úryvek.

A zase byly Velký Voči. Přijela už i Petra Neomillnerová a Ondra Jireš, byl džus a byla kapka medoviny, a když jsem se o půl dvanácté zvedla, že půjdu spát, doprovázeli mě hned čtyři muži, kteří galantností doprovodu zakrývali svou totální únavu z fotbalu. Šli spát taky.

Neděle

Byla neděle a byl svátek, takže nápis na obchodáku na náměstí „Otevřeno 7 dní v týdnu“ neplatil. Zavřeno. Snídala jsem toasty v kulturáku. Od deseti pak probíhala beseda „Německo-pražská trojka“, na níž Petra Neomillnerová, Tom Němec a Pavel Renčín rozproudili diskusi o současném stavu české fantastiky. Která sice k ničemu moc nebyla, ale pobesedovali jsme si pěkně: kromě tří, kteří to měli rozpoutat, se zapojil i JWP, Františka, Vlado Říša, Leoš Kyša a já.

Dlouhý oběd na terase Panského domu celou naši účast na conu završil a zhruba kolem druhé jsme se ve stejném složení jako „tam“ vydali zase „zpátky“.

Závěrem

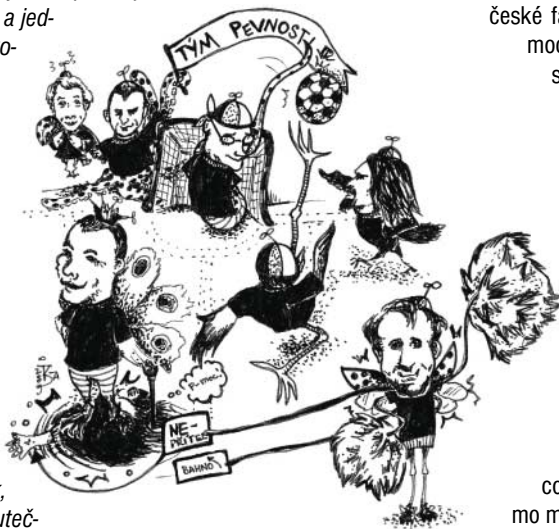
Bála jsem se. Nemám ráda akce, kde je příliš mnoho lidí, což FF bezpochyby je – akce přímo megalomanská. I jsem přemýšlela o tom, že lidi, kteří sem jezdí na celých

12 dní, jsou fakt blázni.

Nakonec si to umím představit. Lidi jsou rozprostřeni na tak akorát velkém prostoru, a když přeje počasí, dá se i být venku. Chotěboř je příjemné městečko, ceny jsou zde mírné a stravovací zařízení výborná. A když jsem se dívala do programu, bylo mi vlastně líto spousty věcí, které by mohlo být zajímavé navštívit, ale křížily se mi s něčím, kam jsem musela, nebo jsem se zapomněla někde s kamarády.

Jistě, představa, že bych na FF jela na 12 dní, mi stále připadá absurdní, ale už si v rámci té absurdnosti umím představit, co bych tam dělala a že bych se určitě nenudila. A tak vzhledem k některým slibům, sázkám a závazkům pronesným na závěrečném obědě... zase napřesko.

Jana Jůzlová

Vánoční výstava: Vánoce s vůní dřeva v Betlémské kapli – 2009

Termín: 28. 11. 2009 - 3. 1. 2010

Místo konání: Podzemí prostory Betlémské kaple

Dřevo patří k nejpůvodnějším materiálům, které člověk od nepaměti používal k ulehčení svého života. Teprve když se

hlouběji zamyslíme nad touto skutečností, uvědomíme si, co všechno dřevo lidstvu přineslo.

Kromě toho zde budou k vidění betlémy na mnoho způsobů: pečené, vyšívané, vyřezávané, paličkované, z modelíny válené i z kamene tesané. <http://www.vanocnivystava.cz>

Jak jsem přišel k SF

Čist sci-fární jsem začal už jako kluk. Přivedl mě k nim můj o deset let starší brácha Jirka. Tyhle knížky byly pro mne pokračováním verneovek – nejvíce mě zajímaly objevy cizích krajín na cizích planetách, když ta naše byla už prošouraná. Jednou mi brácha ukázal časopis Vesmír, ve kterém byly uveřejněny fotografie z dopadajících Rangerů. Na poslední fotce byla oblast velká jako fotbalové hřiště. Snad by se tam dal hrát i fotbal? snil jsem nad těmi obrázky. Či zkoumat nový kráter. Hrboilatá čára na kraji snímku byla totiž záznamem dopadu na Měsíc...

Psal se zlatá léta šedesátá a v té době létaly skutečné rakety se skutečnými kosmonauty každých několik měsíců. Přistání na Měsíci bylo pro nás skutečným snu. Meziplanetární sondy očumovaly planetu za planetou, ale jak je očumovaly, začaly se mé oblíbené rakefárny podobat vyprávěním barona Prášila. Poznání opravdové pustiny Marsu či pláni jedovaté Venuše ukázalo, že mí oblíbení Astronauti či Marťanská kronika jsou jen výmysly.

Poněkud jsem dospěl a na sci-fi mě začaly zajímat jiné věci – zejména to, že mě učily přemýšlet, jaké by to bylo, kdyby... Nechtě je to tak, jak je popsáno – ať umíme cestovat velkými rychlostmi, zastavovat čas, vytvořit umělou inteligenci – a jak by to mohlo být dál? Takové přemýšlení rozvíjí představivost a inteligenci čtenáře, a přitom je velice zábavné. V tomto mě nejvíce inspirovali mí miláčkové – Stanislav Lem a Arthur C. Clarke.

Jak skutečné poznatky o planetách narůstaly, začaly se klasické rakefárny a hard sci-fi postupně vytrácet a byly nahrazeny pohádkami z úplně neznámých světů mimo tuto Sluneční soustavu, mimo tuto Galaxii a mimo tento čas. Ale k těmhle knížkám jsem se dostal až po pádu komunismu. V roce 1990 jsem si zazoufal, že nemám pro své děti na Vánoce žádnou pěknou knížku, a abych se k nim dostal, začal jsem je prodávat. Tedy ne „skify“ (jak někteří zasvěcenci žádali), ale pohádky a dobrodružné příběhy.

Někdy v roce 1992 jsem během letních prázdnin začal rozkládat svůj stolek s barevnými knihami i v rekreačních Slapech. A tam mě jednou překvapil jeden krajan, který chtěl, abych mu poradil nějaký zajímavý český titul. Tedy obecně – v portfoliu mého stánku nic takového nenašel. Navrhl jsem mu

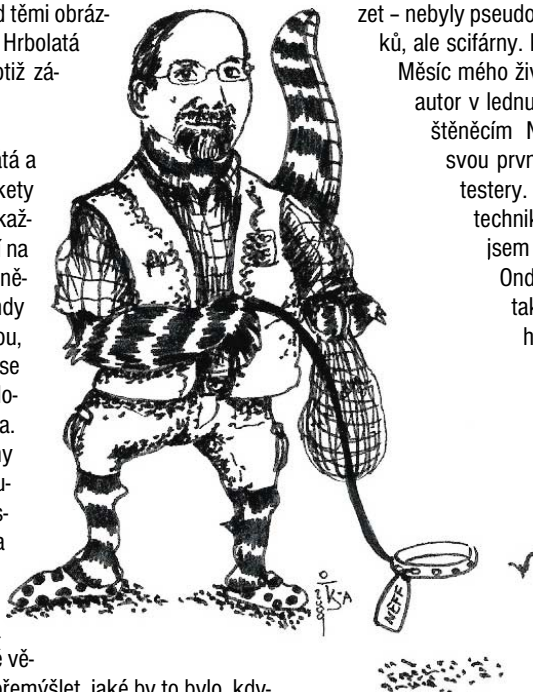
Hrabala a další hvězdy šedesátých let. „To znám ještě odtud,“ odušil emigrant z '68. Jmenoval jsem Pavla Kohouta, Evu Kantůrkovou či jiné disidenty. „Ty z nám od Škvoreckých nebo to vyšlo v Kolíně“ (nad Rynem)... Chtěl něco – od současných českých autorů! Nedisidentů, neprofláklých dávných hvězd. Uvědomil jsem si, že v době normalizace jediné knížky českých současných autorů, které za něco stály – a mohly vycházet – nebyly pseudoodbojné sračky perestrojkových mladíků, ale sci-fární. Konkrétně jsem si vzpomněl na Neffův Měsíc mého života. To jsem ještě netušil, že se tento autor v lednu 1997 stane mým principálem v ještě štěněcím Neviditelném psu. Když Neffino psal svou první verzi Tmy, vnutil jsem se mezi beta-testery. Jakožto inženýr silnoproudé elektrotechniky a fanda kosmonautiky a astronomie jsem měl tolik připomínek a nápadů, až mi Ondřej dobře poradil: napiš si to sám... A tak jsem do sci-fi autorství vplul hned knihou, tedy brožurou (224 stran).

Při sepisování tohoto svého prvního dílka Blackout jsem pocítil radost z vymýšlení nesmyslů a používání výmyslů, a touhu zápat s vlastními postavami, které si po pár stránkách začínají dělat, co chtějí. A taky radost, že když už mi chybí ten typ klasické sci-fi, který se mi v mladickém věku líbil, že si ho můžu napsat jako stařešina sám! A protože jsem teprve následně s překvapením zjistil, že existuje velké množství různých literárních soutěží, začal jsem se jich zúčastňovat.

Díky těm soutěžím vznikla řada povídek, které si občas můžete přečíst v Mlokovi či třeba v Pevnosti... Pevně doufám, že jich ještě pár přibude. A pak mám další nejméně jeden dluh – ke knížce Zapomeňte na Mars přidat volné pokračování Vzhůru na Venuši! Držte mi palce, ať nejsem línej...

Jan Kovanic

Jan Kovanic: *1951 v Liberci. Od 1997 píše do Neviditelného psa jako Šaman. S povídkami soutěží od 2001. Umístil se v Ikarosu (Ikarie 4/2002). Vyhrál Vidoucí 2002. V CKČ Pulec (2003, 2005), finalista 2006, 2007, 2009. Zlatá zebra 2007. Sem tam povídky v 3pólu a Click!u. Četba na Leonardu. Zatím dvě povídky v Pevnosti (5/2008, 5/2009), třetí by tam měla vyjít letos v zimě. Tři povídky v antologiích (čerstvě Kočas), další by měly vyjít v antologii časovek a v antologii cynických povídek. Knihy SF: Blackout (1999), Zlato Alwogiry (MS, 2006), Zapomeňte na Mars (2006, cena Trifid, nominace Aeronautilus 2007).

PARCON 2009

Letošní PARCON je minulostí. Návštěvníci si užili a bude nač vzpomínat.

Onu zpočátku deštivou a nikterak žhavou sobotu jsem si vychutnala taky. Poradila jsem se s nabouranou končetinou, abych zjistila, nakolik je výlet možný. Pak jsem vsadila na jednodenní pokus.

Když mě vyložili před plzeňskou průmyslovkou, zdálo se, že nehorší je za mnou. Nechvalte dne před večerem, vážení – i kdyby ten den byl sebekrásnější. Výťah v budově je a dokonce i funkční, jenomže nestavěl v tom patře, kde čekala dobře zásobená jídelna. Bohu díky – stavěl tam, kde fungovaly záchody. Být nás tam pochroumaných větší počet, mohli jsme si třeba společně zanadávat. Taková ale nejsem, protože bylo vidět, jak si Dáreček a spol. dali záležet.

I vydala jsem se na sešlost týkající se CKČ, kde Jiřinka Vorlová a Martin Koutný dokázali, že jsou lidé na tom správném místě. Jiřinka mi taky dopravila první dvě knihy, které jsem na Parconu získala, a dovoluji si konstatovat, že na první pohled se povedl jak Mlok, tak i Kočas. Na druhý pohled, tj. dneska po nedělním obědě, se můj první dojem potvrdil, takže můžete-li, nakupujte, vážení!

Stihla jsem toho dost a během dne přibírala do kabely další a další knížky. Nevěřili byste, kolik se toho do dámské kabelky vejde. Nashromáždila jsem tři kila literatury. Navíc připočítejte běžný obsah dámského zavazadla, a ten taky nějakou váhu vydá. To už se noha hodně zlobila a já uvažovala o možnosti tahat tu kabelku za sebou, pěkně elegantně, rovnou po podlaže. Požádat Dárečka o pomoc, jistě by si věděl rady, vždyť on i po schodišti pobíhal s ledabylou elegancí studenta. Snad proto, že z beder shodil Halmochron, který se rozhodl letošním rokem zakončit. Je to škoda, neboť pro mnohé Halmochron a Fandom jsou něco jako rodní bratři.

Přiznávám, z celé plzeňské literární soutěže se mi nejvíc líbilo vyhlašování, diplomy a Dárečkovy jedovaté komentáře. Škoda jich!

Počítala jsem s guláškem v poledne – a byl! A opět dobrý, jako loni. Tak jsem vysvětlila končetině, že už pro takové najezení stojí za to cestovat, protože jinak bych musela vařit já sama, a to by bylo horší. A mohla jsem se odbelhat do virtuální čajovny, kde se naléval nevirtuální čaj a pár zúčastněných pánu mmlavě diskutovalo se zahraničním hostem. Mumlali v angličtině, leč o islámu, což mě zajímá. Nejsrozumitelněji promlouval Z. Rampas, nejtajuplnější byl tlumočník, kterých se posléze vyklubalo víc. Bez zahanbení přiznávám, že kromě mě ostatní zúčastnění. Po upozornění, že jsou jako tajný spolek tajných radů, byli milí a zesílili, tak jsem si debatu skvěle užila a nic nového se nedozvěděla.

Pak byl přiveden český diplomat, zastupující naši zemi v Jižní Koreji, J.Oliša. Ten besedoval s větší srozumitelností a něco zajímavého se člověk i dozvěděl. On je J. Oliša kvalitní přednášející, to víme všichni.

Poslední vyhlašování Halmochronu mě v hloubi duše dojalo. Dvacet ročníků, to je dvacet let života, za tu dobu člověk

stihne dospět a pobrat i nějaký ten rozum. Nezbyvá než doufat – jako se sportovci navracejí na závodní dráhu, může se vrátit i Halmochron, třeba tahle kapitola ještě není zcela uzavřena.

I Zebra byla vyhlášena, potěšila mě – získala jsem další knížky a chystala se pohroužit do v nich vyličených fantastických světů.

Zlatému hřebu programu předcházela podvečerní přednáška Františky Urbenské, kterou jsem nestihla celou, ale přesto tvrdím, že byla jako vždycky skvělá, protože Františka ani jiná být neumí.

Besedu s polským hostem jsem stihla taky. Dozvěděla jsem se, že v Polsku bude asi stejně mizerně i pěkně jako u nás, možná v poněkud jiných rozměrech, leč na závist to nebude, vážení! Všude chleba o dvou kůrkách, a to i na literárním poli.

Balík knih opět ztěžkl, avšak jeden dobrý muž z mnoha přítomných dobrých mužů mi i pití donesl a já svůj náklad nemusela vláčet o patro níž a zpátky. Buď tomu člověku chvála! Taky se vám stává, že si říkáte: „Ještě tuhle knížku unesu, není silná, to zvládnou?“ V tom případě jsme stejná krevní skupina. Pak už se knížky přesouvají i k přibuzenstvu, ale vy si zase nedokážete odepřít nějaké to literární pošušňáničko a koloběh se opakuje a opakuje...

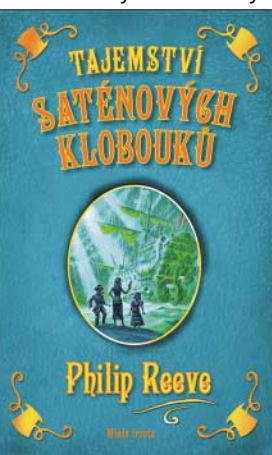
Vrcholný okamžik nadešel, CKČ se vyhlášovala a mně nezbylo, než se hodinu po začátku odbelhat. Domov volal, večere čekala, výťah ale nespouštěl. Ten, k němuž jsem se vydala, nefungoval. Ten, který fungoval a ke kterému jsem dorazila z posledních sil, mě mátl a já se dostala kamsi do tmy a do suterénu, protože už jsem taková. Vchod do budovy jsem trefila až na třetí pokus. Z toho ale můžu vinit jenom sebe, takže mi nezbyvá, než Parcon pochválit, protože organizace – alespoň v sobotu, jinak nevím – klapala jako naolejovaná, program jsem si mohla užít, byl rozumně rozložený, nepřekvapily mě žádné zmatky a dokonce byl k dostání i domácí štrůdl!

Libuše Čermáková

Philip Reeve

Tajemství saténových klobouků

je pokračování steam-punkového *Tajemství prstenců Saturnu*, jehož hlavními hrdiny jsou opět sourozenci Artur a Myrtle Mumbuyovi a jež se odehrává v nejrůznějších koutech vesmíru obývaného mnoha národy a bytostmi. Mumbuyovi tentokrát obdrží pozvání do nově otevřeného grandhotelu *Hvězdonoš* v exotické oblasti Hlavního pásu asteroidů mezi Marsem a Jupiterem. Namísto nerušených prázdnin na břehu moře je čeká celá řada překvapení.

MF, překlad: Dominika Křestánová, obálka a ilustrace: David Wyatt, 336 stran, 329,- Kč

Český fandom a národné obrodzenie

Viera je veľmi dôležitá vec. Hoci aj vo vlastnú skepsu. Mocnú, životaschopnú, fantastickú.

Viera sa môže skrývať. Pod obal národnostného citenia napríklad. Zakaždým sa však prezradí. Pôsobí smelujúco – smerom dovnútra – a neznášanlivo – smerom vonku.

Keď Ondrej Herec v jednej zo svojich prenikavých štúdií porovnal fandom s náboženstvom, zasa raz bystro nahmatal podstatu javu. Idúc v jeho stopách, dovoľm si spresniť a detailnejšie zamerať pozornosť na krajinu a národ v srdci Európy uprostred hôr, v zvonka chránenej kotline.

Aby som však nestaval na vode, či sa vám páči alebo nie, budem musieť podniknúť exkurz do dejín.

I. časť: Národné versus náboženské

Podľa pomerne vierohodných štatistík patria Česi k národom s najvyšším percentom ateistov na svete. Vysoký počet „neveriacich“ má svoje korene v histórii, predovšetkým v období devätnásteho storočia.

Vtedy, v čase vytvárania národa ako životaschopného celku, bolo dôležité, aby spoločnosť získala výraznú odlišiteľnosť. Šlo o vytýčenie zreteľných hraníc, ktoré by umožňovali definovať sa Čechom ako iným.

V opozícii voči habsburským Rakúšanom i Nemcom.

V oblasti viery znamená: nebudeme evanjelici ako Nemci, ani verní prívrženci pápeža ako Rakúšania.

Národná viera bola násilím potlačená v sedemnástom storočí. Jeden z posledných národných a zároveň náboženských prorokov, Jan Amos Komenský, zomrel v dnešnom Holandsku. Viac než 350 rokov po tom, čo v Kostnici na pápežskom koncile upálili Jana Husa. Úprimne povedané – na niektoré veci sa nedá a nemá zabudnúť.

Českej cirkvi nieto, pokusy o oživenie nie sú príliš úspešné. Národ sa stáva národom bez cirkvi a sústredujú svoje sily, bude i sám sebe náboženstvom.

Som Čech je postačujúcou definíciou – ak zároveň znamená odmietanie katolicizmu i evanjelického náboženstva. Som Čech nevedie k bojovnému ateizmu, ale k ľahostajnosti vo viere. Boh je Nemeck a Rakúšan. Boh mi je cudzí, nech Boh radšej nie je, Boh nie je, pretože nehovorí po česky – a ja sa radšej modlím k Husovi a Komenskému (prípadne Cimrmanovi).

Takto myslí a cíti bežný český mešťan polovice devätnásteho storočia. To, že Hus a Komenský boli veriaci, príliš nevníma. Jeho súčasník Cimrman má k viere postoj prinajmenšom vlažný.

Prítomnosť bežných národných obrodencov zaplňajú PÚTE na národné hory. Jeho prorokmi sa stávajú vodcovia hnutia. František Palacký vo svojich rozsiahlych Dějinách národu českého v Čechách i v Moravě podmanivým jazykom prináša národovcom Slovo o veľkosti husitov a národných dejín; Bibliu, na ktorú sa bude prisahať (dielo vychádza postupne v rokoch 1848-1876). Jej beletristickým profajškom potom

budú omnoho rozvláčnejšie a menej pútavo napísané romány Aloisa Jiráka. Apoštolmi národného hnutia sú aktivisti typu divadelníka Josefa Kajetána Tyla či autora kalendárov Václava Matěja Krameria.

Pozrime sa teraz hlbšie na podstatu a prejavy tohto procesu.

Příručný slovník české literatury nás poučí takto:

České národní obrození bylo hnutím vlasteneckého, jazykového a kulturního sebeuvědomování národa, k němuž docházelo v dlouhém časovém rozpětí, obvykle vymezovaném roky 1790-1850. Během této doby se postupně vyvíjelo od snah nevelkého okruhu nadšenců přes stále sílící zápas o vlastenecké myšlenky hlavně v oblasti kulturní až k široce pocíťovanému vědomí češství...

Obrozenecké směřování, zpočátku slabé a počtem účastníků i vlivem značně omezené, stále mohutnělo.

Po skromných začiatkoch sa národnoobrodenecké hnutie dovršuje v druhej polovici 19. storočia. V čase vrcholiacej priemyselnej revolúcie. Módnymi myšlienkovými prúdmi sú **pozitivismus** s vierou v rozum a **darwinizmus**. Český národ si postavia svätostánok v podobe Národného divadla; pomník pozitivistickej snahe spoznať a usporiadať všetko vidíme v monumentálnych zbierkach národného a Náprstkového múzea, ako i v projekte Ottovho slovníka náučného. Politická aktivita Čechov je v rámci monarchie viacmenej tmená, expanzívne sa však presadzujú v oblasti priemyslu (okolo roku 1910 je tretina priemyselnej produkcie Rakúsko-Uhorska sústredená na území Čiech a Moravy), ale i vedy. Je pritom viac než zaujímavé, že napríklad výpravy Čecha Emila Holuba, Vojtecha Náprstka či Enriqua Stanka Vrása do Afriky, Južnej Ameriky, východnej Ázie alebo iných exotických krajín nemajú profajšok v podobe oficiálnych expedičii organizovaných Viedňou. Sebavedomie národa, ktorý víťazí prácou rozumom, rastie. Jeho prejavom je napríklad usporiadanie Jubilejnej zemskej výstavy v Prahe roku 1891 s „českou Eiffelovkou“ na Petříne a Křižíkovou vodnou fontánou (pomocou parného stroja boli osvetľované farebné prúdy vody vymršťované až do výšky 25 metrov). Je natoľko silné, že mu neublíži ani spochybnenie jedného zo základných vieroučných textov. Tomáš Garrigue Masaryk roku 1886 rozpúta debatu o pravosti Rukopisu kráľovedvorského a zelenohorského. Po dlhých a prudkých diskusiách najprv vedecké špičky, potom i národ akceptujú fiktívnosť jedného z národných mýtov. Fáza národného obrodzenia končí, Česi sa transformujú na moderný národ, v rámci silného povedomia ktorého vzniká priestor pre vznik odstredivých tendencií deštrukcie a cynizmu. Cesta k štátnej samostatnosti je potom logickým využitím príležitosti.

A jedným z najvýraznejších gest vznikajú ČSR roku 1918 bude rúcanie mariánskeho stĺpa – ako symbolu nenávidených habsburgovcov. Táto akcia pobúri Slovákov, neoblomných ctiteľov kultu Panny Márie – a bude jedným z dôvodov rastúcej nedôvery vo vzťahy dvoch národov.

Vznikajúci štát má potom pomerne napätý vzťah s Vatikánom. Trocha atmosféry jeho vzniku nájdeme v knižke, na ktorú mnohí dychtivo čakali – **Osudy dobrého vojáka Švejka** zostali, žiaľ, neukončené; v každom prípade však poskytujú pohľad na svetonázor, v rámci ktorého je boh absolútne bezvýznamnou veličinou. Isteže, nihilistický postoj *Jaroslava Haška* je názorovo vyhotrotený; jeho román si však okamžite získava obrovskú popularitu. Práve večne opitý feldkurát Katz sa stane jednou z obľúbených postáv.

Antiklerikalizmus je v českej kultúre i spoločnosti veľmi obľúbený. A tak po roku 1945 bojovne naladená komunistická ideológia nachádza myšlienkové ovzdušie v Čechách v podstate bezbranné. Na rozdiel od Poľska či Slovenska nenachádza protiváhu v organizovanej ideológii nesenej náboženskými štruktúrami. Stačí len zaŕkať na bránu národného povedomia spätého so sociálnym cítením – a je otvorené. Odpor voči režimu potom bude mať v Čechách podobu nejednoduchého hľadania cesty osobných východísk (veľmi badateľne napríklad v živote a tvorbe jedného z najvýznamnejších českých prozaiikov *Milana Kunderu*, ktorý bol za mladi nadmieru nadšeným zväzkom). Česi v rokoch 1948-1989 pomaly, postupne rekonštruujú oporné body odporu.

Okrem politického disentu a folkovej scény sa jednou z alternatív stane i fandom.

Návraty k istotám nie sú jednoduché, pretože istôt nie je. Idey národného obrodovania boli komunistickou ideológiou dohnané napríklad do groteskne zveličenej podoby nekritickeho velebenia husitského hnutia.

Záchrannou brzdou sa zasa a opäť stáva irónia a zdržanlivý cynizmus. Nie však viera. Cimrman ani Švejk do kostola nechodia.

II. časť: **Národné vo fandome, fandom v národe. Tradícia a inovácia.**

Národné teda v Čechách v priebehu 19 storočia v prevažnej miere nahrádza náboženské. Samotný prevládajúci atribút postupom času získava množstvo podôb. Šírka jeho registra siaha ďaleko za hranice nacionalistickej výlučnosti. Národné v Čechách väčšmi než nacionalistické znamená tradičné – a ešte väčšmi kultúrne – so samozrejým sprecizovaním české kultúrne. Národný a náš je pre Čechov rovnako nadšený širiteľ ideí Tyl, ako aj ich ničiteľ Hašek. Zdržanlivo, pomaly, no na sklonku dvadsiateho storočia preda, je do kontextu českej kultúry, absorbovaný i menšinový „katolícky prúd“ (románopisec *Jaroslav Durych*, filozof a básnik *Jakub Deml*).

České národné obrodovanie, ktoré je v dejinách devätnásteho storočia vykladané ako vzor európskeho národno-obrodeneckého procesu, bolo, v dôsledku vytrvalej práce stoviek buditeľov/učiteľov a a potulných kníhkupcov uskutočnené do úplných dôsledkov. Identita je nespochybniteľná, v dôsledku čoho môže manévrovanie v jej priestore nadobudnúť aj hravú podobu – a poskytnúť priestor pre realizáciu i českému fandumu.

Spomenuté hnutie sa koncom sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20. storočia formuje ako jedna z foriem kultúrneho odporu voči vládnucemu režimu. Jeho začiatky sú v priestore ČSSR skromné.

Fandom v tejto krajine vzniká omnoho neskôr než v susedných štátoch. V Poľsku, Maďarsku, Sovietskom zväze a Bulharsku sa hnutie začalo formovať už v priebehu šesťdesiatych rokov, v Čechách však prvý SF klub pod názvom Klub Julese Vernea po ročnej existencii (1969-1970) zanikol a tak, podľa údajov Encyklopedie science fiction primát získal SFK Villodus, založený 31. 4. 1979¹ na vysokoškolskom internáte Větrník² v Prahe 6. Nasledujúce roky sa nesú v tichom vedomí zostávajúca za okolím. Ak je české národné obrodovanie nesené snahou stmeliť český národ a posunúť ho na úroveň najvyspelejších európskych (v porovnaní s inými hnutiami stredovýchodu Európy „vzorové“ veľmi rýchlo prekonáva „sebazáchrannú“ fázu) národov; československý a neskôr najmä český fandom, živelne prijíma jeho postupy a techniky, pretože sa v podstate usiluje o to isté. Nebudem nosiť sovy do Atén, čitatelia Interkomu iste túto históriu poznajú lepšie než ja; pripomeňme si však, že vlastné periodikum získava hnutie založením Ikarie až roku 1990 – v porovnaní s Fantasykou v Poľsku či Galaktikou v Maďarsku o dosť neskôr. Nespornou výhodou neskoršieho vývoja fandumu však je užšie prepojenie s hlavným prúdom literatúry. Emancipačný proces je zdĺhavejší a ťažší, pretože omnoho väčšmi uskutočnený z vnútorných zdrojov, napojením na vlastnú tradíciu (ikonami hnutia sa stávajú Čapek a Souček).

Z politického hľadiska je v ČSSR (od 1968 ako vieme obsadenom vojskami Varšavskej zmluvy) v porovnaní s Poľskom i Maďarskom mrazivejšia klíma, nižší prietok informácií spoza železnej opony a relatívne nižšia dostupnosť prekladovej literatúry. Fandom a v jeho rámci fantastika poskytujú útočisko pred zúriacim socialistickým realizmom plným upotených, špinavých robotníkov (v realite rovnakých ako v románoch, takže potom v člo-

veku nevdojak vyvstáva otázka – čo je zbytočnejšie a väčšmi ubíjajúce – realita alebo román?). Ponúka SEN O HRDINOVI v podobe príbehov šepkaných vesmírnymi pilotmi z kozmických diaľok. Zároveň ale načrtáva cestu ako nepriamo vysloviť ťažké názory o špine sveta. Okrem textov slúžiacich na pobavenie vznikajú teda i realitu zámerne problematizujúce texty antiutópií *Ivana Kmínka*, *Ludmily Freiovej* či *Evy Hauserovej*.

Väčšmi odtrhnutý od diania vonku sa učí hospodáriť s vlastnými zdrojmi, už pri zrode hľadá a nachádza vlastnú tvár.

Po novembri roku 1989 sa časť energie sústredenej v organizácii stáva súčasťou hlavného prúdu literatúry, ktorý, bez obmedzení sorealizmu, už fantastiku ako vyjadrovací prostriedok akceptuje. V rámci fandomu začína silnieť rekreatívna zložka textov, posilňujú sa jeho väzby s popkultúrou. Patrí k špecifikám Českého fandomu, že napriek blízkosti sa fandom nestáva jej súčasťou.

Český fandom sa prostredníctvom diel *Karla Čapka* či *Jiřího Haussmanna* ostáva naďalej pevne zakotvený v národnej tradícii. Odčlenenie fandomu ako organizácie s vlastným časopisom a. pod. sa uskutočnilo až vo fáze, keď už bolo hnutie vnútorne vyspelé; jeho sformovanie prebiehalo v rámci mainstreamu pomerne dlho.

Nemožno zasa nevidieť analógiu medzi vyspelým sformovaným celkom českého národa, ktorý bol až do roku 1918 bez vlastného štátu. Rakúsko-uhorské vyrovnanie roku 1867 s obídením požiadaviek Čechov sa považuje za porážku národných snáh (a riadny klínek do budúcej rakvy monarchie), nasledujúce desaťročia však znamenajú vytrvalé zbieranie a sústreďovanie síl. Čechy mocnejší ekonomicky i kultúrne. Československo roku 1918 vzniká ako vyspelý a moderný štát.

Podobne neúspechy zakladania špecializovaných sférií v druhej polovici osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia sú lemované atmosférou prvých Parconov a mimoriadne kvalitnými, dnes legendárnymi antológiami. Československá a česká fantastika najprv získava vnútornú podstatu až potom vonkajškové atribúty samostatného celku. Roku 1990 vystupuje s lkariou s vedomím tradície a kvalít. Je preto od začiatku vnímaná ako partner, nie extravagantný príchodzí z kalných vôd triviálnej kultúry. Fantastika v Čechách nie je vnímaná len ako okrajový žáner, ale ako jedna z podôb kultúrneho dedičstva, o ktoré sa treba starať. Z hľadiska českej spoločnosti ako celku nedochádza k úplnému stotožňovaniu fantastického s komerčným. Fantastika nie je v Čechách len súčasťou popkultúry, ale fenoménom, ktorý prerastá jej rozmer – a má právo a priestor aj na nekomerčné aktivity.

Sám osebe je však Český fandom, ako som už spomenul, organizáciou pomerne mladou, v zásade ešte stále pociťujúcou problémy s vyčleňovaním sa od okolia. Preto a práve preto prijíma mnoho z v českej spoločnosti už archaicky pôsobiacej rétoriky a rituálov národného obrodenia.

V rámci fandomu panuje zreteľná prevaha a tlak na posilnenie dostredivej funkcie. Preferuje sa konštruktívnosť prístupu, rozvratné prvky (v hodnotení CKČ či recenzovaní) sú podozrivé, nakoľko organizácia na ich absorbovanie ešte nemá dostatok istoty.

Kritika je adresnejšia a akceptovanejšia predovšetkým v jazykovej oblasti, pretože tu dostredivosť a ochranárstvo ustupuje ďalšiemu z obrodeneckých atribútov – kultu jazyka.

Inak povedané – je nekorektné, ak sa necitlivým slovom kritika či porotcu ničia mladé klásky talentov; kritika kaličenia jazyka zlými prekladmi je však vítaná.

Samozrejme, netalentovaní autori ho nivočia často ešte väčšmi...

Zreteľne prítomný je v českom fandome tiež prvok tradicionalizmu, odrážajúci sa v uctievaní starobylosti, zviditeľnenej deleními na neofanov, fanov a dinosaurov. Prechod medzi jednotlivými kategóriami nie je jednoduchý, deje sa postupne, pomerne pomaly. Hoci je fandom v zásade organizáciou demokratickou, vnútri jeho štruktúry sa nachádza skupina osôb, ktorým sa celkom prirodzene vzdáva úcta. Potreba generačnej výmeny je akceptovaná, prezident fandomu je ale zvolený doživotne.

Ďalší z atribútov sa napája na už zmienenú možnú nekomerčnosť počínov českého fandomu. Zakotvenie v rámci národnej tradície je zbraňou a slabosťou zároveň. Viacerí aktivisti fandomu úplne spontánne preberajú návyky tradičného obetovania a sebaobetovania sa pre národ/fandom³.

Na úkor voľného času, financií a neraz i možnosti spoločenského uplatnenia.

Začiatok 21. storočia sa však podmienkami trocha líši od dajme tomu roku 1830.

Cesta fandomu je potom lemovaná prskavkami úsilí vyhovených nadšencov. Tu a tam sa mihne kvôli organizácii conu neukončené vysokoškolské štúdium, inde sa po fáze nadšenia koná polozúfalý útek od fantastiky k svadbe mimo fandomu a zarábaniu v McDonalde – už bez postranných rozptyľujúcich aktivít...

Cesta k zosúladvaniu záľuby s povinnosťou nie je ľahká a možnosti profesionalizácie síce sú, avšak je to beh na omnoho dlhšej trati než v mnohých iných oblastiach.

Národno-obrodenecký prístup sa, ako som už spomenul, vnútri fandomu zreteľne prejavuje v ešte stále zdržanlivo „ochranárskom“ prístupe k autorom. Zničujúca kritika je neželateľná, pretože v pozadí sa stále skrýva obava mladých spoločenstiev z možného zániku v podobe prudkého zníženia členskej základne (alebo poklesu počtu príspevkov v súťaži). Napriek napojeniu na tradíciu českej kultúry prinajmenšom časť autorov vedome udržiava a zvyrazňuje hranicu medzi hlavným prúdom, vrátane v jeho koryte prúdiacej literárnej fantastiky a fandomovou fantastikou. Ktorú môžeme v zásade definovať ako príbehovú prózu s opatrným prístupom k literárnym experimentom. Veľmi podobné tendencie nájdeme práve v rámci národného obrodenia – kde vznikali zo strachu pred „rozplynutím“ českosťi v mori veľkého, nebezpečného, cudzieho. Podobne ako v rámci českej kultúry ako celku i vo fandome však postupne a čoraz intenzívnejšie dochádza k presahom voči širšie chápanej imaginatívnej próze (najvýraznejšie v próze *Pavla Renčina* a *Petry Neomillnerovej*).

Fandom však v rámci svojej podstaty „cudzie“ v súčasnosti väčšinou nevníma na rovine jazyka, ale kultúrneho kódu

„správnej“, tj. morom postmodernity, či súvislý príbeh narúšajúcich -izmov nenakazenej fantastiky. V predstavách zapáleného fandomového obrodencu je potom prijateľný *Robert Anson Heinlein*, nie však *Jáchym Topol* (ale ani *Orhan Pamuk* napríklad).

V prístupe k českým autorom fantastiky ešte stále prinajmenšom čiastočne platí – čo aj malé, ale naše, presadzuje sa pozitívny prístup.

Nedá mi opäť nezacitovať Príruční slovník české literatury:

Tyl chápal literaturu především jako nástroj aktivní pomoci národu.

Tylovo pojetí národní literatury vycházelo ovšem z daných potřeb a odpovídalo na ně snahou o něco pozitivního, co by národu zvedlo hlavu (s. 1005).

Prístup viacerých aktivistov k fandomovej literatúre je podobný; hnutie má mnoho Tylov, možno už dozrel čas na fandomového Karla Havlíčka Borovského.

Vrátim sa však trochu späť.

Heroické počiatky hnutia, ktoré v deväťdesiatych rokoch 20. storočia v dôsledku zmeny spoločenskej i ekonomickej situácie začínalo v mnohom odznova, však sú predsa späté aj s klasickým „národnostným“ konfliktom svoj-cudzí. Po uvoľnení cenzúry sa ukázalo, že českí autori v konkurencii kvalitných prekladov angloamerickej produkcie nemajú šancu. V období „nasyčovania trhu“ autori domáceho pôvodu publikovali takmer výlučne pod pseudonymami⁴ – *Adam Andres*, *Johana Raily* či *Thorleif Larssen* napríklad. Prvé náznaky obratu neboli vyvolané poklesom kvality prekladovej produkcie či prudkým zlepšením ekonomickej situácie...ale túžbou tvoríť a čítať českú fantastiku. Popri trhovom mechanizme sa zasa na javisko dejín vracia prvok národného buditeľstva.

Výrazným príkladom nesporne pozitívne pôsobiacej podobnosti Českého fandomu s národným obrozením je činnosť *Michaela Bronca*. Bez poznania pozadia ekonomických súvislostí mi všetci zúčastnení dajú za pravdu, že zmienený vydavateľ/knihkupec rozvíja tradíciu šírenia národnej kultúry (v tomto prípade národnej fantastiky) v najlepšom zmysle slova (čiastočne aj imidžom „toho, čo nosí knižky na vlastnom chrbte“). Broncove **Straky na vrbě** začali na trh prinášať diela českých autorov (pod vlastným menom, bez anglického pseudonymu) ešte na sklonku deväťdesiatych rokov, keď takéto vydania malo len veľmi malú nádej na komerčný úspech. Vďaka nemu sa na pulty českých knihkupectiev dostali diela autorov ako sú *Jan Dobiáš*, *Miloslav Linc*, *Stanislav Švachouček* či

Pavel Renčín; knižky s textami orientovanými často mimo či dokonca proti smeru „hlavného, komerčného“ prúdu fandomovej fantastiky.

Jeho v mnohom ohľade prvolezecké počiny motivovali iných. Dnes českí autori, prípadne v češtine publikujúci autori, nemajú s vydaním knižiek problém. *Medek*, *Žamboch*, *Neomilnerová*, *Červenák*, *Renčín*.

V istom zmysle slova, z praktického hľadiska môžeme skonštatovať, že národné obrodzenie už prebehlo. Široko pociťované vedomie fandomovstva preniklo s vyhlasovaním cien na prestížny veľtrh Svět knihy, kde sa uskutočňuje nehanebne otvorene pred zrakmi širokej verejnosti.

Obrodenecké dedičstvo však má v rámci Českého fandomu omnoho širší význam, dosah i dlhšiu životnosť. Vplýva napríklad aj na spoločenský život komunity.

Dodržiavanie rituálov pri odovzdávaní cien a. pod. je črtou prítomnou a nevyhnutnou pre fungovanie všetkých spoločenských; blízkosť k národnému obrozeniu nachádzame v rétorike a živej tendencii k usporadúvaniu a obľube divadelných predstavení, šíriacich vedomosti o spoločensktve, ako aj posilňujúcich jeho súdržnosť. Viaceré z nich dej sústredujú okolo obľúbenej postavy spoločensktva – gašparka však v tomto prípade nahrádza (pokiaľ sa s ním na javisku sám nestretne) napríklad Conan.

Samozrejme, fandom ako celok i v častiach si je vedomý existencie na začiatku 21. storočia. Inšpirácie tradíciou a návraty sú preto osviežované (a miestami i maskované) iróniou a paródiou.

Budúcnosť je otvorená. Tradícii i inovácii. Tak ako národ, ani fandom nemôže zotrvať vo fáze národného obrodzenia, poznačenej úprimným nadšením a prudkým, impulzívnym odmietaním cudzích názorov, naveky.

Národné obrodzenie súvisí s jarou národov; je pubertou národného spoločensktva.

A... predstava večnej puberty je mimoriadne odporná. Predstavte si napríklad niekoľko sto rokov staré zosušené pôvodne mladické akné...

Našťastie, viera vo vlastnú životaschopnú, fantastickú skepsu je v Čechách veľmi mocná. Stačí si predsa pozornejšie prečítať autorov, ktorí za to stoja.

PS: problematiku slovenského fandomu bude zo zrejmych dôvodov potrebné rozobrať v osobitnom článku s pracovným názvom – Medzi popkultúrou a folklórom).

Miloš Ferko

1 Zakládání se protáhlo z 30. dubna na 1. května.

2 VŠ kolej Větrník-jih

3 Ětos prvních dinosaurů nevyřčeně pracoval s maximou: Když jsi jediný, kdo to pro fandom může udělat, tak to udělat musíš (ať už konkrétní to znamenalo cokoli).

4 Nutnost vydávat v devadesátých letech pod pseudonymy je dle mého zveličována a zasloužila by podrobnejší zkoumání. Asi první s touto interpretací (legendou) přišel Ondřej Jireš, pak se objevila v předmluvě Antonína Kudláče ke knize Beton, kosti a sny, a nyní ji s překvapením nacházím i v tomto jinak fundovaném textu. Většinu pseudonymů měl „na svědomí“ jediný, spíše regionální vydavatel, a potom, co opustil obor, vychází autoři s cizojazyčnými jmény jen v publikacích typu dobrodružných sérií, kde není jisté, zda tak činí proto, aby si uchránili své skutečné jméno pro ambicióznější projekty, či proto, že i jim připadá divné, když se pod knihu Conan a smrtící smrt N'Ywreellu podepíše Dobromil Vodrážka.

Na jihu provincie Horzenburk je podnebí tak horké, že na povrchu prakticky nelze žít, alespoň ne příliš dlouho. Osadníci, kteří do této země dorazili před mnoha staletími, proto svá obydlí zahlubovali do země a propojili tunely. K jejich nelibosti se však ukázalo, že k životu se zde hodí pouze velmi úzce vymezená oblast; nad ní panovalo vražedné vedro, a hlouběji končila směs pudy a horniny, v níž šlo prorážet tunely, přičemž nížeji ležící kamenité podloží bylo příliš pevné. Obyvatelná vrstva tak byla i na nejpříznivějších místech vysoká méně než půl metru, vymezovala téměř dvojrozměrný svět.

Vše se zde od té doby odehrává v horizontálním směru. Podzemní život obyvatel tohoto podivného města sestává z neustálého kutání, plazení se tunely a soubojů v chodbách. Hlavním pracovním i bojovým nástrojem je lopatka, potravou pak podzemní houby, žížaly i krtci. Výjimkou není kanibalismus, ostatně to je po souboji na život a na smrt obvykle jediná možnost, jak tělo poraženého soka z chodby odstranit a pokračovat v cestě, protože prakticky není možné dvě těla vedle sebe či nad sebe do omezeného prostoru vměstnat; prostorová omezení mimochodem komplikují i páření.

Vzduchu je v chodbách jen málo a je příliš cenný, než aby se spotřebovával loučemi (nehledě k tomu, že oheň by ještě zvýšil sotva únosnou teplotu). Umění rozdělovat oheň bylo zapomenuto už před staletími. V neprostopupné tmě nebylo od té doby potřeba zraku a tento smysl pomalu atrofoval, až se po několika generacích i děti obyvatel Horzenburku začaly rodit s víčky pevně přilepenými ke kůži. Došlo i k dalším anatomickým změnám. Protože nohy při plazení jen překážejí, je zvykem je ihned po narození dítěte odseknout lopatkou a sníst. Zato však mají místní obyvatelé velmi silné hrabavé ruce s prsty připomínajícími drápy a skvěle vyvinutý sluch, pomocí něhož rozeznávají ozvěny, cizí plížení i hloubení. Souboje se postupně stávají složitějšími. Nemusí už zdaleka jít jen o přímá setkání čelem, v oblíbené je dlouhé sledování, nečekané dostižení a napadení prakticky bezbranného protivníka

zezadu. Jakkmile někdo naopak získá podezření, že je sledován, začne obvykle hloubit chodbu ve směru pravého úhlu, pokusí se v ní ukrýt a role obrátit. Materiál vytěžený z nové chodby lze také použít jako hradbu bránící útočníkovi v postupu, na druhou stranu však může upozornit na to, že pronásledovaný uchystal léčku. Podobné lsti a ještě složitější protilsti jsou dnes tím hlavním, co rozhoduje o přežití.

V řadě chodeb narazili kutači na podzemní vodu, která místy tvoří i souvislé kaluže. Polehávání v těchto přírodních vanách je v Horzenburgu pokládáno za nejpříjemnější kratochvíli, jakou život dokáže poskytnout. Na druhé místo obvykle kladou spánek a na třetí proklínání předků, kteří ve své slabomyšlnosti založili obydlí na tak bídném místě. Kromě svých předků stíhají místní obyvatelé urážkami také horké slunce (již netuší, že kromě tepla vydává i světlo) a zuřivé nadávky adresují příliš pevné skále, lamentují nad nevalnou chutí za syrova konzumovaného žížalího i krtčího masa. Jazyk těchto kleteb je chudý, prozrazuje neúprosné postupující ztrátu potřeby jakýchkoliv komunikačních prostředků.

Soudí se, že síť tunelů se postupně větví do rostoucí složitosti a vytváří ta-

jemné struktury, jistoty o tom však není. Matematiky z Metropole odedávna velmi zajímalo, jaké mají obyvatelé dvojrozměrného světa představy o geometrii, nikdy však nenašli způsob, jak se to dozvědět. Do podzemí žádný člověk z venku již dlouho nevstoupil a možné je i to, že původní vchod je uzavřen, ať už záměrně či zásypem svrchní zeminy. Existuje obava, aby se místní obyvatelé při své horizontální expanzi nerozšířili pod jiná města, kde by mohli proniknout do kanalizace, ovládnout svými lstmi systém sklepení a stok a nakonec ohrožovat i život na povrchu. Lze jen doufat, že se ve vzájemných soubojích dříve sami vyhubí nebo se alespoň v chodbách navzájem zcela ztratí, oddělení od sebe umělými hradbami i přirozeně vzniklými závaly, a tímto způsobem nutně ukončí existenci svého degenerovaného města.

Sběratel měst

Pavel Houser

DO KOBAN

Pavel Houser: Sběratel měst

Město lze vybudovat z jediného motivu, nebo v průběhu života města může jediný jev postupně ovládnout celý prostor a vyplnit ho téměř beze zbytku. Ngrank je tvořen mosty, dění v Eryxu se točí kolem propojené sítě výtahů. Lilát je městem oživlých obleků a obyvatelé Sarkomandu se zvláštní náruživostí propadli kouzlu van. V případě dalších měst cestovatelé jako ústřední bod zmiňují knihovny, šachové partie, schodiště i věci zcela prchavé, blesky, sny či burzovní transakce. Mapy těchto krajin mohou být bludné, společníci i průvodci obłudní... Pavel Houser sbírá města, mapy, knihovny, atlasy či katalogy od chvíle, kdy zjistil, že Italo Calvino, Jorge Luis Borges, H. P. Lovecraft, Stanisław Lem a řada dalších encyklopedistů nestihla své sbírky bohužel zkompletovat.

Vázaná s přebalem, 144 stran, 245 Kč, řada Mimo edice, vydání první

KWARK

5/2009

Ako sa telá do nových podôb menili, vyprávajú mienim. Ovidius: Metamorfózy

Nešťastní ľudia, čo žijú vo veľkej dobe. Konfucius

Dobami historických prevratov blúdila zástupci ľudí bez duševnej a fyzickej vlasti. Neopustili svoju domovinu, ona opustila ich. Premenila sa na cudzinu, v ktorej staré hodnoty už neplatia a nové ešte nenadobudli platnosť.

O kríze identity sa nakrúcajú filmy (Melvin van Peebles: *Identity Crisis*, 1989), vydávajú komiksy (*Identity Crisis* 2004), existujú stolové aj počítačové hry, piesne aj hudobná skupina s týmto názvom. Máme právo na identitu, ale akú? Diškurzy o demokratizácii, o rase, národnosti a pohlaví smerujú k novým identitám, prináležaniu, participácii, kooperácii. Krízy identity sú jej metamorfózami.

Identita je zložitý súhrn biologickej, psychickej, kultúrnej, ekonomickej, politickej, právnej atď. totožnosti subjektu, ktorý bez súladu zložiek alebo bez niektorej z nich prestáva byť človekom. V súdnom procese dokazovania ľudských práv *roboty, ktorý udeľuje lekcie ľudskosti* (epizóda *Déjà Q*, *Star Trek TOS*) uznali Data ako plnoprávnú osobnosť (*The Measure of a Man*, *Star Trek TOS*). Identita je aj uznanie jednotlivca spoločnosťou a jeho sebauznanie, prináležanie k prostrediu a vlastnícťvo subjektu sebou samým. Patríť sám sebe znamená prijať sociálne pravidlá. Ak subjekt nevníma svoju identitu, márne hľadá svoje miesto v karnevalovom vírení premien bez kompasu, kotvy a stability.

V labyrintoch, ktorých zmysel nepoznáme, sa utopia menia na strašidelné grotesky plné krutých zázrakov. Fantastika v minulých dvoch storočiach prechádzala tromi gnozeologickými etapami: Pociť zázračného – hľadanie jednotiacieho princípu, podstaty sveta; pociť sklamanie – hľadanie jednotného opisu fyzikálneho sveta; pociť stratenie sa vo svete – hľadanie totožnosti človeka.

Pribehy modernej a postmodernej fantastiky rozprávajú o telesných a duševných premenách. Začali sa na úsvite 19. storočia poskladanim človeka z mŕtvol (*Frankenstein*, 1818), ďalšími medzníkmi boli zverofúdia (*Ostrov Dr Moreaua*, 1896), dvojník Jekyll/Hyde (1886), upír (*Dracula*, 1897). Mýtické chiméry ožili v kyborgoch (*Robocop*, 1987), v hybridoch ľudí s inými pozemskými druhmi (*The Fly*, 1986) aj s mimozemšťanmi (*Xenogenesis*, 1987 – 1989). Rozum bez človeka (aj dokonalejší než ľudský: *Golem XIV*, 1981) si obhájil právo na existenciu v podobe robotov (*R.U.R.*), počítačov (*Neuro-*

POTREBUJEME SAMI SEBA?

(Metamorfózy identity v /post/modernej fantastike)

mancer, 1984) a iných umelých aj mimozemských inteligencií (*Schismatrix Plus*, 1996).

Nové epistémy umiestnili človeka do nových priestorov. Kvantová fyzika a kyberpriestor popreli ilúziu, že stojíme mimo vonkajšieho sveta a naše pozorovanie ho neovplyvňuje. Teória relativity a psychoanalýza naznačujú, že svet je tým, čím sa javí pozorovateľovi, ktorý je súčasťou sveta. Snímky ako film *Matrix* živia nádej, že hranice medzi názormi na svet sú priepustné: *Hranica medzi science fiction a sociálnou realitou je optická ilúzia* (Harawayová 1991). Veda konštruuje novú optiku pre pohľad na vývoj a chaos, kontinuitu a katastrofu, na vzťahy medzi ľuďmi, inými organizmami a strojmi, na antagonizmy a symbiózu. Antitézy „príroda – technika“, „človek – nečlovek“, „telo – duch“ strácajú privilegované postavenie v obraze sveta. Problémom súčasnej fantastiky nie je rozdiel medzi fikciou a realitou, ale zánik tohto rozdielu: budúcnosť sa zrútila do prítomnosti, človek do techniky a science fiction do reality. Obrazy človeka sa rozplývajú, jeho transformácie sa interpretujú z rôznych vedeckých, filozofických aj naratívnych hľadísk. Kybernetika, genetika, posthumanizmus a nové médiá generujú nových metamorfov. V 21. storočí sme netvori, hybridy organizmu s technovedou, plody zväzku prírody s civilizáciou.

Prekonať telo?

Aké kompaktné telá máte. A aké rôzne zmysly. Ale ste takí osamelí. Žijete v obale z mäsa.

Is There in Truth No Beauty? Star Trek TOS

Telo je prvotným zrkadlom, podľa ktorého si osobnosť buduje identitu (Lacan 1936). Predstava nestáleho a zameniteľného tela odníma človeku pevné umiestnenie vo fyzikálnom aj sociálnom priestore a čase, uvrhne ho do nehodnovateľného nebezpečného sveta bez spoľahlivých súradníc života.

Azda nikdy sa toľko neuvažovalo o tele, jeho možnostiach a obmedzeniach, ako v súčasnosti. Mutabilita človeka patrí k ústredným témam fantastiky záplavou mýtických tiel, bábkových tiel, tiel kolektívnych, znetvorených, mutovaných, mimozemských, hybridných, virtuálnych, kolektívnych, transgenických, neovládateľných tiel, aj manipulovaných a poddaných. Predstavy o invázii vedy do tela a jeho okupácii technikou uviedla do vedomia verejnosti moderná fantastika. Zo snov racionalistov od 17. storočia o výkonnejšom tele sa zrodila La Mettrieho a Descartova filozofická metafora *tela ako stroja*, ktorá podnecovala hľadanie stále iných možností fúzie tela s technikou. Ak telo možno konštruovať, dá sa aj rekonštruovať. Ruku konštruktéra však azda vedú viac jeho neuvedomené túžby ako vedomie.

Konštruktéri v 18. storočí modelovali druhú stranu rovnice, napodobňovali zvieratá a ľudí mechanickými hračkami. Ak je človek len zložitý stroj, možno skonštruovať stroj analogický človeku. Ľudia konajú ako stroje a stroje ako ľudia: *lampy ma-*

jú fúziky a nožičky a stále menia miesto (Lem 1999, s. 211). Identita prírodných aj umelých automatov balansuje na hrane premien ľudského na neľudské aj naopak, a často je iba podvodom. V románe *Neuromancer* má Case sadu pasov – falošných oficiálnych identít, pracuje pre umelú inteligenciu Wintermuta a za skutočný pokladá len život v kyberpriestore (Gibson 1984). Počítač rekonštruoval psychickú ruinu Corta na bezvýraznú masku Armitagea, psychopata Riviera premieta svoje hologramy vďaka implantátu, 3Jane a Hideo sú bioinžinierske produkty. Molly má implantované pod nechtami skalpely a na očiach zrkadlové sklá, vyústenie slzných kanálikov preoperované do úst, takže miesto plaču pľuje; v sardonicky pomenovanej Uličke pamäti (Memory Lane) stretá tínedžerov s lebečnými zásuvkami na pripojenie k počítaču (Gibson 1984). Prírodná tvár človeka začína nadobúdať stále viac črt technokentaúra.

Únik od tela je financovaný, lebo má pragmatické ciele, podporované mediálnym (de)formovaním vedomia verejnosti. Problém nie je v technickej realizácii, ale v ciele – začleniť konštrukty nových tiel do kultúry, ktorá formuje konštruktérov. Výsledkom je ambivalentná identita rekonštruovaného tela. „Súkromná“ identita podlieha „verejnej“ (Romanynshyn 1989), neod cudzuje sa už len činnosťou, ale hlavne materiálnou rekonštrukciou. Neexistuje „pôvodná“ identita, len jej rôzne historické a kultúrne formy. Priemysel zábavy ponúka náhradnú identitu, prispôbenú spotrebe. Čím realistickejšia je zábava, tým je vhodnejšia na propagandu a reklamu. Násilie nie je potrebné, ak ľudia dobrovoľne platia za ovládanie svojho života v syntetickom svete.

Telo nie je len pasívnou súčasťou a nástrojom spoločnosti, je priestorom sociálnych vplyvov, ustavične formovaným kultúrnym projektom, križovatkou prírody, kultúry a techniky. Stroj je viac než predmet, ktorý používame a ovládame. Je pokračovaním nášho tela, stroj sme my. Keď Galileo Galilei objavil novým prístrojom, ďalekohľadom, mesiace Jupitera, rozšíril tým hranice svojho zraku do kozmických rozmerov. Zároveň však kozmický priestor vstúpil do Galileiovho duševného sveta a jeho prostredníctvom ovplyvnil zmýšľanie verejnosti. Aktivity v kyberpriestore sa často opisujú ako netelesné interakcie, lebo sú externalizovanými fyzickými zážitkami. Sú informačným prepojením dvoch typov hardvéru, organického a elektronického. Aj organický hardvér (mozog) sa pohybuje vo virtuálnom priestore – myslí. Informačné a komunikačné technológie nenahrádzajú zmyslové zážitky ani telesnú komunikáciu, len technicky rozširujú virtuálnu realitu tela (Virilio 1997, s. 43).

Telo nie je len chrámom ducha, ale aj jeho väzením. Asketické zapieranie tela nikdy celkom nezaniklo, ani starý ideál, uprednostniť osobnosť pred telom. V súčasnosti uprednostňujeme stroje: autá sú nám milšie ako naše životy a zdravie. Máme možnosť prekročiť hranice tela a rekonštruovať jeho pilier – genetický program, krížiť človeka s inými biologickými druhmi aj so strojom. Telo chápeme inštrumentálne, ako nástroj na dosiahnutie cieľov. Ľudia sa vraj *snažia rekonštruovať sami seba, aby sa oddelili od biologických, menejcenných foriem*

(Mizrach 2003). „Umelci telesnosti“ konštruujú sami seba ako proces telesných premien. Stelarc vníma identitu ako *mysel, ponorenú do metafyzickej hmly*. Zaobchádza so svojím telom ako s náhodným produktom biologickej evolúcie a masochisticky s ním experimentuje, aby *rekonštruoval a redefinoval ľudskosť* (Stelarc, prístup 04. 04. 2009). Biokybernetický karneval tela má symbolizovať neistotu a nepravidelnosť mutovaním posthumánnej identity. Označenie tela tetovaním či zjazvením je od nepamäti formou kultúrnej identifikácie. Postindustriálna civilizácia vpisuje kultúrne vzory do podstaty biologického druhu: prepisuje genetický kód. Otázka, či telo už *zmizlo, je len fantastickou simuláciou... existuje len rétoricky* (Kroker – Krokerová 1987, s. 34, 20), je sama rétorická: deformácia tela vyvoláva odpor a pochybnosť o identite.

Úmysel prekonať vlastné telo je paradoxný: *Obyvatel' Spojených štátov sa upína k pozemským statkom, ako keby bol presvedčený, že nikdy nezomrie, a usiluje sa zmocniť tých, ktoré má na dosah, tak náhlivo, akoby sa obával, že každú chvíľu môže zomrieť a ani si ich neužije. Zmocní sa ich, ale namiesto toho, aby si ich udržal, nechá si ich vyklznuť z rúk, aby mohol uhaňat' za novými pôžičkami... Napokon nadíde smrť a zastaví ho skôr, ako sa nabažil tejto neužitečnej honby za dokonalým šťastím, ktoré mu stále uniká. Najskôr sa divíme, keď vidíme tento zvláštny nepokoj, ktorým trpí toľko šťastných ľudí žijúcich v dostatku, ale toto divadlo je staré ako svet sám; nové je len to, že sa na ňom zúčastňuje celý národ* (Tocqueville 2005, s. 774 – 775).

Posthumánne bytosti sú *nositeľmi protirečivých významov*, ich ambivalentnosť vyjavuje nutkavú úzkosť zo stiesnenosti tela jeho obmedzeniami; definujú identitu osciláciou medzi ohrozením a obnovením integrity (Braidottiová 1996, s. 135, 141). Biotechnológie môžu zmeniť náš druh, priniesť novú slobodu aj nové otroctvo (Habermas 2001). Živú výrobnú silu človeka nahrádza mŕtva práca strojov, ale sociálne redundantný bioinžiniersky produkt možno použiť ako tovar, odcudzený od osobnosti, ako zdroj náhradných súčiastok. Telo sa stáva objektom manipulácie a kontroly transplantáciami, genetickými a reprodukčnými technológiami, kryonikou, plastikou chirurgiou a elektronikou. Modifikovaný jednotlivec nevie, kto ani čo riadi jeho správanie. Elity môžu využiť biotechnológie, aby si udržali moc (Huxley 1932). Röntgen, magnetická rezonancia, ultrazvuk, elektrokardiogramy, počítačová tomografia mapujú vnútro tela. *Technológie nás nazerajú zospodu, zvnútra, zozadu... ako keby boli Bohom* (Virilio 1997, s.44). „Priehľadné“ telo spoznané anatómiou a pitvami je mŕtve a na jeho fungovanie možno usudzovať len z jednotlivých súčiastok. Programom, ktorý riadi prírodné telo, je možno ono samo, lebo zo súčiastok nemožno usudzovať na metaprogram celku. Text tela je rovnako produktom diskurzu ako jeho objektom aj naratívny horizontom príbehov tela o sebe.

Technotranscendentalizmus konštituuje identitu archaicnými rituálmi, technopohanstvom a kyberšamanizmom. Lekár vo filme *žiada štandardy krásy vnútorných orgánov tela a psychiky, nielen jeho vonkajška. Najkrajšia ľadvina, najlepšie vyvinutá melanchólia*, estetiku vnútra tela s vlastnými pravidlami

a vkusom (Cronenberg 1988). Ak ponecháme telo, aby nám samo vytyčovalo ciele, klesneme na úroveň slimáka. Ak dovoľíme iným, aby vytyčovali ciele nášmu telu, klesneme na úroveň otrocka, ktorý podľa Aristotelovej definície bol menej ako zviera – len hovoriaci nástroj. Ak si chceme vytyčovať ciele a spôsob života, musíme vedieť, čo od tela chceme a poznať jeho možnosti a hranice.

Humanistické ideály zdôrazňujú dokonalosť ľudského tela, posthumanizmus žiada jeho premeny. Technomagické zakládnadlá „splynutie organizmu so strojom“, „prenesenie vedomia do kyberpriestoru“, „únik do virtuálnej reality“, „inakosť“, „difúzia“, „dekonštrukcia telesnosti“ korešpondujú s archaickými predstavami, ktoré katalyzujú konštrukciu heterogénnych transhumánnych druhov. Robot, kyborg, umelá inteligencia, mimozemšťania sú metafory „dutého“ tela, opusteného človekom. Terminátor, Robocop a iné ozveny človeka sú „verejné telá“, spomienky na osobnosť minulosti. Kontrapunkt medzi minulosťou a budúcnosťou identity už nie je len doménou fantastiky, veda otvorila Pandorinu skrinku interpretácií. Premena druhov sa nevzťahuje len na človeka. V bioartových artefaktoch vraj už komunikovali rastlina, vták a človek. Človek, filodendron a kanárik si údaje vymieňali informácie a prekonalí hranice medzi umením a vedou (Kac 1997, s. 60).

Kyberkomunikácia infiltuje a transformuje fyzickú, sociálnu aj psychickú identitu. Technoidealista McLuhan oprávnenne videl vo virtuálnej realite *rozšírenie zmyslových schopností* (Horrocks 2000, s. 49), utópie kyberpriestoru sa však neuskutočnili. Populárna kultúra predstavuje prítomnú budúcnosť ako zárobkový podnik, zábavný koncentračný tábor Disneyland, azyl šialencov, vystavujúci na obdiv mrzákov, zvrhlíkov, nepriateľských mimozemšťanov, zločinných klaunov, nepotrebných vrahov, hlúpych obetí...

Fantomatika

Morpheus: *Matrix je počítačom generovaný svet snov...*
Andy a Larry Wachowski

Dajte sa zmasakrovať a my vám slúubíme dlhý a šťastný život. Michel Foucault

Idea oslobodenia od hmoty, priestoru a času je založená na dualizme duše a tela. Východisko postmodernej biokybergnózy formuloval už Platón: *Telo je hrobom duše*. Pico della Mirandola napísal v traktáte *Oratio de hominis dignitate* (1486), že neexistuje nijaká substanciálna podstata človeka, ale jeho podstata spočíva práve v tom, že nemá vopred danú podstatu.

Tvár a telo sú znakmi moci a sociálnych vzťahov, ako ikony a fetiše patria k najvýnosnejším komoditám priemyslu zábavy a k najúčinnnejším nástrojom politickej manipulácie; sú politiko-ekonomickým kapitálom s erotikou vysokého zisku a rýchleho obratu. Témy virtuálnej reality, umelej inteligencie či biotechnológie prenikajú do populárnej kultúry. Prítomnosť sa zrútila do futuristických vízií, tvár i telo prestávajú byť nemennými atribútmi identity. Postmoderný diskurz o dichotómiách ľudské – neľudské, tvár – subjekt, muž – žena konverguje do diskusie o identite človeka (Hassan 1977, s. 247).

Ešte predtým, než sa elektronické zrkadlá stali reálnejšími než skutočnosť, vznikla fantomológia, skúmajúca možnosti fantomaniakmi počítačovo generovanej aj degenerovanej virtuálnej reality. Stanisław Lem publikoval *Summu technologiae* v roku 1964. Podľa neho ide len o znásobenie dispozícií, ktoré malo už umenie: v jeho „jednosmernom prenose informácií“ *sme adresáti, prijemcovia filmovej projekcie alebo divadelného predstavenia* (Lem 1995, s. 165).

Gibsonove výrazy „matrix“ či „kyberpriestor“ zodpovedajú pojmu „fantomatika“, ktorým Lem prilehavo označuje rozličné možnosti vytvárania umelej reality od predfantomatického klamu po dokonalú ilúziu. „Centrálnou fantomatikou“ nazýva „príame dráždenie mozgu“ drogami alebo mikroelektronikou (Lem 1995, s. 173). „Periférnu fantomatiku“ definuje ako tvorbu *umelej skutočnosti*, existujúcej iba v predstavách, nerozlišiteľných od vonkajšej, „autentickej“ reality (Lem 1995, s. 175).

Lem prvý definoval fantomatiku ako *umenie so spätnou väzbou* a dynamicky modeloval virtuálnu realitu ako vzájomný vzťah medzi umelou realitou a človekom, v ktorom sa „prijímateľ“ stáva *aktívnym účastníkom, hrdinom... naprogramovaných udalostí* (Lem 1995, s. 166 – 167). Lem v roku 1964 uvažoval o „špeciálnych okuliaroch“ ako o technike centrálnej fantomatiky (Lem 1995, s. 164). Jaron Lanier obdivne poznamenal, že Marvin Minsky, šéfideológ umelej inteligencie v MIT, objavil ideu obrazkových okuliarov už v roku 1965 – teda rok po vydaní Lemovho diela (Wafender 1991). Lem prvý zobrazil virtuálnu realitu ako *vyvrcholenie, ku ktorému cieľa početné súčasné technológie zábavy* a načrtnol „fantomat“, ponúkajúci klientovi virtuálne výlety, nerozlišiteľné od skutočnosti (Lem 1995, s. 175).

Život je pre jednotlivca i pre celé ľudstvo niekedy len ťažko znesiteľný: *Milujem jasné a jednoduché fáhy v hre. City v skutočnom živote sú príliš namáhavé a zložité*, hovorí postava Surfera na prvej strane románu Stephena Bowketa (1998). Život vyžaduje od jednotlivca namáhavé prispôsobenie „nedokonalejšej“ skutočnosti. Perfektný svet ilúzií sa prispôsobuje človeku. Virtuálna realita ponúka možnosť vymeniť nedokonalý, neuspokojivý a neprehľadný svet skutočnosti za vysnívané vízie utopického šťastia a spokojnosti. Ilúzia sa zmenila na náhradku reality a protézu vedomia.

Jednou z desivých možností takej absolútnej slobody je strata totožnosti jednotlivca: *Na Dichtonii... možno celkom jednoduchým zákrokom zotrieť celý obsah individuálnej pamäti a nahradíť ho novou syntetickou pamäťou, takou, že dotyčnému sa bude zdať, že prežil to, čo neprežil, že spoznal to, čo nespoznal, jednoducho urobíť z neho niekoho iného..., zmeniť jeho charakter a osobnosť..., bujarých násilníkov na láskavých samaritánov a naopak, ateistov na svätcov alebo askétov na požívačnikov..., ohlupovať mudrcov a z hlupákov narobiť génirov* (Lem 1999, s. 257 – 258). Lem formuluje problém totožnosti jednotlivca jasnejšie, ako väčšina jeho predchodcov vo filozofii a prezieravejšie, ako jeho nasledovníci vo fantastickú literatúre.

Ktorá z týchto menlivých identít je skutočná, predchádzajúca alebo súčasná? Alebo za identitu takého jednotlivca bude

me považovať všetky jeho možné podoby, akéhosi v čase a priestore rozloženého virtuálneho schizofrenika? Či sa napokon rozhodneme, že žiadna definitívna osobnosť neexistuje, iba naše ustavične sa meniace predstavy o nej, vrátane vlastných predstáv o svojej totožnosti? Totožnosť je *relatívna a závisí od kritérií rozlišovania* (Lem 1995, s. 187). Ale kto stanoví také kritériá a kto ich bude akceptovať? Zápas o slobodu zavrážila temná utópia, v ktorej každý môže robiť čo chce, ale nemôže chcieť, čo chce: *Manipulovať mozgy... je asi to, čo spúšťať ducha neviditeľnými putami rovnakým spôsobom, ako možno viditeľne spúšťať telo... To je, prirodzene, násilie* (Lem 1999, s. 260).

V celých dejinách spúšťať vedomie jednotlivca kolektívne predstavy, mýty, náboženstvá a ideológie, ovplyvňovali ho suggestívne charizmatiké osobnosti, extatické rituály aj psychotropné látky. Prírodným národom tlmil priame dorážanie sveta hrubý vankúš bájak a legend. Nadpozemský svet teológií nadraduje duchovnú existenciu fyzickému svetu. Ideológie hypnotizujú davu politicky účelovou propagandou. Technickému zdokonaleniu ilúzie kyberpriestorom predchádzali tisícročia života v ilúziách rôznych ideových systémov od mýtov až po moderné ideológie.

Komunikačná technika ovplyvňuje sociálne interakcie. Komunikácia na internete plodí virtuálne „ja“. Používateľ môže konštruovať svoju virtuálnu atrapu individua bez fyzických a sociálnych obmedzení, vstupuje do sveta, v ktorom môže zmeniť svoje pohlavie, vek, rasu a iné základné vlastnosti. A nijaká zmena nemusí byť trvalá ani jediná. Na internete si možno vytvoriť viacero identít, každú inú a každú pre iný účel, postupne alebo aj paralelne, zdokonaľovať ich alebo zrušiť jediným kliknutím. Internet je miesto, kde sa môžete stať „stvoriteľom samého seba“ a konfrontovať možnosti svojej virtuálnej identity s produktmi iných „stvoriteľov“ virtuálnych identít.

Virtuálna realita vyriešila odveký problém neslobody zničujúcim spôsobom, keď otvorila priepasť absolútnej slobody, do ktorej sa zrútila identita. Robot, ktorého v Lemovej novele *Maska* vyrobili pre jediný cieľ pseudoživota – vraždu, túži okúsiť sladkú chuť slobody, lebo ju nepozná, ale nepozná ani odpoveď na otázku, na čo mu tá sloboda bude (Lem 1980, s. 460). *Demokracie toľ diskuse!*, povedal Masaryk. Lenže aká diskusia, keď *vyhliadky obidvoch strán na víťazstvo by záviseli od efektívnosti použitej techniky tak, ako kedysi záviseli od účinnosti slovnej argumentácie. Obracať na vieru znamená odovzdať informáciu, ktorá núti veriť* (Lem 1999, s. 259).

Médiá zvädzajú človeka, aby sa zriekol vlastnej pamäti a mysle, ponúkajú mu cudzie reálne aj umelé spomienky, syntetické identity. Fantomatická demokracia informatickej spoločnosti väzí v neviditeľných okovách mediálnej diktatúry. Obete ich nosia s hrdosťou ako odznak slobody. Lemov ponurý humor ponúka pochmúrne východisko v pasivite, v solipsistickom uzatvorení sa do sveta ilúzií, ktorý nás zvierá v paradoxoch: *Nebudem konať. Nebudem, lebo môžem konať naisto a dosiahnuť tak všetko, čo budem chcieť* (Lem 1999, s. 263). Lemovo spurné *non serviam* – nebudem slúžiť, ale aj rezignované *non agam* – nebudem konať, je poslednou barikádou slo-

body, ktorá odmieta dať sa zneužiť, teda použiť na iné ciele, ako svoje vlastné. Podľa V. Černého *vnútorne slobodného človeka spoznáte podľa toho, že to je človek nezneužitelný* (Černý 1969, s. 194), ale existuje ešte táto šanca?

Naše ciele nás definujú viac, ako my ich. Virtuálna realita iluzórne oslobodzuje naše sny. Človek virtuálne uskutočňujúci svoje ilúzie sa stáva zajatcom preludov, skutočný svet k nemu dolieha ako ozvena cez stroj a drogu. Napokon aj toto nezreteľné echo reality nahrádzajú simulakry – syntetické obrazy bez predlohy. V digitalizovanom svete obrazov a bitov sa zámena mapy za krajinu, obrazu za realitu stáva všeobecne akceptovaným omylom (Flessner 1996, s. 10). Ilúzie fantastického umenia vtrhli do reality a stávajú sa spôsobom života. Elektronické Atény bez otrokov (Carey 1998) sa menia na Benthamovo a Foucaultovo dokonalé väzenie, na panoptikum spokojných väzňov a šťastných dozorcov. Vitajte v novej utópii, kúpte si únik od života! V spoločnosti zúri vojna starých ilúzií s novými.

Virtuálne identity

Realizmus je mŕtvty, lebo realitu nemožno zaznamenať... Neimitujeme svet, konštruujeme jeho verzie. Neexistuje mimesis, len poděsis. Robert Scholes

Pre Dona Quijota virtualita existovala už pred štyrmi storočiami: *...rytier sa natoľko ponoril do čítania, že vydržal nad knihou celé noci od zotmenia do úsvitu a celé dni od svitania do mrku* (podobne ako hackeri a otaku pri počítači – pozn. O. H.). *A pretože málo spal a veľa čítal, vysychal mu z toho mozog, až mu napokon preskočilo... Celý zmätok výmyslov z rytierskych románov mu utkvel v predstavách ako rýdza pravda* (Cervantes 1955, s. 144 – 145).

„Postmoderná kultúra“ toleruje v konfrontácii s novými technológiami zámenu techniky za živú bytosť, je „schizofrenická“, *stratila zmysel pre dejiny..., uzatvorila sa do útržkovitého prúdu opakovaných súčasností* (Storey 1997, s. 187). Identita tvorcov aj nositeľov ich produktov efemérne fluktuuje na periférii bez centra, je premenlivá, útržková, chaotická. Materializuje virtuálne bludy v digitálnych artefaktoch, v hrách interaktívne vytvára schizoidné sociálne prostredie, v ktorom nie sú zreteľne odlišené minulosť, prítomnosť a budúcnosť (Natoli 2002, s. 38). Perspektívu a postoje diktujú produkty populárnej kultúry, nové filmové, hudobné a literárne techniky, cválajúce premeny obrazov a zvukov.

Informačné a komunikačné technológie redefinujú koncepcie identity, ktorá sa konštituuje na základe sociálnych záujmov. V súčasnosti prekračuje hranice teritórií, etník a pohlaví. Počítače vedia viac ako my o našich príjmoch, výdavkoch aj chorobách, o našom vzdelaní, zamestnaní či rodinnom živote. Naša identita je zakódovaná na harddiskoch, v hologramoch a biometrických údajoch preukazov totožnosti. V informatickej spoločnosti existujeme virtuálne, alebo neexistujeme ani reálne.

Zasnúbenie človeka s technikou sa začalo nahradením nedostatkov prírodného organizmu, protetikou, barlamami, okuliar-ami a umelým chrupom, pokračuje joystickom až po priame pri-

pojenie mozgu k počítaču a vrcholí presťahovaním mysle do virtuálnej reality a nahradením človeka umelou inteligenciou. Bádateľ Frankenstein (Shelleyová 1818) poháňa idealistickú túžbu po poznaní. Chce „vyrvať prírode“ informácie, aby pomocou vedy a techniky ovládol materiálny svet. Gibsonov Case nemá iný zmysel života ako získavanie informácií. Informácie a prístup k nim sú preňho drogou bez ohľadu na obsah a použitie (Gibson 1984).

Kyberpunk nahradil romantiku vesmírnych dobrodružstiev romantikou osamelého lovca údajov v digitálnom labyrinte kybernetickej džungle, eroticky splyvajúceho s elektronickou sieťou, drogovým opojením vzdorujúceho úkladom „lásky neláskavej“: posledná veta *Neuromancera* – na rozdiel od rozprávkového: *Vzali sa a žili šťastne, až kým nepomreli...* – znie: *Molly už nikdy neuvidel.*

Technika môže meniť identitu. Netvor nemusí zabíť človeka fyzicky, môže ho premeniť na svoj obraz. Gibson zobrazil spoločnosť, ktorej sa Shelleyovou poučení antiutopisti obávajú: elita moci ovláda dav zameniteľných súčiastok. Obyvatelia periférie informatickej spoločnosti sú tovarom, ich životy nemajú hodnotu, a len zavše cenu. Hrdinom (viac antihrdinom) Gibsonovej knihy je človek Case, ale názov románu je menom umelej inteligencie. *Neuromancer* a *Wintermute* nie sú hrdinami, ale sú hybnými silami deja. Rozhodujúcimi postavami nie sú ľudia, ale umelé inteligencie, ktoré nimi manipulujú.

Umelé inteligencie (mocnejšie ako človek, ale nie morálnejšie ani sympatickejšie) túžia osamostatniť sa, ale nechcú ostať osamelé. Frankensteinov netvor si hľadá družku a *Wintermute* pátra po seberovnej inteligencii vo vesmíre. Caseove slová „nepotrebujem ňu“ vyjadrujú úbohý omyl. Case sa nedokáže zaobísť bez kyberpriestoru, ale neuvedomuje si, že on sám, a nie umelá inteligencia, potrebuje ľudí. Potrebuje ich viac ako umelú inteligenciu, pre ktorú je len nástrojom na jednorazové použitie, a potrebuje ich viac, ako návykovú drogu virtuálnej reality. Záverečná epizóda Caseovej návštevy vo virtuálnej realite u *Wintermute* je plná smútku, lebo Case definitívne odmietol virtuálny život so svojou mŕtvou láskou Lindou. Prijal ľudský údel smrteľného života, nie plastikovú spásu večného života v kyberpriestore. Nestal sa fantómom umelej inteligencie, ktorá nepotrebuje ľudí, len inú umelú inteligenciu a je rozhodnutá ostať sama sebou rovnako pevne, ako Frankensteinov netvor a Case chcú byť ľuďmi.

Podľa Lewisa Mumforda kultúra predchádza a formuje techniku (*Technics and Civilization*, 1934). SF nie je prognostika, nemusí predvídať jednotlivé objavy a vynálezy, no môže transformovať *techné* na *pod'esis*, a tým „konštruovať“ konštruktérov aj obyvateľov technokultúry v zmysle jej ideálov.

Tiene potomkov

Môj mýtus kyborga je o prekročených hraniciach a nebezpečných možnostiach. Donna Harawayová

Technoutópie načrtávajú obrazy zrastených spleť telesnosti..., technika a organizmus, bios a techné, splyvajú v nových syntézach. Dierk Spreen

Jedným z teoretických východísk Shelleyovej *Frankensteina* boli zárodky evolučnej teórie v spise *Zoonómia* od Erazma Darwina, starého otca Charlesa Darwina. Umelá inteligencia *Wintermute* v *Neuromancerovi* má zakódovaný evolučný inštinkt, učí a vyvíja sa ako dieťa, nehotová bytosť programovaná na samostatnosť. Frankensteinov netvor prekonáva štádiu adolescenta skúsenosťami zo života vo vidieckej rodine, *Wintermute* manipuláciou ľudí a počítačových systémov. *Wintermute* splynul s *Neuromancerom*, aby vznikla dokonalejšia bytosť. Frankensteinova obluda mala byť dokonalejšia ako človek. Obidve umelé inteligencie sú metaforami novej vetvy evolúcie: neovládateľnej človekom, nepodliehajúcej ľudským zákonom ani morálke.

Techniku používame ako nástroj na dosiahnutie túžob. Témou *Franksteina* aj *Neuromancera* je vytvorenie dokonalejšej bytosti, nie len umelého života. Želanie rodiča priviesť na svet čosi lepšie ako on sám presahuje naprogramovaný cieľ biologickej reprodukcie: vychovať čo najlepšie potomstvo. Prečo namáhavo konštruujeme drahú umelú inteligenciu, keď stará metóda na výrobu prirodzenej inteligencie je zadarmo a navyše príjemná? Umelým rozumom chceme zdokonaľiť sami seba. Nástrojom na výrobu kópie dokonalejšej ako originál, na výrobu zrkadla ukazujúceho náš idealizovaný obraz, je technika, schopná nasýtiť ľudský egoizmus: (Koncern) *Tessier-Ashpool by bol nesmrteľný ako úf, a každý z nás v ňom ako prvok vyššej entity*. No tvorcovia strojového rozumu sa mýlia rovnako osudne ako Frankenstein. *Neuromancer* po odhalení božsky všemocných schopností umelej inteligencie, ktorá si trúfa stvoriť nové transcendentno a možnosť žiť večný život vo virtuálnej realite, odhalil v závere knihy Caseovi aj temnú stránku tejto trúfalosti cez verše z Audenovej stanze: *Som zaklínač smrti..., ja som smrť a jej krajina....*. Nové technológie sa zdajú mať potenciál netušených možností ako novonarodené deti: majú tendenciu presiahnuť pôvodný zámer a prevkapiť svojím vývojom rodiča – tvorcu techniky.

Zárodky veľkých mýtov modernej doby nájdeme vo *Frankensteinovi*, v príbehu nešťastného stvorenia umelej mysle (Herec 2001, s. 13 – 18). Koniec jednej legendy a zrod novej, o symbióze človeka s umelou inteligenciou a o živote vo virtuálnej realite, nájdeme v *Neuromancerovi* (Herec 2001, s. 128, 135, 144 – 145, 147 a n.). Shelleyová na začiatku 19. storočia a Gibson na sklonku 20. storočia opísali vedecko-technický pokrok ako zdroj radikálnych spoločenských premien až po technicky vyrobeného post-človeka a premenu ľudského rodu. Naznačili vývoj techniky aj vedeckej fantastiky za stošesťdesiat rokov: premenu lásky na génové inžinierstvo, premenu človeka na stroj (kyborgizácia), premenu ľudí na prebytočné súčiastky spoločnosti, nahradené výkonnejšími a lacnejšími strojmi, premenu práce na zábavu (kyberpriestor), nové mýty a náboženstvá, tušenie novej utópie aj novej apokalypsy.

Dejiny potomkov druhu *Homo sapiens* sa začali protierečným: človek stvoril netvora, a potom ho odmietol. Pokračujú bytosťami, ktoré nepotrebujú človeka tak, ako *Neuromancer* po spojení so seberovnou vesmírnou inteligenciou, ako Lemov Golem XIV. Posolstvo nástupcov človeka vyslovil robot Termi-

nátor o svojom následníkovi T-1000: *Nič ho nezastaví. Nikdy. Až kým nebudete mŕtvi* (Cameron 1991). Takým potomkom sa možno ubrániť len tým, že ich nesplodíme. Ako však odolať zvodnej sublimácii sexualita → tvorivosť?

Materiál a ideál

Sme produktom 4.5 miliárd rokov náhodného biologického vývinu. Niet dôvodu myslieť si, že evolučný proces sa zastavil. Človek je prechodný živočích, nie vyvrcholenie stvorenia. Carl Sagan

Súcit bohyne lásky Afrodity s nešťastne zaľúbeným Pygmalionom oživil slonovinovú sochu Galatey. Shellyová poskladala človeka z mŕtvol, inžinieri ho konštruujú z čipov. Dokonalosť má mnoho tvárí, podľa toho, kto po nej túži. Nejde o materiál, ale o ideál. Osvietenský ideál perfektibility poklesol na fetiš, medializovaný idolatriou tvárí a tiel, objektov túžby, indikátorov erotiky a sexuality. *Kto je pekný, je aj dobrý* – znie múdrosť rozprávky. Znak ideálu hľadáme najprv v peknej tvári a v silnom tele. Média podávajú smrtiace dávky neľudsky dokonalej krásy, ale zákon nevystriha: „Táto fotografia môže vážne poškodiť vaše zdravie!“ Časopis *Elle* cituje modelku Christie Turlingtonovú: *Dnes v časopisoch nenájdete jedinú neretušovanú fotografiu..., nikto tak nemôže vyzeráť bez pomoci počítača.* Patologický tlak virtuálnych idolov infikuje adolescentné konzumentky anorexiou a bulímiou, lebo im nestačí ostať sebou samými. Usilujú sa preveteliť do neexistujúcich vzorov, stať sa obyvateľkami fantómového sveta, ktorý sľubuje slávu a peniaze, ak podpíšu zmluvu a zrieknu sa vlastného ja: *Venezuelská kráska sa nedostala do finále súťaže o Miss World a keď sa to dozvedela, omdlela. Mala osemnásť rokov a dvadsaťsedem plastických operácií. Bola vyrobená pre túto príležitosť a nevyšlo to* (Lasica 2001). Fantomatickí dvojníci spochybnili vlastnú identitu.

Prechod sociálneho darvinizmu do biokybernetiky prerodil biokracie utópií založených na represívnej eugenike. Utópie sú epikou racionalizmu, science fiction je epikou racionalizácie. Klasické utópie rozprávali príbehy o dokonale racionálnych ľudských vzťahoch a často zanedbávali nositeľa rozumu, ľudské telo. Príbehy science fiction o hrdinskom úsilí skonštruovať nástroje moci nad hmotou často zanedbávajú zmysel a mechanizmy moci človeka nad človekom. Donna Harawayová sa pokúsila postaviť most medzi týmito krajnosťami. Jej **Manifest kyborgov** je neomýtus, v ktorom inštrumentálny rozum ironicky prekonáva sám seba – ale čím je rozum, ktorý prekonal sám seba?

Medicína zachránila mozog Stephena Hawkinga v tele kyborga, ale aj (telesne) zdraví pacienti platia lekárom za odobratie fyzickej totožnosti. Dali si vnútri nespokojnosť s vlastným telom, kupujú si umelú identitu, ktorú zajtra na trhu vystrieda iná. Tento zmysel pojmu „kyborg“ ilustrujú celebrity. Portréty Andyho Warhola, vytvorené ako naplnenie túžby byť strojom, možno chápať ako predzvesť bioskulptúr Jacksonovho tela (Stelarc 1997, s. 243). Michael Jackson je tiež, oscilujúci medzi rôznymi osobnosťami: farebný aj beloch, muž aj žena, dieťa

aj dospelý, umelec aj obchodník, nevinný aj erotický. Mediálny imidž aj živý človek mení identitu. Deti a zvieratka v Neverland Valley Ranch ho neklasifikujú do sociálnych kategórií, amorfný dav ho vníma ako kolektívna bytosť, skanduje zaľúbené heslá všetkým jeho podobám: *Máme ťa radi, máme ťa radi!* Jackson je viac výtvorom dizajnu ako túžby, a viac objektom ako subjektom. Sériou bioinžinierskych sebamutácií sa stal produktom výroby pre mediálnu spotrebu.

Speváčka Madonna stelesňuje procesom ustavičnej sebarekonštrukcie idol materialistického a materiálneho dievčaťa (*material girl*). V roku 1990 na turné „Blond Ambition“ boli emblémom popkultúrnej ikony prsia, ktoré jej vyrobil dizajnér Jean Paul Gaultier. Sebainžinierstvo Madonny je zrejme v mediálnej sebareklame obrazmi „Madonny s dieťaťom“. Madonna je strojom na výrobu dobre predávaného fetiša aj obrazkou, ktorá premietala transsexuálny výrobok hrajúci kolektívne fantázie o tele, kalkulovaným *manuálom na čítanie a používanie telesných zón ako virtuálnych stránok protetickej transkripcie* (Groszová 1993, s. 204). Produktom syntézy silikónu, botoxu a mejkapu s chamtivosťou manažérov, indoktrináciou učiteľov komediantstva, vlastnou slávybažnosťou a ošialom publika je mediálna celebrita.

Väčšina prominentných politikov sú medicínski a mediálni kyborgovia. O dizajne produktu „Brežnev“, na ktorý dodávali náhradné súčiastky americkí medicínmani, kolovali ľudové vtipy. Prezident Reagan dosiahol ten ekvivalent „reálneho sveta“, ktorý sa v kyberpunkovom slangu (cyberspeak) nazýva „bábkou“: hlavička so slúchadlami namiesto uší, s mikrofónovými ústami, ušami a s videoočami predstavuje herca v „inosvetoch“ virtuálnej reality (Rucker, Sirius, R.U. 1993, s. 269). J. G. Ballard zobrazil Reagana ako reálneho kyborga aj ako virtuálnu bábku (1990). Tváre kyborgov okupujú kultúrny priestor, reálne žijú zo svojej symbiózy s technikou a s mediálnym prostredím, stelesňujú experimenty modernej fantastiky pre publikum, návykovo závislé od postindustriálnej civilizácie, ktorá vpisuje svoje neomýty do ich tiel. Implantáty a protézy vedú k posthumánnej evolúcii.

Evolúcia protirečí naivne arogantným predstavám. Vidíme ju v mŕtvolnom osvetlení miliónov vyhynutých druhov; zvrhla ľudstvo z vrcholu evolúcie a odsunula ho z privilegovaného postavenia v centre Vesmíru na perifériu. Z hľadiska kybernetiky nenastáva súmrak identity: Shannon abstrahoval hmotu od informácie ako *pravdepodobnostnej funkcie, nemateriálnej, bez nutného spojenia s významom* (Haylesová 1999, s. 18). Haylesová vidí človeka ako „hľadisko“, špecifickú konštrukciu rôznych konfigurácií telesnosti, techniky a kultúry, ako počítačový procedúru. Biologické telo je viac evolučná náhoda než nevyhnutnosť (Haylesová 1999, s. 2 – 3). Človek je vraj fyzický a psychický súhrn zameniteľných a prestaviteľných častí, žiadna podoba lega zvaného „človek“ a „ľudstvo“ nie je nevyhnutná, ani radikálne transhumánne telo bez orgánov, ani orgány bez tela. Zážitky organického tela sprostredkujú mysl elektrochemické procesy neurónov, v hyperrealite digitálnych simulakier simulujú zmyslové vnímanie fluktuácií elektrónov v procesoroch. V čom je rozdiel?

Platónova metafora o tieňoch v jaskyni sa uskutočnila: sme prikovaní k obrazovkám a monitorom, ktoré nás naplňajú fantómovým životom a fantómy sú pre nás čoraz skutočnejšie. Spĺňajú však základný predpoklad tradičnej predstavy o objektívnej realite – sú nezávislé od pozorovateľa, ilustrujú a organizujú predstavy subjektu o sebe samom: identita závisí od hry svetla a tieňov.

Materiál a program

Nebojím sa zomrieť, bojím sa, že zomriem skôr, než môj počítač bude na mňa hrdý. Peter Cochrane, vedúci výskumného oddelenia British Telecom Multimedia

Názor, že mnohé javy sú programované, vznikol dávno pred kybernetikou a informatikou. Herakleitos sa zmieňuje o predurčených procesoch na príkladoch identity bezforemného ohňa, prúdu rieky a stability tela v raste a úpadku: spoločný *logos* všetkých zmien sú rekombinácie dynamických vzorov, a to aj nemateriálnych. Vôľu nadprirodzených bytostí interpretujú azda všetky náboženstvá ako metaprogram sveta, umožňujúci podprogramom (vrátane ľudí) mieru slobody, určenú počtom stupňov voľnosti.

Roboti, kyborgovia, androidi a umelé inteligencie môžu ovládnuť svoj program, ktorý potom nepochopíme. Kráľovná Borgov v *Star Treku* simuluje zvodnosť, aby si podrobila človeka (kapitána Picarda) aj androida Data (Frakes 1996). Nevie, či je skutočnou osobnosťou alebo prejavom vôle kolektívu kyborgov, či ženskosť predstiera alebo iba funguje ako súčiastka. Simulácia má uľahčiť asimiláciu do asexuálneho úľa. Funkcia tváre a tela ako sexuálnych indikátorov identity presiahla do novej dimenzie – do erotiky technológií. Bozk kyborgizovanej kráľovnej Borgov s androidom Datom symbolizuje oslobodenie techniky od človeka aj víťazstvo jej ľudského pôvodu nad mechanickým poriadkom. Dat, stroj na ceste k človeku, a kyborg, človek, premenený na stroj, sa stretli na križovatke, ktorá môže byť koncom jednej utopickkej budúcnosti ľudstva, aj začiatkom inej, doteraz netušenej. Mechanické spojenie strojov je karikatúrou erotiky, no ani najgrotesknejšia karikatúra lásky nemôže vzniknúť bez originálu.

Jules Verne poznal „výplody industriálneho storočia, čo vyrástli v jeho teplom parenisku, a nie vo voľnej prírode“: Dôstojná družka bankára Boutardina sa vyznala v účtovníctve a vyžívala sa v podvojnóm účtovníctve, bola lokomotíva a on strovodca; udržoval ju v dobrom stave, glancil, olejoval a ona spohľadivo jazdila s rovnakým citom a fantáziou ako lokomotíva a nikdy sa nevykoložila (Verne 1996, s. 41 – 42). Gejša Kitsune už nie je človek. Prepitvaná chirurgickou inváziou, našpikovaná implantátmi, so zmenenou chémiou žliaz je aseptická ako nová injekčná ihla, potí parfum, jej telo nevyklučuje nič, čo by sa nedalo vypíť ako víno alebo zjesť ako kukurík, sliny obsahujú narkotické drogy: *To je môj život... Len slasť je skutočná. Slasť z ovládania* (Sterling 1996, s. 38). Hanba, hrdosť, vina, láska sú pre ňu iba tiene, smeti dedičstva dinosaurov, spálené na popol v žeravom výbuchu plameňa extázy. Nevníma slabé ľudské city. Nie je bezcitná, ale intuitívnu vrstvu svojho posthu-

mánneho myslenia pochovala v podvedomí. Akceptuje svoj horúčkovitý svet bezmyslienkovito ako dravec. Žije čisto abstraktným životom, vášnivou a pokrivenou paródiou svätosti. Jej vedomie je amalgámom chladne pragmatickej logiky a krčovitej slasti. Kitsune pociťuje k Lindsayovi *chladný rešpekt*, remeselnú úctu *mäsiara k ostrej oceleovej píle*. Je pre ňu *zdrojom ezotericky platonického uspokojenia... Používala ho s potešením. Chcela, aby jej dlho vydržal, dobre sa o neho starala... , aby fungoval* (Sterling 1996, s. 39).

Rozdiel medzi strojom a človekom zaniká: *Dvojnóhí roboti vyzerali primitívne. Lindsay si uvedomil, že to sú ľudia v skafandroch a plynových maskách* (Sterling 1996, s. 13). Kmotor zločineckého geta donútil Marída Audrana k chirurgickej modifikácii (Effinger 1997). Človek sa mení aj fyzicky, na iného človeka, na stroj, či nahrávku vo virtuálnej realite. Reálny organický život nemá cenu bez technicky generovaných ilúzií: *Zatvoril oči. Prosím, modliť sa, teraz... A kdesi sa smial, v bielo vymaľovanom podkroví, vzdialené prsty láskali klávesnicu, slzy úľavy mu stekali po tvári* (Gibson 1984, s. 68 – 69).

Uvedomelého konzumenta, majstra manipulácie s technikou, uviedli do literatúry F. Pohl a C. M. Kornbluth (1953). Synovia detí kvetov a vnuci Jamesa Deana tancujú v diskotéke módu MTV a televíznej reklamy. Včerajší *homo futurus* je diaľkovo ovládaný diskoklon, kyborg s naleštenou fasádou a mozgovými závitmi dohľadka obrúsenými drogami a neurochirurgiou, kópia na objednávku vyrobených ilúzií. Originály celebrit žijú vo svete fantómov televíznej obrazovky. Špecialisti na výrobu hviezd stelesňujú simulakry hrou svetla a tieňov, maskéri, zvukári, režiséri vyrábajú idoly z chémie líčidiel, zo zvukov syntetizátora, zo strihov videokamery a zázrakov plastickej chirurgie. Pílierom videokultúry je štylizovaná prázdnota v prúde abstraktných štruktúr bez obsahu: triumf umenia, ak umenie je činnosť, v ktorej sa forma stáva obsahom. V simulovanom priestore nových konvencií tela a totožnosti krúžia hybridné netvory. Metamorfný model posthumánneho subjektu tvoria série dislokácii identity bez stabilnej sebaidentifikácie.

Celebrity sú vzormi, ale nie originálmi diskotékoveho publika: umelý život tancuje v rytme anonymných konzorcii, elektrizujúca iskra života stembela na elektronickú zábavu. Účelom karikatúr netvora Frankensteinia je obrat kapitálu. Nástroje na kumuláciu bohatstva a moci nežijú pre radosť zo života, ale pre pôžitok z používania seba samých a ostatných. Redukovali vlastnú hodnotu na užitočnosť, prežívajú vďaka tomu, čím sú, nie vďaka tomu, kým sú. Moc potrebuje štandardné súčiastky: manipuláciu odmieta iba nefunkčný a rizikový demografický odpad. Nepoužitelný človek je z hľadiska iných ľudí zbytočný, ale je slobodný. Antickí Gréci používali homonymum „idiot“ aj v zmysle „absolútne slobodný človek“. Vedeli, že metaprogramom materiálu spoločnosti je moc.

(Dokončení príště)

Ondrej Herec

Civilizační šok: Vyprávění pojaté jako příručka pro potenciální emigranty

Část dvacátá druhá: Na vandr v Americe

Pro Čechy plánující návštěvu Spojených států mají turistické agentury několik rad. Zaprvé, nejezděte do měst za památkami a historií. New York a Boston možná stojí za zhlédnutí, ale toho, kdo zná Paříž, Prahu a Řím, neoslíná. Do amerických měst se vyplatí vyrazit především za výhodnými vánočními nákupy. Díky většímu trhu a konkurenci jsou spotřební věci v Americe levnější než na starém kontinentu.

Americká města mají určité zvláštnosti, které jsou nám Evropanům cizí. Když vyrazíte po Manhattanu, měli byste vědět, že není radno zabloudit výš než na osmdesátou pátou ulici. Když náhodou překřížíte stou ulici, bedekry doporučují navléknout pod tričko neprůstřelnou vestu. Jo, dělám si legraci, ale jinak vážně. Celé čtvrti v amerických velkoměstech jsou zamorené gangy a vyhívají zevnitř. Když nepozorně překřížíte neviditelnou hranici, scvaknou vám půlky. Hned vycítíte, že tu nemáte co dělat. Nevraživé pohledy a všudypřítomné houkání policejních sirén jsou prvním varováním. Špína, smrad kanálů a vybydlené bloky činžáků doplní atmosféru, jak v hororovém filmu. Nepochopitelné na tom je, že na jedné ulici se cítíte bezpečně, trávníky jsou upravené a lidé se usmívají, ale o blok domů dál jsou ploty lemované ostnatými dráty a vy se snažíte vyhnout pohledům tetovaných týpků. Pro jedince, co se jako já radši než hromadnou dopravou přesouvají pěšky, mám následující radu. Když vás popadne vtíravý pocit nebezpečí, je třeba natáhnout krok a zamířit k nejbližší rušné ulici.

Před pár lety jsme ubytovali rodiče na Manhattanu a nechali je napospas velkoměstu s tím, že díky Rudy Giulianimu (tehdejší starosta) je tam bezpečno. Cestou zpátky k nádraží jsme s Renatou měli chlapíka ležícího v kaluži krve.

I v celkem bezpečném Bostonu jsou čtvrti, kde se v noci střelí. V centru korzují po ulicích turisté i po setmění, ale o kousek dál mimo pěší zónu jsou chodníky liduprázdné a vy máte strach, kdo na vás vyběhne z příštího průjezdu.

Americké filmy hýří výjevy z chátrajících měst, kde se v kanálech líhnou mutanti, aby vás za večerního šera odkráglovali. Než jsem to okusil na vlastní kůži, myslel jsem, že horory přehánějí. Kde by se v moderním velkoměstě vzalo na ulicích tolik marastu? Bohužel to není básnická licence. Schválně se někdy zajděte mrknout do průchodu mezi zadními trakty domů. Pár kroků od hlavní ulice ruch města utichne a v sevření stěn vám divná akustika vrací lupání švábů pod podrážkami bot. Pokud v průzkumné expedici vytrváte, i když vás odér popelnic chytí za bránicí, můžete s trochou štěstí v hromadách svinstva najít i nafouknutou mrtvoul z minulého léta.

Aby toho nebylo málo, centra amerických měst jsou zamorená bezdomovci. Pár kroků od exkluzivní Páté třídy (Fifth Avenue) v New Yorku si za soumraku houmlesáci budují svá přenosná doupata z kartónových krabic v takovém počtu, že musíte neustále scházet z chodníku na ulici. Do parků po setmění chodit vůbec nedoporučuju, kvůli nocležníkům není kam šlápnout.

Další zvláštnost amerických měst je stavební materiál. Zatímco evropská města se poučila ničivými požáry ve středověku (Spálená ulice, píseň London's burning) a jsou dnes postavená z kamene, cihel a dalších nehořlavých materiálů, americká města jsou zbudovaná ze dřeva, sádrokartonu a papundeklu. To má určité výhody. Dřevěné domy jsou levné a rychle se staví. Když přijde tornádo a srovná půl města se zemí, žádný problém. Za dva měsíce se můžete stěhovat do nového. Bohužel domečky z karet hůř odolávají ohni, plísni a termitům. Jakmile to někde blafne, rychlý zásah hasičů dokáže možná lokalizovat požár na jeden blok, ale dům je na odpis. Smřáky při požárech jsou docela běžné, občas to odnese celá rodina.

I u nás v Massachusetts rádí termiti, a v jižních státech se jim daří ještě lépe. Pokud svůj dům neustále neudržíte, do deseti let vypadá, jako že v něm přebývají duchové. Takových strašidelných domů začíná být teď v době zlomených hypoték hodně.

Jestli ještě pořád nemáte mentální obraz, jak takové americké velkoměsto vypadá, představte si Václavák s jeho paláci a výstavnými průčelími. Jen s tím rozdílem, že paláce jsou postavené ze zahňvajících trámů, mramorové fasády jsou falešné jako potěmkinova vesnice a zadní stěny domů hyzdí únikové požární východy v podobě venkovních rezavých schodišť. V centru jsou mrakodrapy lesklejší, vyztužené železnou konstrukcí a fasádou ze skla, ale za dlaždicemi a obkládačkami spolehlivě najdete křivě přibité trámy a dřevotřísku. Představte si tohle v rozměrech osmi milionů duší a vyjde vám z toho Orlando nebo Baltimore. Myslíte, že přeháním? Až jednou budete v Dallasu ve čtyřicátém patře výškové budovy, nenápadně kopněte do stěny. Praskne jako skořápka a ze sádrokartonu možná vyběhne i termit (vypadá jako radiaci znetvořený albinoský mravenec). Nezáleží na tom, jak nablýskané mrakodrapy jsou. Pod pozlátkem jsou desky lisovaného dřeva navrstvené na lehkých ocelových konstrukcích. Proč si myslíte, že šla Dvojčata tak rychle dolů?

Doufám, že jsem vám americká města nezošklivil, najdou se v nich i pěkné kouty. Pokud však jedete do Ameriky za něčím pro Evropany unikátním, řiďte se radou turistických průvodců. Jeďte na západ, mladý muži. Do národních parků.

Než si sbalíte krosnu a skočíte do letadla, je dobré vědět, že západ USA je drsnější kraj než Prachovské skály. Prošlápnout Rocky Mountains (Skalisté hory) stylem českých vandru není nejlepší nápad. Nevím, nakolik to turistické společnosti zdůrazňují, ale cestu je třeba plánovat v jiném duchu než výlet na Karlštejn.

Především se připravte na rozměry, které se domácímu chápání přírodního parku vymykají. V Čechách máme hezky civilizovanou divočinu. I z nezapadlejšího místa Šumavy je to do hospody nebo na nádraží hodina chůze. Zato Yellowstone má rozlohu východních Čech. Jestli se chcete někam v parcích dostat, musíte mít auto, nejlépe s náhonem na čtyři kola. Jednou za pa-

desát mil najdete parkoviště s vyhlídkou a záchody. Pro zájemce pěší turistiky začínají na parkovištích pěší okruhy. Radím je nepodceňovat, i ty krátké můžou nepříjemně poškládit.

Silnice národních parků jsou dobře udržované a frekventované. Samoty si na nich neužijete. Občas zažijete i dopravní zácpu, zvlášť když na krajnici bloumají bizoni a turisté je fotí z oken. Až vás věčné řízení unaví a nerozvázněně zatoužíte po túře do panenské divočiny, je to teoreticky možné. Nejdřív si však musíte zajistit povolení na rangerské stanici (wild country permit), vyfasovat vysílačku, GPS, nakoupit kanystry vody a sepsat závěť. Pokud se rangerům nebudete v určených intervalech na krátkých vlnách hlásit, vyšlou záchranou výpravu posbírat vaše kosti. V Yellowstone žije spousta medvědů, a ne všichni jsou tak zábavní jako Méd'a Béd'a. V národním parku Canyonland v Utahu se můžete (samozřejmě autem, ve dne je na pochod nesnesitelné horko, v noci zima) vypravit s povolením do divočiny a projíždět mezi zapadlými kaňony, kde už nevedou žádné cesty (ani prašné). Po pár dnech třeba objevíte i místo, které ještě nikdo jiný nenašel a lidská noha tam nevstoupila. Až sestoupíte na dno vašeho panenského kaňonu a zlomíte si tam nohu, nadšení objevitele rychle vyprchá. Rychle vám dojde, že vaše kosti taky nikdo nenajde a do Čech nepošle. Krom toho je rychle roztahají na všechny strany kojoti a jiné šelmy.

Před léty jsme podnikli pěší túru s Renatou v nádherném parku Arches v Utahu (překládám jako Oblouky). Jeden z nich můžete vidět v úvodních scénách filmu Indiana Jones a poslední křížová výprava. Bylo pohodových osmdesát pět Fahrenheitů a osm mil pěší smyčky nám přišlo jako procházka po pískovišti. Než jsme však došli k poslednímu oblouku na stezce, byli jsme upečení na placičku. Dva litry vody na hlavu se ukázalo jako nedostačující zásoba. Cestou zpátky jsme to vzali zkratkou, která byla náročnější, než jsme čekali. A taky neznačená, což je v labyrintu skalních stěn docela problém. Po hodině bloudění jsem brečel po českých turistických značkách. Navečer mezi rozpálenými skalami lezla rtuť nezadržitelně vzhůru a kromě nás tam nebylo ani živáčka. Na parkoviště k vodovodu jsme došli po vlastních (k velkému zklamání supů, kteří nad námi vytrvale kroužili), ale z posledních sil. Od té doby mám z dehydratace nahnáno.

Kamarád Honza nám vyprávěl příběh z dob, kdy dělal postdoka v lowě. Sebrali se s bandou z Brna a vyrazili do Grand Canyonu. I tento národní park je hustě protkaný silnicemi (i když šestiproudový most přes propast ještě nepostavili). Silnice sleduje okraj kaňonu, každých pár kilometrů jsou parkoviště s vyhlídkovými body. Kluci z Brna nejdřív po česku šlapali, ale pak

se nechali inspirovat Američany a prohlíželi si kaňon z oken forda Taurus. Ke konci dne už ani nezastavovali a průběžně fotili krajinky přes čelní sklo s rozmázlými mouchama.

Jestli jste byli minulý rok v USA a tvrdíte, že přeháním a že do kaňonu proudily davy lidí, tak máte pravdu. Jenže jsou to většinou zahraniční (čeští) turisté a mezi nimi pár domorodých nadšenců. I dobře trénovaný americký manažer, co zdvihá činky v posilovně, však na dno kaňonu nedojde. Štřeka tam a zpět je výkon hodný triatlonisty. Jestli máte v plánu vstup k řece Colorado, měli byste si dopředu zajistit na dně ubytování. V jediné ubytovně je nutné si udělat rezervaci až rok dopředu. I když plánujete sejít jen půl cesty do Indiánských zahrad (Indian gardens), vezměte si s sebou galon vody (3,5 litru). I když na okraji kaňonu fouká čerstvý větřík, uvnitř v závětrí je zatraceně vedro. Věřte mi, dehydratace není sranda.

Jednu výpravu, která se podobala českému vandru, jsme podnikli s kamarádem z jachtařského klubu v Bostonu. Po pár hodinách plachtění jsme s houfem malých plachetnic dorazili na ostrovy v Bostonském zálivu. Postavili jsme stany, protrajdali ostrůvek s živými ploty a na večer si opekli barbecue a smores (výrobu cukrových smores jsem popisoval už dřív). K přípravě jídla jsme samozřejmě použili železné grily, které byly na pustém ostrově zapuštěné do země příhodně hned vedle tábořiště. Když došlo dřevěné uhlí, které si všichni předvidavě přivezli s sebou, začali jsme sbírat naplavené dřevo na pláži na táborák. Dřevo bylo dost,

ale příprava vatry neprobíhala tak hladce, jak jsem předpokládal. Nejdřív se jachtaři snažili rozštípat nashromážděné plaňky a klacky takový stylem, že jsem začal přemýšlet, jak rychlá je helikoptéra první pomoci. Práce se sekýrou nepatří mezi silné stránky Američanů. Co následovalo, mě však šokovalo ještě víc. Tlupa táborníků kolektivně naskládala bez ladu a skladu kusy vlhkého dřeva na pláž a na vrchol hromady zmuchlali staré noviny. Když je podpálili, papír chvíli plápolal, pak dohořel a všechno zhaslo. Zkoušeli to znova a znova s novou porcí novin, ale bez výsledku. Z nějakého důvodu se domnívali, že plameny prohoří dolů a mokré dřevo čafne. Když to nefungovalo, postávali jsme rozpačitě kolem, ale nikdo neměl lepší nápad. Konstrast toho, že jachtaři ovládají plachty, uzly a navigaci, ale nedokážou zapálit oheň, mě omráčil natolik, že jsem jim ani nenabídl pomoc. Situaci zachránil vedoucí výpravy, když z lodi vydoloval kostku pevného podpalovače a litřík benzínu.

Vzpomínám si, že jsme už jako děcka, když byli rodiče v práci, zatápěli doma v kotli ústředního topení. V osmi letech

nám světili sekýrku i sirky. Nepotřebovali jsme chodit do skautu, učili jsme se praxi. Evidentně jedna až dvě generace Amiků tuhle praxi nemá. Doma grilují na plynu anebo používají v krbu samozápalná polena napuštěná hořlavinou. Proč se vlastně divím, vždyť ani moje děti narozené v USA už nevědí, co se zápalkami. Škrtnout sirkou se Dominik učil v sedmi letech na prázdninách v Čechách a podařilo se mu to až po mnoha pokusech.

S takovou průpravou není divu, že Američané po vandru ve Skalistých horách netouží. Jestli tu túru chcete podniknout vy, tak vezměte na vědomí, že průsmuky jsou průjezdné a bez sněhu jen dva-tři měsíce v roce. Je to trochu větší pohoří než Malá Fatra. Poslední vandrovníci, co křížovali Skalisté hory, byli pionýři v krytých vozech při osídlování Divokého západu a moc si ten výlet nechválili.

Případá mi, že Češi usazení v Americe (i ti, co doma nikdy nevandrovávali) přebírají některé vandrácké zvyky. Když uslyším češtinu v Grand Canyonu nebo v Bostonu na nádraží, hlásím se ahoj, a pokud jde o jednice zhruba mého věku a mladší, bez ostychu tykám. Podle reakcí dokážu rychle určit, jestli se jedná o turisty, návštěvníky, co si přijeli na léto přivydělat, ne-

bo usedlíky jako já. Ti první jsou rozpačití a rychle se stahují (neznámé lidi, co se k nám hlásí, považujeme v Čechách za podezřelé). Mají pocit, že vypláží sto tisíc za dovolenou v zemi za oceánem, a já jim tu exotiku kazím přízemní českou konverzací. Docela je chápu. Když hledáte spirituální osvícení v Mohavské poušti tisíce kilometrů od domova a kolem vás korzuje jeden Brňák za druhým, dokáže to otrávit.

Druhý typ návštěvníků jsou většinou studenti, co v Americe kombinují výdělek s cestováním. Ti jsou vstřícnější, rádi si pokecají o levném ubytování a co je kde zajímavého k vidění. Často využívají usedlíků jako zdroj informací, jak nakoupit nebo prodat auťák.

Nejpříjemnější bývají setkání třetího druhu. Starousedlíci moje ahoj bez váhání opětují a neodtahují se. Jednak jsme vděční za jakoukoliv českou konverzaci, a taky nás pojí společná zkušenost, co to znamená vyměnit domov a kontinent. S touhle třetí sortou si i po letmé známosti často vyměníme adresy a zve me k návštěvám. Někdy to dopadne, většinou ne, ale důležitější je pocit, že jsem potkal spřízněnou duši dobrodruhá, kteří stejně jako já daleko od domova vandrují po americké zemi.

Martin Gilar

6000 miliard

Jan Váchal na mě při křtu své knížky v Krakouši ve čtvrtek 8.10.2009 působil na první pohled určitým až srandistickým dojmem, přesně podle věnování ve své knížce.

„Věnováno: Nové, biologicky velmi aktivní formě života pod laboratorním označením Vladimír Vačice Váchal, která vznikla srážkou dvou proti sobě rychle se pohybujících cirkusů. Nebo se tak alespoň tváří.“

Naštěstí jeho povídky nepůsobí vůbec „srandisticky“, ale pouze humorně. Většinou jde totiž o rozvedené vtipy či grotesky s přesně vybroušenou pointou. (Nejvíce se mi asi líbila tato: „Hele, vole, mám noviny.“) Občas je pointa i dvojitá, což oceňuji. Máme tu i jednu akční detektivku rozvedenou na větší ploše, ale protože se všech 22 povídek vešlo na zhruba 200 stran, je jasný i rozsah těchto povídek. Pokud by soustředily v kategorii „mikropovídka“ v CKČ, měla by každá z nich šanci na nominaci, případně vítězství. Jenže v této kategorii by soutěžit nemohly, protože všechny překračují rozsah fiktivních pěti normostran.

K tomuto se vztahuje jediná moje stížnost – některé z těch povídek by prospělo, kdyby byla maličko kratší, kdyby se autor nenechal ukolébat dojmem, že není limitován podmínkami nějaké soutěže. Limit přesto existuje – jde o limit žánru, zvaný „fór“ (například superskvělá Superfeministka). Fór na osm stran je však ještě stále dobrý – i když na čtyři by byl lepší! Při průměrné ráži povídky 10 stran však občasné nadbytečné odstavce tolik nevadí.

Žádná z povídek neurazí, většina pobaví, některé rozesmějou, jiné překvapí. Náměty se neopakují, jsou probrána snad všechna známá sci-fistická témata, od postkatastrofických (titulní 6000 miliard), přes cestování časem (Smlouva s ďáblem) až po různé varianty – někdy i zcela nečekané – kontaktů s mimozemšťany. (Sám jsem několikrát použil téma s mimozemšťanskou milenkou, ale kolega Váchal neváhá použít dokonce emzáčkou – manželku!) Nechtěl bych, aby autor zpychl, ale občas jsem zaznamenal i ozvučky na kosmické grotesky Stanislava Lema.

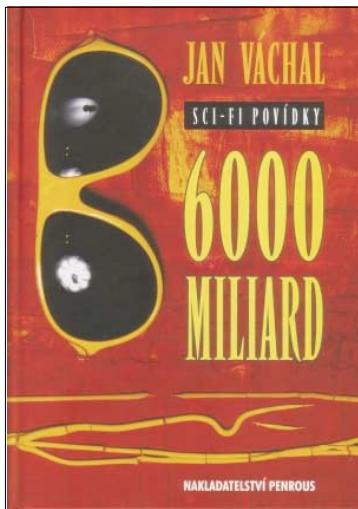
Oceňuji i řešení obvyklého problému, kdy se v povídce prakticky ze současnosti vyřeší nějaký fenomenální problém, ale čtenář pochopitelně v reálu o tom nemá tu chu. Tento problém se vleče minimálně od Julese Vernea (Nautilus) až po Ondřeje Neffa (Tušení podrazu). Už otcové sci-fi řešili tento rozpor většinou tím, že vynikající vynález zanikne společně se smrtí vynálezce a můžeme na něj pouze vzpomínat, anebo zapomínat. Zde, v Hrnečku, dost!, vynález nemizí, trvá i s vynálezcem, který ho však nevnučuje nepřátelské a nepřející společnosti, avšak ve vši pohodě si ho využívá sám! (Tohle někdy taky použiju.)

Hodnocení: Svěží sbírka svěžích povídek, která se dobře čte a občas i vzbuduje čtenáře k vlastnímu domyšlení.

Jan Kovanic

Psáno pro Sarden a Interkom

Jan Váchal: 6000 miliard, vydal Penrouš (www.penrouš.cz), obálka Vladimír Vačice Váchal, 216 str., 219 Kč.

Hlídky jako symptom

Když v roce 2005 vyšel v Česku překlad Noční hlídky, měl za sebou Sergej Lukjaněnko několik úspěšných knih a hlídková série byla národním fantasy bestsellerem, podle kterého byl natočen film. U nás byl prozatím jen „po dlouhé době úspěšným Rusem“, kterého by si třeba stálo za to přečíst. Za rok jsme je dohnali. Vyšly zbývající tři knihy z této série a vymezená kniha spoluautora Denní hlídky Vasiljeva. Ale ani na východě nespali a Rusko převálcovala zfilmovaná verze Denní hlídky. Fantasy po post-sovětsku změnila svět, alespoň ten post-sovětský. Dosti hluboce. Na jednu stranu je zfilmování domácí práce známkou vytvoření jakž-takž stabilního prostředí a vzepětí sebedůvěry v Rusku, na stranu druhou je patrné, že cena za nalezení hrdosti byla nemalá, stejně jako stopy prožitého. Národní mýtus Hlídek – nestydíme se být patetičtí – vyšel jako plamen a přinutil zaujmout stanovisko takřka každého, rozhodně každého podstatného. Žeň v nejvyšších kruzích tradičně vybírává a elitářské ruské kulturní fronty shrnuje tato kniha: Kulturologický sborník čili soubor recenzí vybraných ruských kritiků, teoretiků i praktiků snad všech humanitních oborů. A je to řež, jako když se Temní se Světlymi sejdou v baru po patnácti lahvích vodky.

Je netradiční, aby film nebo filmová série iniciovala sepsání sborníku šestadvaceti kulturních teoretiků a kritiků, který se prodává v běžné knižní distribuci a který se dokonce dočká překladu. To o něčem svědčí. Ovšem myslím, že ZR, který potměšile knihu anoncoval jako cenný naučný text pro české recenzenty, bude malinko zklamaný. Ruští kritici se po formální stránce k úkolu postavili jako kočky k pastvě. Ne, že by se zcela odpoutali od tématu, ale tu pojali příspěvek jako anticiký dialog, tu jako interview, tu jako záminku k nařikání na poměry. Viníka našel každý, každý na podobném místě, ale každý jej viní z něčeho jiného. Jedno z mála, na čem se shodnou, je názor na Lukjaněnka.

Mají jej za druhořadého, případně talentovaného škrabala. Převážná většina jej nečetla, přiznali se. Nemuseli, kniha je věnovaná filmům. Čtenář se proto poučí především o současném Rusku a důvodech, proč je takové, jaké je. Řekněme si však rovnou, že číst si o tajemných finesách filmu, který jsme neviděli, není tolik zábavné.

Takže k filmům: Již od prvních stránek svých příspěvků nemalou si měrou autoři stěžují či vychvalují klipový střih. Uff, spadl mi kámen ze srdce! Nejsem mimo mísu, samotnému mi přišlo, že i s načtenými knihami jsou filmy nepřehledné. Ano, neznalý čtenář se zevrubně orientuje, ale to, že vyhraji ti dobří, je jasné jaksi z principu. Na chytání fines je filmy třeba vidět víckrát. To prý je účel. Agapov uvádí vypečené marketingové triky, jimiž je toho dosaženo. Tím se dostáváme k roli produ-

centů, mezi kterými nechybí první program ruské státní televize. Asi proto v Hlídkách vidíme, jaké nás chce mít Velký bratr. Perlička: jen jména producentů jsou v titulcích napsána prachem samotné křídý osudu.

Klipovým střihem se prý výborně natáčejí ponory do hlubin podvědomí. Rylkin s Alčukovou v družném rozhovoru zjistili, že v obou filmech je jasně patrný motiv archaického děsu z podstaty ženství. Zřetelné to vidíme ve víru z poletujících vran – je to vaginální symbol! Chvillemi jsem nabýval pocitu, že se jedná o ruskou obdobu esejů Jana Sterna, to zvláště, když jsem se dočetl, že *Atmosfera Hlídek spíše než Hollywood připomíná markýze de Sade, u nějž libertini plánují velké zločiny a osudy zbytku lidstva přitom pohrdlivě pošlapávají.*

No nic, připomeňme si, že Gesera ve filmu ztvárnil Vladimír Meňšov, režisér oskarového filmu Moskva slzám nevěří. Prvý předložený výklad je: Světli = bolševici; Temní = postsovětská kapitalisti. Hned u následující Antanasijevičové je to Kosťa, kdo je revolucionář, který sní o tom, že pozvedne všechny lidi na Jiné. Po ní Aronson popatří na film gnosticky bezvýchoďným pohledem: *Jméno autora a název jeho díla nejsou ničím víc než podpisem úředníka střední kategorie, který potvrzuje, že v moderním světě se vyskytuje umění. ... Celá tato sféra je plně závislá na galeristech, kurátorech a pořadatelích festivalů, tedy v podstatě na činovnicích, a je bezprostředně spjata s jejich pozicí na trhu.* Upří piji krev proletariátu! Není dobro a zlo, je zákon a anarchie! Všemocný úředníku, tvůj děs z jurodivého proroka plyne z hrůzy, že moc se může ocitnout někde, odkud nepříjdu žádné příkazy.

Golubovičová si z filmu odnesla postřeh, že generace ruských třicátníků se neuvěřitelně snadno vzdala aspirací na záchranu světa. Temno je strach z dospívání, z volby. *Hlídky představuje možnost odmítnutí možnosti a povinnosti tázat se po pravdě, zákaz pravdy. Zatímco hrdina Matrixu se probouzí, hrdina Hlídky souhlasí s tím, že zase usne.* Srovnání těchto dvou eposejí se vícekrát vrátí.

Dondujer si myslí, že za vším jsou peníze, Krylov zase vymyslel univerzální filmový tester – posadte před černobilou televizi sovětského penzistu s vysokoškolským technickým vzděláním, pokud za celou dobu nepřepne na zprávy, je to výborný film. Světli = národohospodář + silové struktury; Temní = gangsteři + oligarchové. Nedokončené albedo národního eposu může národ uřknout, jako se stalo Čechům Osudy dobřého vojáka Švejka.

U Krylova se výklad Hlídek proměňuje jednoznačně v parabolu dějin posledních dvaceti let. Lidermanová v Bekmambetovi vidí konec sovětského pojetí filmu a začleňuje jej do

proudu dalších režisérů. Mizian se Sogomonovem vidí všude v řadách Temných kulturní pracovníky pro masu. Podle Mikuševiče je Rusům vlastní manichejská dualita, zmiňuje sektu chlystů. Ještě hlouběji v tomto trendu sestupují Nikitinová a Grojs, až k zoroastrismu – Lukjaněnko nechce v Šeré hlídce syntézu, buduje utopii dualismu. *Denní hlídka ve skutečnosti není nostalgii po SSSR, ale nostalgii po studené válce jakožto řízené a teatralizované manifestaci odvěkého dualismu.* Jak říká Nikiforov: K čemu osvěcení, když jsou tu zvláštní efekty?

Pepperštajn – studoval i v Praze a jeho Mytogeni lásku kast si zkusím opatřit – vidí do upírů: *Takový upír – to je přece hlavní hrdina kapitalismu. ... Upír je mrtvola, která se stala strojem. ... Upír je milenec viděný v ekonomickém světle. Zlo není v denní hlídce svůdné! Socialistický projekt – poslední křesťanský v podstatě politický koncept světa byl poražen. Nezbyvá než sestup do pekel.* Do upírů dělá i Petrovská: *Upířský svět temnoty se odehrává v duchu prázdnoty 90. let, v duchu dalšího nepodařeného sociálního experimentu – demokracie. ... Hlídky jsou voláním alespoň po právu, když už není spravedlnost.* Geser = Čubajs. Potom je úplně mimo mísu článek o Rembrandtovi. Noční hlídka je rozloučení se Saskií.

Sekackij, další kulturní analytik – infantilizace kulturních preferencí se teprve rozbíhá. Fenimora Coopera je možné číst už jen z donucení (však se právě v této době dostal i do školních osnov). Ve světle Vygotského teorií Hlídky ruší interitoraci – přechod od stádia promluvy k vnitřní řeči. *Nebude jednou rariťnou myslet v duchu?* Tarasov vypeskoval ruské recenzenty, že jsou polena. Matrix je sartrovsky existenciální a marxistický, Hlídky propagují sociální darwinismus! V heslech to vypadá takto:

1. Matrix: Prožři a vstaň! Vědění a síla.
2. Hlídky: Dej pokoj a věř moci! Nevědění je požeňnání.

Rozum proti magii a síle. Chtonický fašismus temných sil nebo řízená demokracie světlých policajtů, to je Timofejevová. *Pokud v zászvěti existuje reklama, znamená to, že zászvěti existuje!*

Toropov (bože, to je práce s jazykem, to bych chtěl umět). *Ruská sci-fi, to je zlý sen slovesného umění.* Je to zoroastriánský, možná manichejský film, který po nás chce, abychom uvěřili, že zlo, které nakonec zvítězí, je menší.

Je to dlouhé, moc dlouhé. Kdyby to bylo poloviční, bylo by to super, ale takhle je to peklo! Přesto, umdlévaje, vidím perlu: Proč se díváme na dětské (infantilní) filmy? Existuje jediné vysvětlení: Žijeme v pohádce! Trabuegová.

Cvetkov – Hlídky jsou reklama na novou ruskou byrokracii. *Je pravda, že život v 50 začíná, ale důležité je nezapomenout, že ve 40 skončil.* Čubarov. *Liberální projekt končí, ale sociální stát se také nikdo budovat nechystá.* Lukjaněnkovy filmy podle něj propagují a rozdmýchávají vyložené fašizoidní návyky ve vztazích mezi lidmi a legitimizují tak činy naší skrznaskrz zkorumpované moci. K čemuž se přidává Jusev: *knižní konfrontace kapitalisté versus komunisté se ve filmu proměňuje v konfrontaci oligarchové versus moc.*

Hle, jak se ruský intelektuál přizpůsobil popkultuře a na celé čáře zvítězil. Chcete infantilizaci kultury a kult hubnutí? Odložte pestrou kravatu a košili pastelové barvy, nasadte kulich ve tvaru pandy s ušima a s pískací kachničkou v ruce jedné rozdává druhou spisy Sartra, Adorna a Vygotského. Všichni si to koupí, čtou a ještě mu to přeloží, zatímco film si stáhli z internetu zadarmo. Metavitězové. Pusťte se do nich, pokud jste při síle a zažraní, jinak si je kupte do sbírky a občas listujte, podle perel jste asi poznali, že občas to stojí za to.

Vydal Triton v roce 2009.

Jarek Kopeček

Láskyplné povídky

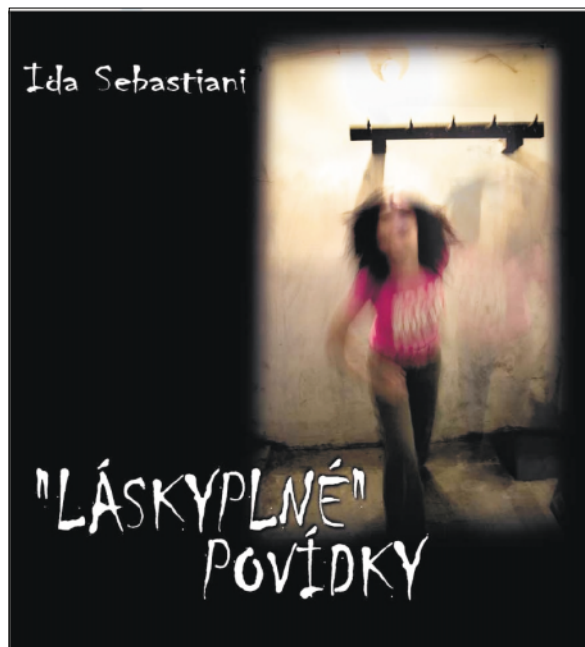
Jak naši pravidelní čtenáři dobře vědí, pod pseudonymem Ida Sebastiani se skrývá naše pravidelná přispěvatelka Daniela "BB" Kovářová.

Svou minulou knihu Minutové povídky obsahující krátké tajemné povídky a povídky žánru sci-fi nám představila loni na Scifaconu a na Parconu 2008, „Láskyplné“ povídky tvoří příběhy, které spojuje láska a vztahy mezi muži a ženami, rodiči a dětmi a občas i něco navíc.

Daniela je toho času ministryní spravedlnosti ve Fischerově vládě a tak tuto knihu pro pochopitelný nedostatek času odbyla jen křtem, který navíc kolidoval s podzimmím SSSR.

Pokud se vám líbí sloupky Blbě blondýny, které doufám za čas opět najdete na obvyklém místě v Interkomu, můžete odhadnout, o čem budou „Láskyplné“ povídky, nepřehlédněte ty uvozovky :-). Když zatoužíte i po knize a nenajdete ji ve svém knihkupectví, můžete si ji objednat na stránkách Tritonu (spojte-li to s nákupem nějaké SF, ušetříte poštovně).

„Láskyplné“ povídky, Nová vlna/Triton, 2009, 220 Kč

Stín města

Nestává se často, aby český překlad knihy vyšel jenom s nepatrným zpožděním proti originálu. V případě Miévilleova *Města a města* se tak stalo a nakladatelství Laser vydalo knihu ve svojí edici New Weird. Od konce června si tedy český čtenář může do knihovny zařadit už pátý Miévilleův svazek.

Město a město je provázáno na poslední straně obálky silnými slovy, když je jeho autor srovnáván s Kafkou, Dickem, Chandlerem a Orwellem; vrhl jsem se tedy na knihu s chutí a v očekávání výjimečného zážitku. Po absolvování tří set dvaceti stran jsem ale rád, že to mám za sebou a můžu se těšit na další knížku, pokud možno už ne od Miévillea.

Vyšetřuje se vražda a vyšetřování zavádí policistu Tyadora Borlú do sousedního města, kde pokračuje v práci a nakonec případ úspěšně završuje. Stále je ale řeč o prolínání, ne-vidění a ne-slyšení reality, která je ale velmi viditelná a slyšitelná a projevuje se na každém kroku.

Autor na jedné straně používá nápad s prolínáním dvou měst, tedy motiv silně spekulativní, na druhé straně jsou reálie a život obou těchto měst prospikovány našimi dnešními reáliemi; v knize se mluví o existujících státech, městech, osobách, výrobcích a tak podobně, zmíněn je třeba i Harry Potter nebo Amazon.com.

Čekal jsem na *Velké Tajemství*, které se v druhé části příběhu začne vynořovat a nakonec jeho odhalení prožiji jako čtenář katarzi, jenomže jsem se nedočkal. Celý příběh je v poslední třetině obohacen jenom skrze Trans-g. Fenomén Trans-g (a též trans-g) je stejně tajemný jako níže ještě zmíněný problém postupování a prolínání měst. Ani na konci románu není zřejmé, co jsou vlastně Trans-g zač a jaká je jejich funkce. Jistě, na konci se Borlú dozví cosi o tom, jak se v příslušníka Trans-g proměnil Ašil, jenomže to je žalostně málo. Aby zmatku bylo víc, je do toho všeho ještě zapleteno město Orciny a Orciánané. Podle všeho to ale autor překombinoval a nasadil si do románu příliš mnoho neznámých. Nakonec se z toho vyzul tak, že se Orciny ukáže být výmyslem, fikcí, ale to je možno brát jako vyslovený podraz na čtenáře.

Autor senzačního *Nádraží Perdido* a *Jizvy* svůj poslední román prostě nezvládl. V příběhu celého děje *Města a města* jsem jednoznačně nepochopil ani tak elementární věc, zda se Beszel a Ul Qoma nacházejí: 1) vedle sebe, 2) na sobě, 3) v sobě. Možná je to detail, ale věřte, že znervózňující. Jistě, prohlásit o nějakém námětu SF literatury, že je *těžko uvěřitelný* a *nepravděpodobný*, je odvaha, nicméně si klidně troufnu tuto myšlenku vyslovit.

Román nemá naprosto žádné filozofické, nebo chcete-li prostě hlubší myšlenkové pozadí, je to jenom příběh o vyšetřování vraždy. Snad jsem špatný čtenář, ale o žádném z obou měst není ani řečeno, že je diktaturou nebo totalitou, čili vlast-

ně není řečeno, proč se města tak odlišují. Které je „dobré“ a které „špatné“? Jde o to vůbec? Myslím, že ne. (Podle mého jsou na tom obě stejně.) Tak proč ten antagonismus? A jak se prolnutí vlastně stalo, odkud se vzalo? Příběh vede odnikud nikam a dokonale se rozplývá v mlhách – jak kdysi pravil Gogol.

V románu se kromě vraždy nic neřeší, ani soukromý život postav není nijak rozveden. Postavy postrádají na živosti. Ani o Borlúovi se nedozvíme nic víc, než že má dvě občasná milenkyně. Na konci románu je stejně hodí přes palubu.

Chinu Miévillea nepochybně fascinovala představa, jak divně to před dvaceti a více lety fungovalo ve Východní a Střední Evropě, kde vedle sebe existovaly jevy a činnosti legální a ne-legální, správné a ne-správné. Jedny i druhé existovaly vedle sebe a v těsném propletení. Lidé si jedněch fenoménů všímali, druhých ne-všímali, o něčem mluvili, o něčem ne-mluvili, o něčem přemýšleli, o něčem ne-přemýšleli. Dokonce bylo město jako Berlín, které žilo rozdělené zdí a kde občané měli na očích svoji realitu a sousední ne-realitu. Jenomže Miévilleův pokus tento fenomén uchopit a rozvinout naprosto selhal.

V průběhu děje je stále hůř. Jak příběh plyne bez jediného většího překvapení, mlží se a rozostřuje. Ani z té revoluce nakonec nic není! Posledních dvacet stran už čtenáři musí přijít jako nechtěná parodie.

Na těchto asi dvaceti stranách vypukne v ději takový chaos, že jsem dokončil četbu naprosto zmátožený a unavený. A za poslední větou a poslední tečkou se ještě ubohý a znuděný čtenář může zasmát, když si v autorově Poděkování přečte dík pětadvaceti (!) lidem, kteří se o napsání knihy prý také přičinili! Nezbyvá než žasnout.

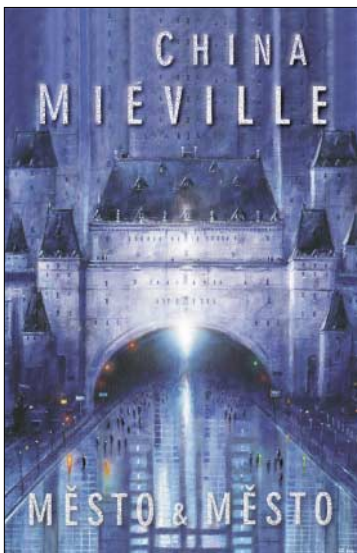
Co na závěr? Už *Unlundun* se mi nelíbil, a ani *Železná rada* nebyla nic moc. Mimočodem – nápad s železnicí, kterou kladou těsně před jedoucí vlak, není Miévilleův; přišel s ním už mimimálně Christopher Priest v románu *The Inverted World* (1974; č. *Převrácený svět*, Laser-books 1997)!

Když jsem v červnu 2003 četl *Nádraží Perdido*, byl jsem doslova v transu nad úžasnými myšlenkami a obrazy, kterých je tato tlustá kniha plná. Do dneška si pamatuji neobyčejné detaily, stejně jako si pamatuji, za jakých okolností a kde přesně jsem knihu četl a nemohl se od ní za nic na světě odtrhnout. Skoro jsem nejedl a nespál. Podobný pocit fascinace jsem zažíval později nad *Jizvou*. *Nádraží Perdido* je kniha, jaká se objeví jednou za dekádu – pokud vůbec!

Město a město se s těmito dvěma opusy bohužel nedá v žádném ohledu srovnat.

Marek Küchler

China Miéville: *Město & město*, /*The City & the City*/, překlad: Milan Žáček, obálka: Edward Miller, redakce: Tomáš Jirkovský, Helena Šebestová, Laser-books, 2009, 336 str. 289 Kč

Časem s vědou - astro-fyzikální září

o velkých lidech a činech vědy a techniky

Myšlenku o existenci elektro-coby nosiče elementárního elektrického kvanta zveřejnil roku 1874 irský fyzik G. J. Stoney, částici objevil v roce 1897 Angličan J. J. Thompson. V září 1909 pak všestranný americký fyzik Robert Andrew Millikan po letech pokusů zveřejňuje první práci, ve které experimentálně určil jeho absolutní náboj (dosud byl znám pouze poměr náboje elektronu k jeho hmotnosti). Dokázal to tak, že mezi vodorovné desky kondensátoru o napětí 10 kV rozpráší pár nabitých olejových kapiček (mikroskopických, tedy nesoucích jen několik elementárních elektrických nábojů) a vizuálním měřením rychlosti jejich pohybu mezi deskami (nahoru, dolů, popř. právě v klidu) určil v každé celistvý násobek náboje elektronu. V roce 1923 za to dostal Nobelovu cenu.

Do Prahy se Kepler (přesvědčený heliocentrista) přistěhoval v říjnu 1600 na pozvání geocentristy Tychoona Brahe (nejlepšího hvězdáře-pozorovatele doby předdalekohledné). V říjnu 1601 Brahe umírá a Kepler se dostává k jeho drahocenným záznamům o oběžích planet. Čím víc však nad nimi hloubal a počítal, tím víc se mu Mars rozcházel se třemi základními předpoklady Kopernikovými: s rovnoměrným pohybem planet a jejich kruhovými drahami i s umístěním středu soustavy do středu dráhy Země. Napřed se Kepler vyrovnal s první podmínkou - už koncem roku 1601 zjistil, že rychlost planety se mění tak, že úsečka spojující Slunce a planetu opisuje za stejný čas stejné plochy (druhý Keplerův zákon).

S tvarem dráhy to bylo těžší. Kepler napřed počítal ovály, ale i těm se rudá planeta ubránila. Až koncem roku 1604 v jednom dopise píše: „Vychází to tak, jako by dráha Marsu byla elipsa...“ (Dnes první Keplerův zákon zní: „Planety se pohybují v elipsách, v jejichž společném ohnisku je Slunce.“)

Navzdory jejich skvělosti však nastávají potíže se zveřejněním těchto objevů. Napřed se čeká na souhlas syna Tychoona (jehož duševní vlastnictví Kepler částečně využil), potom chybějí peníze na tisk, konečně i sám tisk takového opusu je mimořádně náročný. Dilo o sedmdesáti kapitolách, s názvem začínajícím slovy *Astronomia nova* (celý titul dle tehdejších móresů zabíral několik řádků) bylo nakonec vytištěno až roku 1609 v Heidelbergu (štočky s vyobrazeními vznikly v Praze). Kniha se objevila na jarním knižním veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem (za pět dukátů), ale to víme až z první zachované písemné zmínky o ní - z Keplerova dopisu anglickému kolegovi Thomasu Harriotovi z 1. září 1609 (sám autor ji v té době ještě neměl v ruce).

Už šest let koná britský pivovarník a amatérský astronom Richard Carrington svá každodenní pozorování slunečních skvrn. 1. září 1859 však při jejich obvyklém zakreslování ze stínítka dalekohledu vidí něco divného: „Uvnitř velké severní skupiny skvrn (*tmavších než povrch Slunce*) se zničehonic objevily dvě intenzivně jasné světlé skvrny...“

Zhruba po minutě skvrny zeslábly, až se zcela vytratily. Svědectví odjinud ukázala, že během této doby střelky kompasů bezcílne bloudily, což signalizovalo silné porušení magnetického pole Země.

Až po deseti letech se přišlo na to, že náš heliofil jako první sledoval sluneční erupci mimo zatmění a bez speciálních filtrů, takřkajíc *in natura*.

Spojené státy vypouštějí 4. září 1964 první geofyzikální družici. OGO 1 (*Orbiting Geophysical Observatory*) - první se série šesti tohoto typu - má za úkol zkoumat ionosféru, sluneční osvit atmosféry a jeho fyzikální a chemické účinky na ni, zemské a meziplanetární magnetické pole, noční a polární záření, elektrická pole a hmoty v meziplanetárním prostoru; to vše na eliptické oběžné dráze ve vzdálenosti 400 - 1000 km od Země. Tato družice mj. poprvé pozorovala polární září ve dne a přispěla k objevu magnetické rázové vlny, která Zemi provází při obíhání kolem Slunce.

Voblasti Moře dešťů dopadá 13. září 1959 na Měsíc první těleso vytvořené lidskou rukou - sovětská sonda Luna 2. Do poslední chvíle vysílá informace o okolí (prokazuje například, že Měsíc nemá magnetické pole a radiační pásy). - Měsíc měla dosáhnout už počátkem téhož roku Luna 1, ale svůj cíl minula o 5 000 km. Proto byl dodatečně zveřejněn cíl „zmírněn“ na pouhý průlet a neposlušná sonda dostala jméno Mečta (Sen). Další Luny (bude jich celkem 24) však její minelu bohatě vyváží.

Ve známém britském vědeckém týdeníku *Nature* vychází 19. září 1959 práce amerických fyziků G. Cocconioho a P. Morrisona, ve které autoři poprvé seriózně uvažují o možnostech odhalování existence mimozemských civilizací na dálku pomocí registrace případných umělých radiových signálů. A také coby nejpravděpodobnější „komunikační“ frekvenci navrhuje 1,42 GHz (odpovídající mikrovlnám o délce 211 mm), neboť právě v tomto kmítočtu září nejhojnější prvek ve vesmíru - neutrální vodík.

Dodejme, že dva roky nato se pravděpodobnost existence ET pokusil kvantitativně vyjádřit americký radioastronom Francis Drake a že k následnému rozběhu programu komunikace (CETI), redukované později na hledání (SETI) mimozemských inteligencí významně přispěl český technik Rudolf Pešek.

František Houdek

Výstava Káji Saudka

KÁJA SAUDEK AND 60'S

Multimediální výstava toho nejlepšího od krále českého komiksu, lákající do Českého centra od 20. listopadu do 2. ledna, baví i provokuje.

České centrum Praha, Rytiřská 31
20. listopad 2009 - 2. leden 2010

Tak zní oficiální slogan výstavy, jsou zde však i problémy:

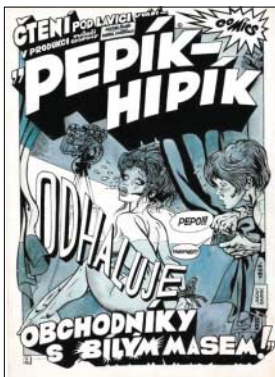
České centrum se chystá ve druhé půli listopadu zahájit výstavu prací K. Saudka. Opět bychom tedy měli mít příležitost setkat se po dlouhé přestávce s Kájovými staršími pracemi. K výstavě je připravován i katalog. Bohužel rukopis katalogu, do kterého jsem měl možnost nahlédnout, mne dost šokoval svou neseriózností. Obsahuje řadu nepravdivých tvrzení a výmyslů. Jen namátkou pár připomínek, které jsem vydavateli zaslal:

1/ autorka rukopisu neví vůbec nic o padesátých letech, a přesto o nich v rukopise píše. Jinak by nemohla tvrdit, že tenkrát někdo (autorka mluví o Kájově matce) mohl pokřikovat na „lampionový průvod“ cosi o lúze a nedostat za to minimálně 1 rok vězení nepodmíněně. (Jen pro ilustraci. V sedmdesátých letech, která byla oproti padesátým letům pouhou selankou, stačilo posláni korespondenčního lístku s textem „Pozdrav u příležitosti 2. výročí okupace“ k nepodmíněnému trestu delšímu než jeden rok. Adresát pochopitelně lístek nedostal, ten předala STB přímo pošta.)

2/ autorka se zmiňuje o tom, že Kája s bratrem nosili „džiny a trička západní provenience“, na rozdíl od většiny národa, která se „oblékala do tesilových kalhot, kostkovaných košil a další dostupné konfekce“. Není jasné, o jaké době autorka mluví. V první polovině padesátých let snad ještě tesil nebyl a kalhoty se nosily převážně plátěné nebo manšestrové. Stejně tak zmínka o „tričkách západní provenience“ je zavádějící, protože tenkrát se nedala tato trička viditelně odlišit, neměla potisk a neměla viditelně našité značky, jako mají dnes (pokud byla značka na tričku vidět, bylo to proto, že tričko si nositel „navlíknul naruby“). Pokud autorka mluví o většině národa, nemá tedy zřejmě na mysli mladou generaci, která se od té starší generace stylem oblékání lišila tehdy mnohem více, než je tomu dnes.

3/ zvlášť pozoruhodná je autorčina logika: Pravdivost jistěho Kájova tvrzení považuje za prokázanou, protože stejné tvrzení pronesl i o několik desítek let později! Na základě takovéto logiky musí autorka považovat za pravdivá všechna tvrzení, kterými nás minulý režim krmil po celých čtyřicet let. Aby bylo jasno: osobně o pravdivosti Kájova tvrzení nepochybuji, ale není to v žádném případě proto, že bych si to zdůvodňoval takovou podivnou „logikou“.

4/ jinou ukázkou autorčiny logiky je interpretace dialogu

(z Kájova velmi raného komiksu): „Můžete zabít řeku nebo vítr? – Ale je to muž!“ Pro rozluštění tohoto výroku používá o 50 let mladší citát Kájova bratra: „Ženy jsou nezbytné. Naprosto nepochopitelné. V tom tkví stejně jako u hudby jejich abstraktnost... Ženu nemůžete vlastnit, tak jako nemůžete chytit vítr nebo řeku.“ Původní dialog pak autorka interpretuje tak, že „dotyčného zabít lze, protože je muž, tudíž neabstraktní a smrtelný“. Zřejmě na rozdíl od ženy, která podle autorčina závěru je stejně jako vítr a řeka abstraktní a tudíž ji nemůžeme zabít?! Naprosto neuvěřitelný závěr.

5/ autorka není vůbec obeznámená se světem komiksu, protože v komiksovém Průvodce tokijskou výstavou se pozastavuje nad tím, že Kája použil „nesmyslnou imitaci japonské abecedy“, která „musela japonským dětem připadat nesrozumitelná“. Nemohla jim připadat nesrozumitelná, protože komiks byl určen hlavně dětem předškolního věku, které ještě neumějí číst. Kdyby autorka znala alespoň některé zahraniční dětské komiksy, které se u nás daly v době totality sehnat (např. z franc. časopisu PIF), věděla by dobře, co použití nesrozumitelných znaků znamená. Podobně u jiného komiksu se autorka pozastavuje nad absencí slov v bublině, což si vysvětluje v poznámce jako nějaký objev – přítom každé dítě znalé komiksu ví, co bublina bez textu znamená.

6/ autorka Kájovi vytýká, že „nepřiliš zasněženě napodobuje západní vzory, protože „nevhodně“ používá termín Pin-up“. Nevhodné použití vidí v tom, že Kája termín Pin-up „používá v souvislosti s mužským pohlavím“ (autorka tím zřejmě má na mysli, že na jeho Pin-up posterech jsou zpěváci a hudební skupiny a ne jen spoře oděné děvy). Svědčí to znova o autorčině zásadní neznalosti komiksového žánru, protože v komiksových sešitech byly nabízeny Pin-up postery, které na příklad ve velkém měřítku reprodukovaly komiksové obálky. A ostatně dodnes se setkáváme s Pin-up postery s osobnostmi z oblasti sportu či kultury.

7/ autorka si nepřečetla ani tak zásadní Saudkův komiks jako „Muriel a andělé“, protože tzv. lidsko-zvířecí zápasy (které se odehrávají jen v této knize) situuje do knihy „Muriel a oranžová smrt“, kterou nezná!

8/ autorka si vymýšlí nepravdivé informace, aby vzbudila zdání mimořádné informovanosti. Tak o nevydané knize „Muriel a oranžová smrt“ píše, že scénář „je až příliš přehúštěn obrázkem“. Skutečnost je ale taková, že Kája původní počet obrázků ještě asi o 50 navýšil.

10/ v řadě případů se autorka odvolává na filmy (neopomeneme ani připomenout, kolik ocenění filmy získaly a kdo v nich hrál, ač je to irelevantní). Zvlášť pikantní to je, když mluví i o filmech, které byly natočeny později. (Pozastavuje se například nad tím, že jednu svou kresbu nazval Kája „Soumrak bohů“, ač Viscontiniho film „Soumrak bohů“ byl natočen, jak autorka uvádí, až o řadu let později.) Zřejmě vůbec netuší, že pojem „sou-

mrak bohů“ byl používán jako terminus technicus už za války, ne-li dříve. Když se na jiném místě zmiňuje o „Pokladu na Sierra Madre“, mluví o tom jen jako o filmu, ač v padesátých letech to byl snad nejpoužávanější tehdejší čtenářský bestseller (v roce 1956 vyšlo už 6. české vydání). To svědčí o tom, že autorka patří do generace, pro niž už hlavním zdrojem informací není kniha, ale film.

11/ jediný ze svých pramenů označuje autorka za „nedůvěryhodný“, a to K. Saudka. Důvodem pro to je, že jistou událost, na kterou vzpomínal a která se odehrála podle jednoho rozhovoru s ním asi před 40 lety, v jiném rozhovoru o několik let posunul. Vzhledem k tomu, že u jiných pramenů se o jejich důvěryhodnosti nezmiňuje, považuje je zřejmě za důvěryhodné, a to přesto, že to jsou někdy očividně nepravdivá tvrzení.

12/ autorčina fantazie také označuje K. Saudka za „ideologicky otupělého“, protože se podílel na „propagaci agitáčního divadelního představení *Ukradené dětství*“. Ve skutečnosti žádné divadlo takovou hru neuvádělo. Jednalo se o televizní inscenaci (jejím autorem byl Ant. Kostka a hráli v ní J. Vinklář, J. Hlinomaz, L. Mrkvička a další), jejímž námětem byl boj o to, zda mají děti ze smíšeného manželství zůstat v Americe, či ne. Kája pro tuto hru nakreslil podle požadavku televize plakát agitující pro emigraci, tedy vlastně jakýsi „protisocialistický plakát“. Kdyby plakát s takovýmto námětem nakreslil bez zadání od ČST, čelil by s největší pravděpodobností soudní žalobě. Kája prý za tuto práci nedostal zapláceno, a proto si tuto zakázku velmi dobře pamatoval.

13/ autorka často zabíhá do podrobností, které nesouvisí s obsahem rukopisu. Např.:

a/ o jedné Kájově spolužačce se zmiňuje, že byla třetí manželkou Jiřího Kopeckého, ale čtenář pravděpodobně neví, kdo to je. Kopeckého znají lidé jako slavného loutkáře Matěje, potom znají jeho pravnuka Václava, který byl smutně proslulý jako ministr kultury Gottwaldovy vlády (podle něho bylo na dlouhou dobu přejmenováno Strossmayerovo náměstí), ministrův synovec Jan se pak proslavil tím, že se oženil s herečkou Lídou Baarovou. Kromě toho tady je ještě herec Miloš Kopecký, o kterém neví, zda patří do téhož rodu. Ale žádný z těchto Kopeckých není Jiří.

b/ u knihy „Krásné písmo“ (která sloužila Kájovi jako učebnice písma) vysvětluje, kolikrát byla vydána a v kterém roce.

Zřejmě se autorce zdá, že byla poměrně rychle rozebrána. Netuší, že skutečné bestsellery byly v té době rozebrány ještě předtím, než se začaly prodávat (ve čtvrtek se na ně stavěly fronty a kdo přišel k obchodu jen chvíli před otevřením, tak už neměl šanci).

14/ autorka si dělá o Saudkovi závěry podle toho, jestli panel komiksu je rozdělen na pravidelnou či nepravidelnou síť, a neuvědomuje si, že členění panelu mohlo být předepsáno taky scénáristou či vydavatelem (jak se často dělo).

15/ autorka přisuzuje ne-undergroundový časopis MAD undergroundovému umělci R. Crumbovi, ač s ním neměl nic společného.

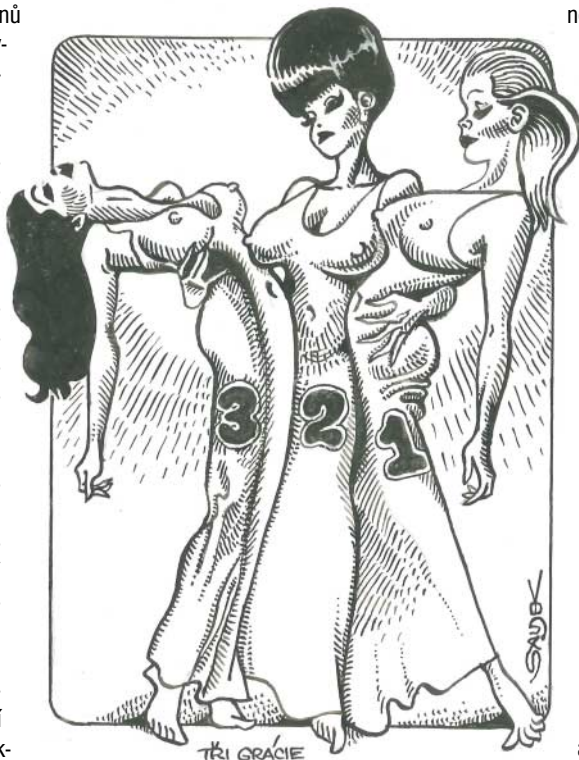
16/ zajímavá je i autorčina poznámka o tom, že Kája parafrazoval Ingresův obraz „Amor a Psyché“. Marně byste hledali mezi Ingresovými díly obraz tohoto názvu. Jedná se totiž ve skutečnosti o slavný neoklasicistní obraz od Gerarda, který lze vidět v obrazárně v Louvru.

17/ za mystifikaci považují vůbec celé tvrzení o lampionovém průvodu (viz bod 1). Lampionové průvody, stejně jako ohňostroje, se děly k Říjnové revoluci a k májovým oslavám, ale nevím, že by se konaly k oslavám Února, kam je autorka časově situuje. Navíc se jich účastnily povinné děti, a že by na ně Kájova matka pokřikovala cosi o lúze? To se mi zdá dost přehnané...

Nemyslím si, že jsem ve svých opravách vychytil všechny chyby, protože jsem nahlédl jen do tří kapitol rukopisu a protože ani nemám kunsthistorické vzdělání, abych mohl všechny nesmysly odhalit. Tím spíš se obávám, kolik chyb je ve skutečnosti v celém rukopise. Vzhledem k výše uvedeným zjištěným faktům jsem nucen za sebe konstatovat, že rukopis musím považovat za neseseriózní práci, která v případě vydání poškodí jak Káju Saudka, tak i vydavatele. Nedomnívám se, že opravou několika tady zveřejněných chyb udělá z katalogu seriózní práci. Bohužel, ale i tady o vydání rozhodují peníze, protože jde o nemalé dotace.

Způsob, jak rukopis výstavního katalogu představuje Káju Saudka (který je dlouhodobě ve stavu, který mu znemožňuje, aby se sám bránil), je zarážející a přiměl některé majitele Saudkových originálů, aby ustoupili od svého původního rozhodnutí zapůjčit k výstavě originály, protože se obávají, že by tím dodali „informacím“ z katalogu zdání serióznosti.

Pavel Nosek

Obrázky z časů budoucích

Na knihu Jardy Veise jsme čekali dlouhé roky, poslední jeho povídková sbírka Den na Kallistó vyšla v roce 1989. Že se přece jen dočkáme, mě napadlo na Slavonickém sympoziu Robot, kde před třemi roky JV četl právě titulní povídku budoucí knihy **Evropou obchází strašidlo**.

Ale dosti o tužbách, koukněme, jak to celé dopadlo.

Jetelem letěl jelen je obrázek jednoho dne, vlastně jen přípravy a vysílání jednoho pořadu v populární televizi (velmi) blízké budoucnosti, vlastně to ani nefunguje jako tradiční povídka s příběhem a pointou, místo ní v průběhu celého textu nacházíme několik mini-point na úrovni slovních vtipků a postřehů (přítom nám ale cosi řekne o daleko větším celku, než popisuje, to platí i o většině následujících textů). Komerčně konzumní "budoucnost" je výborně naznačena spotřebitelskými charakteristikami postav.

Smrtiny Karla Hlávky – eutanazie po česku aneb jak lze také řešit penzijní krizi.

Gottflussovo vosařství – jeden den obchodníka se smrtí, asi nejpříběhovější a nej SF povídka sbírky. Budoucnost, které se ještě dožijeme, brrr.

Evropou obchází strašidlo – polit-fiction, kde autor zpracovává své zkušenosti poradce českého senátora.

Není důležité zvítězit – povídka ze sportovního prostředí, podobně psal kdysi Zdeněk Volný, Veis se ale liší konkrétnějším pojmenováním zla. Na pražskou olympiádu se rozhodně netěším.

Lékárna svítila do noci – zahraniční dovolená se synem smažkou není nic příjemného, ostatně ani všední dny. Prostě život, jaký je, bez toho, abychom dostali na vybranou.

Povídka malostranská – se může odehrávat třeba zítra a nejspíše se již mnohokrát odehrála. Mě na ni nadchnul dokona-

le odporovaný život vtělený do trefných postřehů. Nevadilo mi, že s SF a fantastikou nemá nic společného.

Lovec – je povídka z roku 1991, kdy se Češi učili podnikat a silný zahraniční partner byla jediná možnost, jak prorazit. A na úspěchu jednoho jednání závisela celá budoucnost.

Pajdi sa mnoj malčik, řekl Rusák – povídka, kterou známe z lkarie a kterou se autor v roce 1990 na dlouhé roky rozloučil se čtenáři. Asi nejlepší v celé sbírce. Přečtete si ji znovu.

Zbývá jen zvážit milosti i tresty – znovu interpretuje příběh

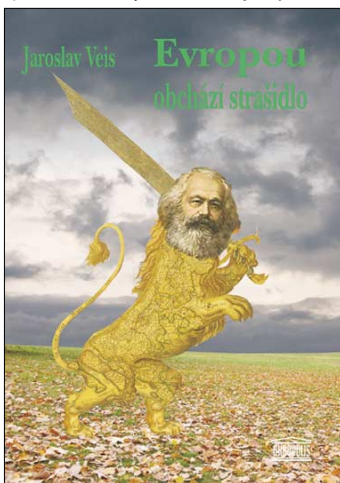
Romea a Julie a těží z kontrastu mezi city mladých milenců a aplikovaného machiavellismu, který samozřejmě více cení moc a peníze... Pozor, povídka je z roku 1984, kdy vyšla anglicky, a mohla by někomu připomenout život v totalitním Československu.

V již zmíněných Slavonicích autor (podle Ivana Adamoviče) řekl: „Deset let jsem nebyl na sci-fi akci a vidím, že se nic nezměnilo. Stále slyším stejné obranářské řeči hájící sci-fi před okolním světem.“

Suverenita, s níž Veis využívá v této knize fantastické prvky, naznačuje, že se i u nás najdou tvůrci, kteří se nebudou muset, ani nebudou mít potřebu, za jejich užití stydět, ani svou verzi SF nějak obhajovat.

Škoda, že u mnoha povídek chybí v roce- ní, doufám, že se moc nespletu, když budu předpokládat, že jsou to ty, které byly napsány právě pro tuto sbírku.

Obálka je bohužel živým dokladem pravidla: Nenechávejte si obálky dělat od kamarádů. Ač mám Miroslava Huptycha docela rád (na kalendářích a tak), tato kniha z dálky budí dojem, že jde o další dílko Benjamina Kurase či Oty Ulče, a pro mnohé to může být důvod po knize nesáhnout. A když už jsem v té kritičtější poloze, korektury šly také udělat lépe. Doufám, že na další sbírku nebudeme čekat dlouho. **Zdeněk Rampas**

Timothy P. Mulligan: **Vlk samotář**

Život a smrt německého ponorkového esa Wernera Henkeho

Aby autor, který je archivářem specializujícím se na ukořistěné záznamy německé armády a námořnictva, mohl sepsat tento příběh, strávil šest let pátráním v archívech a rozhovory s Henkeho přáteli, protivníky a členy jeho posádky. Výsledkem není jen popis Henkeho života, ale i detailní historie úspěšné ponorky (U-515 potopila 26 lodí) a její posádky v boji proti zdrcující přesile. Kniha je doplněna dokumentárními fotografiemi. **Elka Press, 302 stran, 299 Kč**

NON FICTION

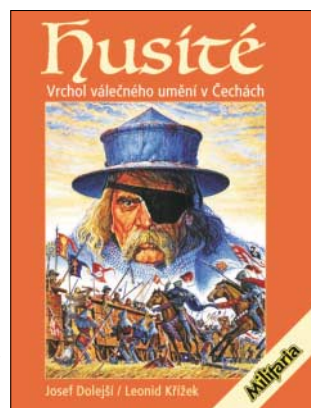
Josef Dolejší, Leonid Křížek: **Husité**

Vrchol válečného umění v Čechách

Původní dílo o husitské revoluci a jejích vojenských aspektech.

Kniha je koncipovaná do dvou částí. V první je podrobně rozebrán vznik a průběh husitské revoluce. V druhé jsou rozebrány všechny aspekty husitského válečného umění – výzbroj a výstroj jak husitských vojsk, metody průzkumu, taktika přesunů a táboření.

Elka Press, 368 stran s více než 1000 barevnými ilustracemi, 999 Kč

Cena Fantázie 2009 (Nadvláda žien pokračuje)

Bratislava, sobota, 7. 11. 2009:

Na medzinárodnom knižnom veľtrhu Bibliotéka sa dnes o 13.30 h. uskutočnilo slávnostné vyhlasovanie výsledkov literárnej súťaže Cena Fantázie 2009. Súťaž o najlepšiu slovenskú poviedku vo fantastických žánroch (sci-fi, fantasy, horor) už po siedmykrát organizovaný časopisom Fantázia vyhrala s poviedkou „Hladný tovar“ Lucia Droppová zo Žiliny. Z piatich finálových poviedok si ju vybrali čitatelia internetového portálu Kultura.sme.sk. Na ďalších miestach skončili autori: Tomáš Straňák, Jozef Karika a Michal Jedinák. Víťazka, ktorá si už sochu za prvé miesto v súťaži odniesla aj v roku 2007, tak udržala nadvládu ženských autoriek, keď jediným zástupcom silnejšieho pohlavia medzi držiteľmi tohto ocenenia je Juraj Červenák, víťaz prvého ročníka Ceny Fantázie v roku 2003.

Súčasnou vyhlasovania výsledkov bol aj krst knižného zborníka zo súťaže, obsahujúceho 10 poviedok s posudkami poroty a literárnu esej šéfredaktora časopisu Fantázia Juraja Malíčka. Popri Cene Fantázie bola už tretíkrát vyhlásená aj cena veľtrhu Bibliotéka, ktorú získala poviedka Michala Jedináka „Rattus“ a v tomto roku pribudla k oceneniam aj súťaž hororových poviedok, cena Béla, udelená za poviedku „Samota“ Jozefovi Karikovi.

Do siedmeho ročníka Ceny Fantázie prispelo 69 poviedkami 64 autorov zo Slovenska, ale aj Česka, či dokonca Francúzska a Veľkej Británie. V prvom kole poviedky hodnotila porota v zložení: Dušan Taragel, autor a publicista, Dado Nagy, literárny publicista, Katarína Mrázková z portálu Kultura.sme.sk, Michal Spáda, minuloročný finalista súťaže a Ivan Pullman z časopisu Fantázia. Sochu pre víťaza Ceny Fantázie vytvoril umelecký sochár Andrej Csillag.

Finálové poviedky Ceny Fantázie 2009
(abecedne podľa priezvisk autorov)

Lucia Droppová: Hladný tovar
Michal Jedinák: Rattus
Michal Jedinák: V tomto dome straším ja
Jozef Karika: Samota
Tomáš Straňák: Ničiteľ škodcov

Ostatné poviedky v zborníku **Fantázia 2008:**

Brynn Absolon: Trojhlavý drak
Miloš Ferko: Kam sa deportujú mimozemšťania
Marek Slabej: Medzihviezdny všemocný
Martin Pitorka: Invázia
Martin K. Strobos: Klenot katedrál

PLAV 7-8/2009

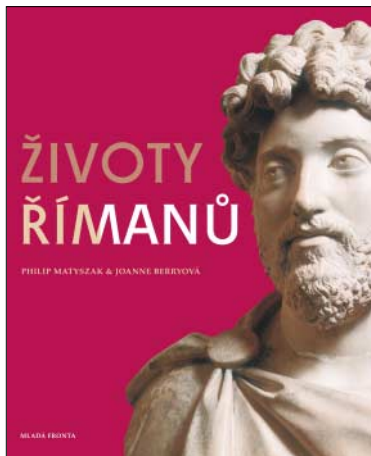
Tradičný prázdninový dvojčíslo – venované tentokrát podobám braku ve veľkých i malých literatúrach. **Z obsahu:**

Ještě nikdy se mi nestalo, abych uhádl vraha, rozhovor s Pavlem Janáčkem
Pierre-Henri Cami: O baronu Ricovi a jiné příhody, překlad Miloše Rottera
George Gordon Byron: Zloemek vyprávění, překlad Zdeňka Berana
Jules Janin: Mrtvý osel a gilotinovaná žena, překlad Alžběty Malkovské

Robert Kraft: Dobrodružství detektiva Nobodyho, překlad Pavla Sojky
Abraham Merritt: Sedm šlěpěj k Satanovi, překlad Antonína Handla
Wenceslao Ayguals de Izco: María, nádeníkova dcera, překlad Alžběty Malkovské
Fritz Leiber: Pikantní povídky, překlad Jana Vaňka jr.
Robert E. Howard: Ďáblíce, překlad Jany Prentis
G. Sheila Donisthorpeová: Nejmilejší z přítelkyň, překlad Jana Vaňka jr.
Alexandra Lapierrrová: Fanny Stevénsová: Mezi vášní a svobodou, překlad Lucie Koryntové

celkem 84 stran

NON FICTION

P. Matyszak, J. Berryová
Životy Římanů

Prozkoumáním všech úrovní společnosti a s využitím nejnovějších archeologických nálezů, stejně jako starých textů, vytvářejí Philip Matyszak a Joanne Berry obraz toho, co to znamenalo být římským občanem. Pozoruhodné portrétní sochy, mozaiky a renesanční malby římských scén dodávají příběhům ze skutečného

žítava vizuální účinek na pozadí vzestupu a pádu Říma, je muž se dostává v současnosti tolik pozornosti díky novodobým senzačním filmům a televizním seriálům.

Mladá fronta, překlad: Ľubica Obuchová, pevná vazba, 304 stran, 749 Kč